

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

K dějinám Západočeského seniorátu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lukáš Vydra

Učitelství pro SŠ, obor D - ČJ

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph.D.

Plzeň 2022

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat své vedoucí práce paní docentce Naděždě Morávkové za kvalitní průpravu a tolik potřebné konzultace. Také bych chtěl poděkovat všem pamětníkům, kteří si našli čas na rozhovor a bez kterých by tato práce nikdy nevznikla. Závěrečné poděkování patří současnému seniorovi Západočeského seniorátu a faráři Korandova sboru Miroslavu Hamarimu za trpělivé a kvalitní vysvětlení problematiky nejen církevní, ale i teologické.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 7. dubna 2022

.....

vlastnoruční podpis

Obsah

Úvod.....	6
1 Obecné informace o seniorátu v rámci ČCE.....	8
1.1 Seniorátní výbor	9
1.2 Seniorátní konvent.....	11
1.3 Pastýřská rada	13
2 Popis Západočeského seniorátu	15
3 Evangelizace západních Čech.....	17
4 Reemigranti.....	31
4.1 Reemigrace po první světové válce	31
4.2 Reemigrace po druhé světové válce	32
4.3 Reemigranti dnes	35
5 Nová orientace	40
5.1 Alfréd Kocáb	51
5.2 Jakub Schwarz Trojan	54
5.3 Jan Blahoslav Šourek.....	55
5.4 Jan Zeno Dus	56
6 Západočeský seniorát kontra Státní bezpečnost.....	57
6.1 Vztah Státní bezpečnosti k Českobratrské církvi evangelické	57
6.2 Působení StB v Západočeském seniorátu	60
7 Seniorát dnes.....	65
7.1 Porevoluční vystřízlivění	65
7.2 Problematika financí.....	68
7.3 Politika na půdě seniorátu.....	73
7.4 Faráři a laičtí pracovníci	74
7.5 Přeshraniční spolupráce	76
8 Přehled seniorů Západočeského seniorátu	79
9 Vzpomínky na seniory	79
9.1 Jiří Otter.....	79
9.2 Miroslav Rodr.....	81
9.3 Zbyněk Laštovka	82
9.4 Pavel Pellar	86
9.5 Lubomír Líbal.....	87
9.6 Jiří Marván.....	88
Závěr.....	89

Summary	93
Prameny a literatura	95
Archivní prameny.....	95
Ústní prameny	95
Literatura	96
Internetové zdroje.....	96

Abstrakt: Práce je věnována Západočeskému seniorátu, správní jednotce Českobratrské církve evangelické, pod kterou spadají sbory v západních Čechách, tedy v Plzeňském a Karlovarském kraji. Práce se zaměřuje na několik vybraných kapitol z dějin Západočeského seniorátu – na evangelizaci západních Čech, na problematiku reemigrace, na činnost Státní bezpečnosti na půdě seniorátu (obzvláště na její sledování Nové orientace) a na popis Západočeského seniorátu po roce 1989. Práce mimo jiné obsahuje podstatné informace o právně-administrativním systému seniorátu v rámci ČCE a popis nejstěžejnějších seniorátních orgánů.

Primárním historiografickou metodou v této práci je orální historie. Vzpomínky pamětníků tak korespondují a doplňují se s informacemi získaných z literatury, internetových zdrojů či Archivu bezpečnostních složek.

Klíčová slova: Českobratrská církev evangelická; Západočeský seniorát; evangelizace; Nová orientace; reemigrace; církev za totality; církev dnes

Abstract: The document is dedicated to West Bohemian Seniority which is an administrative unit of Evangelical Church of Czech Brethren, which all congregations in Western Bohemia, that is in Pilsen and Karlovy Vary Region, fall under. The document focuses on several chosen chapters of West Bohemian Seniority's history – on evangelization of West Bohemia, reemigration, the activities of the Czechoslovakian secret police on the ground of the Seniority (especially on following of the New Orientation) and on describing of the West Bohemian Seniority after the year 1989. The document also contains important information about legal-administrative system of the Seniority and description of the most important parts of the Seniority authorities.

The primary method used for writing the document is oral history. Memories of the witnesses correspond and complete the information taken from literature, internet resources or archives.

Key words: Evangelical Church of Czech Brethren; West Bohemian Seniority; evangelization; New Orientation; reemigration; church in communist era; church today

Úvod

Tato diplomová práce nepřímo navazuje na práci předchozí s názvem: *K dějinám Korandova sboru v Plzni*, která popisovala dějinný vývoj tohoto plzeňského českobratrského sboru. Primárním tématem této práce jsou dějiny vyšší správní jednotky Českobratrské církve evangelické, tedy seniorátu – konkrétně seniorátu Západočeského. Tematický okruh dějin Českobratrské církve evangelické je tedy zachován.

Tato práce se zaměřuje na administrativní strukturu seniorátu dle církevních řádů a nařízení ČCE a na popis a vznik Západočeského seniorátu. Stěžejní částí práce jsou čtyři nejdůležitější témata, která souvisí s dějinami tohoto seniorátu. Konkrétně tyto problematiky: evangelizace západních Čech – neboť ta byla velice specifická, jelikož začala až na počátku 20. století a je spjata se zakladatelem Korandova sboru Karlem Machotkou a zakladatelem Husova sboru Ebenezerem Otterem. Dále problematika reemigrace, tedy návratu evangelíků do Československa po první, ale hlavně po druhé světové válce – exulanti žili v několik staletí dlouhém, nuceném exilu v Polsku či v Německu. Dalším důležitým tématem je problematika Nové orientace, jakéhosi společenství farářů a laiků v tehdejší komunistické Československu, které se nebálo veřejně vystupovat s kritikou režimu. Nová orientace měla v Západočeském seniorátu opravdu silné zastoupení a mnoho důležitých osobností tehdejšího disentu zde působilo. Posledním velkým tématem práce je situace v seniorátu za posledních třicet let, tedy situace po sametové revoluci. Cílem tohoto bádání je zjištění, jak se změnilo vedení seniorátu v demokratické společnosti.

Práce se věnuje i tomu, do jaké míry probíhala perzekuce od Státní bezpečnosti na nečleny Nové orientace v Západočeském seniorátu a jaká je pamětnická reflexe činnosti a osobnosti jednotlivých seniorů.

Tato diplomová práce navazuje na předchozí nejen tematikou, ale i metodologií. Východiskem je opět orální historie, tedy vzpomínky pamětníků. Práce se skládá z osmi rozhovorů s pamětníky, konkrétně s Ing. Josefem Benešem, bývalým seniorátním kurátorem, s Janem Esterlem, členem sboru v Chrástu, s Mgr. Miroslavem Hamarim, současným seniorem Západočeského seniorátu, s MUDr. Jaroslavem Krausem, bývalým kurátorem sboru v Mariánských Lázních, s Mgr. Ondřejem Mackem, Ph.D., farářem ve sboru Brno I, s Janem Pospíšilem, kurátorem sboru ve Stříbře, s Jaroslavem Řezníčkem, bývalým místokurátorem Korandova sboru a s MUDr. Mikulášem Zoubkem, bývalým seniorátním kurátorem. Dalšími zdroji jsou publikace, a také archiválie z Archivu bezpečnostních složek.

Všechny rozhovory jsou uloženy v soukromém archivu autora. Rozhovory byly vedeny jako polostrukturované. V rámci studie byly vždy předem připravené otázky pro pamětníky, avšak pokud konverzace s pamětníkem vedla k jinému, nepřipravenému tématu, nebyla potřeba vracet se k původním otázkám a rozhovor plynul dál. Všechny rozhovory trvaly v průměru jednu hodinu. Volba pamětníků nebyla náhodná, neboť každý z nich zastával v průběhu svého života důležitou roli v seniorátu či velmi silně vnímá církevní život. Také se jedná o osobnosti, které mají různé názory, a to nejen na otázky zbožnosti, ale také na otázky ohledně vedení církve či na otázky politické. Právě na pluralitě názorů v otázkách nejnovějších dějin tato práce staví. Práce se snaží být objektivní.

Co se literatury týče, stěžejním zdrojem je práce plzeňského historika profesora Václava Plachta, který se Západočeským seniorátem zabýval v knize *Přehled dějin křesťanství naší vlasti*¹, dá se říct, že jedině on se věnoval problematice Západočeského seniorátu podrobně. Další publikací jsou paměti zakladatele Korandova sboru Karla Machotky s názvem *Ve znamení kalicha*², Karel Machotka byl totiž zásadním činitelem pro evangelizaci západních Čech. Právě publikace Machotky a Plachta jsou využity pro sestavení přehledu evangelizace západních Čech. Pro problematiku reemigrace, která je pro Západočeský seniorát typická, vychází práce z knih od Edity Štěříkové *Zelów: česká exulantská obec v Polsku*³ a od Jaroslava Vaculíka *Reemigrace Čechů a Slováků 1945-1950*⁴. Problematika Nové orientace, jakožto opozičního orgánů vůči tehdejší totalitní státní správě, je zpracovávána na základě publikací od Miroslava Pfanna „*Nová orientace*“ v *Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968*⁵ a Petera Dinuše *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*⁶. V problematice Nové orientace vychází práce i z archiválií Archivu bezpečnostních složek, konkrétně z fondů StB, která se zaměřovala na několik nepohodlných farářů.

¹ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s.

² MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s.

³ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Zelów: česká exulantská obec v Polsku*. Praha: Kalich. 2002. ISBN 978-80-7017-136-3. 433 s.

⁴ VACULÍK, Jaroslav. *Reemigrace Čechů a Slováků 1945-1950*. Sborník Masarykovy University v Brně. Sv. 48. 1993. 158 s.

⁵ PFANN, Miroslav. „*Nová orientace*“ v *Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s.

⁶ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s.

Hlavním cílem této práce je předložit studii nejstěžejnějších bodů v dějinách Západočeského seniorátu, a také popis toho, co vlastně seniorát ze správně-administrativního hlediska je. Vzhledem k tomu, že tato práce vychází primárně z metody orální historie, je v ní zachyceno doposud nikde neuvedené svědectví o dějinách této českobratrské správní jednotky, která je v rámci Českobratrské církve evangelické brána jako ten nejslabší článek. Pokusím se v této práci ukázat, že tomu tak není.

1 Obecné informace o seniorátu v rámci ČCE

Českobratrská církev evangelická si už od svého počátku velice zakládá na demokratických principech, které aplikuje i v řízení své církve. Od nejvyššího správního orgánu, kterým je synodní rada v čele se synodním seniorem⁷ a synodním kurátorem⁸, přes senioráty, které jsou dle definice církevního řádu ČCE: „*Společenství sborů spojených v určitém obvodu ke společné církevní činnosti a správě,*“⁹ až po samotné sbory – přičemž každý sbor musí příslušet k některému ze seniorátů ČCE. „*Seniorát je vlastně jakoby mezičlánek řízení. Církev je tvořena farními sbory, seniorátními sbory. Seniorátu je čtrnáct. Sdružuje sbory v lokalitě – náš západočeský, to jsou kraje Plzeňský a Karlovarský. Je jich 23. Těch našich sborů,*“¹⁰ vysvětluje současný senior Miroslav Hamari. V současnosti se senioráty dělí na čtrnáct seniorátů na území Čech, Moravy a Slezska¹¹.

Konkrétně to jsou: seniorát Pražský, Poděbradský, Jihočeský, Ústecký, Liberecký, Královehradecký, Chrudimský, Poličský, Horácký, Brněnský, Východomoravský, Moravskoslezský a Západočeský, kterému bude v této práci věnována pozornost. Specifickým seniorátem je Ochranovský seniorát. „*Ochranovský seniorát vznikl v roce 2000 ze sborů Jednoty bratrské, když se česká Jednota bratrská vlivem určitého proudu charismatického hnutí rozštěpila na dvě části. Sbory, které se zformovaly v Ochranovský seniorát, se snaží uchovávat a rozvíjet podobu života a učení, jaké jsou obvyklé v Obnovené Jednotě bratrské (Unitas fratrum, Moravian Church) ve světě.*“¹² Nejedná se tedy o seniorát, který pokrývá souvislé

⁷ V současnosti je jím synodní senior Mgr. Pavel Pokorný.

⁸ V současnosti je jím synodní kurátor Ing. Jiří Schneider.

⁹ *Církevní zřízení* [online]. Českobratrská církev evangelická. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.html#P26.

¹⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹¹ Nekorespondují s územním rozložením krajů České republiky.

¹² PIŠTOROVÁ, Alice. *Seniorát ochranovský* [online]. Evangnet, 2019 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://evangelnet.cz/cce/seniorat/ochranovsky>.

území, nýbrž je po jeho správou osm sborů, nacházející se převážně v libereckém, ale také i ve středočeském či pardubickém kraji.

Samotné slovo seniorát má dva významy. V prvním případě se vykládá jako právo nejstaršího člena panovnického rodu na vládu¹³. Ve druhém případě označuje správní jednotku evangelických církví¹⁴. Pojem senior se pojí už s tzv. novou jednotou bratrskou „*V nové Jednotě se členstvo dělilo na začínající, prospívající a dokonalé. Bratři a Sestry z dokonalých byli pověřováni různými úkoly. V čele sborů stáli správcové (=kazatelé), kteří ve svém domě vychovávali a vzdělávali také učedníky, jáhny a budoucí kazatele. Podmínkou přijetí do sboru byl také i závazek zachování řádů a kázně. Správci sboru ve výchově mládeže i dospělých pomáhali Bratři soudcové (=starší, presbyteři). Správcové sborů se čas od času scházeli na synodách, jejich závazná usnesení ve věcech víry, řádů a života Jednoty byla zapisována a vyhlášována dekrety (=rozhodnutí). Jednotu jako celek spravovala „úzká rada“, složená ze čtyř starších (=seniorů, biskupů) a osmi až dvanácti spolustarších (=konseniorů). Seniori ustanovovali sborům duchovní správce, občas sbory navštěvovali (=vizitovali).“¹⁵*

Následující podkapitoly budou sledovat tři podstatné seniorátní orgány. Seniorátní výbor, seniorátní konvent a pastýřskou radu.

1.1 Seniorátní výbor

V čele seniorátu stojí seniorátní výbor, který se skládá ze dvou částí – z duchovních a laiků. Duchovní část tvoří: senior, konsenior (seniorův náměstek), druhý náměstek a dva náhradníci. Laickou část tvoří: seniorátní kurátor, dva jeho náměstkové a dva náhradníci. Nutno dodat, že počet členů závisí na počtu věřících v daném seniorátu, v Západočeském seniorátu jsou členy seniorátního výboru pouze dva faráři a dva laici. Seniorátní výbor je správním orgánem seniorátu. V rámci správy ČCE přísluší seniorátnímu výboru tyto úkoly: „*Dohlížet na činnost farních sborů seniorátu a jejich hospodaření, konat v nich vizitace podle Řádu vizitací sborů a ukládat opatření; rozhodovat o výši kazatelských úvazků ve farních sborech; dohlížet na působení kazatelů, starších a jiných církevních pracovníků v seniorátu, pečovat o jejich výchovu a vzdělávání, podporovat je v jejich působení; vyzývat orgány a pracovníky farních sborů seniorátu k plnění povinností uložených Církevním zřízením a řády nebo usneseními a*

¹³ V Čechách bylo toto právo uplatňováno pro nástup na knížecí trůn v raném středověku až do vlády Přemysla Otakara I., který toto právo zrušil a nahradil primogeniturou.

¹⁴ Kromě ČCE využívá toto označení také Církev bratrská, Slezská církev evangelická augsburského vyznání a v zahraničí evangelické církve na Slovensku, v Srbsku a v Polsku.

¹⁵ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 59.

rozhodnutími církevních orgánů; (...) rozhodovat o odvoláních proti usnesením, rozhodnutím a volbám orgánů farních sborů; na návrh předsednictva konventu svolávat zasedání konventu a spolu s předsednictvem konventu je připravovat; předkládat konventu zprávu o stavu, činnosti a potřebách seniorátu; vykonávat usnesení konventu a synodu, provádět rozhodnutí synodní rady a pokyny ÚCK¹⁶, jež se týkají seniorátu; starat se o hospodaření seniorátu a správu jeho majetku podle Řádu hospodaření církve; starat se o archiv seniorátu; posílat synodní radě na vědomí zápisy ze svých zasedání a ze zasedání konventu, protokoly o vizitacích a o předání a převzetí správy farních sborů seniorátu; schvalovat sborové a kazatelské statuty a posílat je na vědomí synodní radě; schvalovat návrhy staršovstev na zřízení kazatelských stanic a jejich statuty; schvalovat usnesení sborových shromáždění o počtu starších a náhradníků; vyjadřovat se k žádostem, návrhům a odvoláním podávaným instanční cestou synodní radě; (...) podávat synodní radě na požádání zprávu o všech záležitostech, které se týkají farních sborů a seniorátu, a dát jí nahlédnout do svých spisů; na výzvu synodní rady jednat se staršovstvy farních sborů o nápravě nedostatků v hospodaření podle Pravidel hospodářské pomoci.“¹⁷

Bývalý seniorátní kurátor Josef Beneš k činnosti seniorátního výboru řekl toto: „Seniorátní výbor je často v pozici jakého si soudce. Musí věci zklidňovat. Musí chápat faráře jako člověka, který má nárok na svou vlastní existenci, na svůj vlastní názor. Musí to umět posoudit a musí si říct, na jakou stranu se přikloní. Jestli na tu stranu duchovní, nebo na tu druhou, protože se zpravidla na něj něco vytáhne, nějaký problém, že něco neplní. A vy musíte do toho moudře vstoupit a pokusit se zhodnotit, kdo má pravdu. Je to dost vysilující.“¹⁸

Podobný názor má i Mikoláš Zoubek, také bývalý seniorátní kurátor: „Pořád si myslím, že klíčový pro život církve nejsou ty nadřazené struktury jako seniorátní výbor nebo synodní rada, ani konvent, ani synod, ale to klíčové, důležité, je to, co se děje ve sborech. A proto jsme i tu naši funkci pojali tak, že my jsme tam čtyři, že jo, já, senior ještě další dva. Tak jsme ji pojali tak, že jsme se v maximální možný míře snažili respektovat to, jak žijou ty sbory, k čemu dochází, jak se rozhodují, co dělají. A i když to byly sbory, řekněme, různé, i malinko teologicky různé, my jsme sice jedna církev, ale to asi znáte, jako že existuje jedna politická strana, ale jsou tam různé názorové proudy, tak podobný to je v církvi.“¹⁹ Sídlem seniorátu je

¹⁶ Ústřední církevní kancelář.

¹⁷ Řád o správě církve [online]. Českobratrská církev evangelická. 2008 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/verze/czr_32-4/rsc.html#C35.

¹⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Ing. Josefem Benešem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu), dne 27. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

vždy sbor, ve kterém senior slouží jako farář. Seniorátní výbor má pro svou činnost několik poradních odborů a komisí. Členy těchto orgánů si výbor vybírá sám. Velice specifickou komisí každého seniorátu je pastýřská rada, které bude věnována samostatná podkapitola.

Samotnému seniorovi „(...) přísluší zejména dohled na sbory a církevní pracovníky seniorátu a pastorační péče o sbory.“²⁰ Seniorovými úkoly ve funkci je dle církevního řádu toto: „Instalovat faráře a jáhny, uvádět je v úřad, udělovat jim dovolenou a oznamovat to synodní radě, starat se o administraci uprázdněných sborů a po projednání se staršovstvem uprázdněného sboru a seniorátním výborem ustanovovat administrátory s výjimkou administrátorů ve sborech, v nichž bylo rozhodnutím synodu zřízeno strategické kazatelské místo, starat se o řádné předání a převzetí správy farních sborů v seniorátu, starat se o řádné vedení kanceláře seniorátu.“²¹ Seniorátní kurátor zase zodpovídá za laickou oblast správy.

1.2 Seniorátní konvent

Důležitým orgánem v každém seniorátu je seniorátní shromáždění neboli konvent. Pan Hamari popisuje konvent těmito slovy: „Konvent vlastně připravuje návrhy ze sborů pro synod²². Těch návrhů nikdy není zas tolik, ale je důležité, aby byly návrhy připraveny. Naposledy šlo o sloučení Chrástu a Kralovic. A takové věci schvaluje konvent. Má svoje předsednictvo. Čtyři lidé – dva laici a farářové.“²³ Dle církevního řádu ČCE má konvent tyto úkoly: „Konvent jedná o životě a práci seniorátu. Konvent volí na šestileté období seniorátní výbor. Seniorátní výbor je čtyřčlenný²⁴ nebo šestičlenný podle rozhodnutí konventu, náhradníci jsou čtyři. Z farářů v činné službě seniorátu volí konvent seniora, jeho prvního příp. i druhého náměstka a dva náhradníky a ze starších seniorátu seniorátního kurátora, jeho prvního příp. i druhého náměstka a dva náhradníky. Za členy nebo náhradníky seniorátního výboru nelze volit kandidáty, kteří jsou v den volby starší 70 let. Volby potvrzuje synodní rada. Konvent volí na čtyřleté funkční období poslance na synod a jejich náhradníky. Konvent volí na šestileté období dva členy a dva náhradníky seniorátního představenstva Jeronýmovy jednoty z členů farních sborů seniorátu. Konvent volí na čtyřleté období poslance ústředního shromáždění Jeronýmovy

²⁰ Církevní zřízení [online]. Českobratrská církev evangelická. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.html#P26.

²¹ Řád o správě církve [online]. Českobratrská církev evangelická. 2008 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/verze/czr_32-4/rsc.html#C35.

²² Nejvyšší správní jednotka ČCE.

²³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁴ Toto je případ Západočeského seniorátu.

jednoty z členů farních sborů seniorátu. Konvent se usnáší o návrzích na synod. Konvent volí na dobu určitou seniorátní faráře nebo jáhny.“²⁵

Pravomoci konventu jsou: „*Na základě zprávy seniorátního výboru jednat o stavu, činnosti a potřebách seniorátu, farních sborů seniorátu a o činnosti seniorátního výboru, předkládat synodu stanoviska ke zřízení nebo sloučení farních sborů seniorátu, usnášet se o změnách sídel a změnách hranic farních sborů seniorátu, navrhopvat synodu změny hranic seniorátu, navrhopvat synodu zřízení seniorátních kazatelských míst, volit seniorátní faráře nebo jáhny na místa zřízená synodem, jednat a usnášet se o předlohách zaslaných synodní radou, o návrzích farních sborů, seniorátního výboru a členů konventu, jednat o stížnostech na seniorátní výbor, jednat a usnášet se o hospodaření seniorátu podle ŘHC²⁶, volit revizory hospodaření seniorátu a jejich náhradníky.*“²⁷

Konvent má několik členů, jsou to: „*Poslanci volení staršovstvy sborů seniorátu²⁸; jeden člen správní komise, případně jeden člen staršovstva z každého sboru v seniorátu, kde bylo rozhodnutím synodu zřízeno strategické kazatelské místo; všichni faráři seniorátu samostatně spravující sbory a jáhnové povolání ke službě v administrovaném sboru; ostatní faráři a jáhnové působící v seniorátu, jimž konvent přizná členství; kaplani, kteří jsou členy některého ze sborů seniorátu a jimž konvent přizná členství; členové seniorátního výboru.*“²⁹

Členové konventu jsou voleni na čtyřleté funkční období a scházejí se jednou ročně, pokud si to ale situace žádá, může se konvent sejit i mimořádně. S takovýmto setkáním však musí souhlasit třetina poslanců konventu nebo třetina sborů seniorátu. V čele konventu stojí volené čtyřčlenné předsednictvo. Členové předsednictva konventu však již nemohou být v seniorátním výboru. Co se týče místa konání konventu, tak: „*Snazíme se tak, aby se ty konventy střídaly. Jednou v severní části seniorátu, jednou v jižní části. Takže to je většinou na střídačku. Letos byl v únor naprosto atypický konvent, byl virtuální, v tom internetovým*

²⁵ *Řád o správě církve* [online]. Českobratrská církev evangelická. 2008 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/verze/czr_32-4/rsc.html#C35.

²⁶ *Řád hospodaření církve*.

²⁷ *Řád o správě církve* [online]. Českobratrská církev evangelická. 2008 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/verze/czr_32-4/rsc.html#C35.

²⁸ Poslance konventu (a jejich náhradníky) volí staršovstva ze všech sborů v daném seniorátu. Sbory do 250 členů volí jednoho poslance, do 500 členů poslance dva, do 1000 členů tři a sbory, které mají přes 1000 členů, volí čtyři poslance.

²⁹ *Církevní zřízení* [online]. Českobratrská církev evangelická, 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.html#P26.

prostředí kvůli protiepidemickým opatřením.“³⁰ Sdělil MUDr. Mikuláš Zoubek, který působí jako dlouholetý předseda konventů, a na otázku, zda je nějaké dlouhodobé téma, které se na konventech řeší, odpověděl: „*Na konventu se řeší to, co nám předhodí synod. Potom ty obligatorní věci, včetně uzávěrek, ale pokaždý to bylo něco jinýho. Ale nebylo stálé téma.*“³¹

1.3 Pastýřská rada

Pastýřská rada je velice specifický seniorátní orgán. Při rozhovoru s bývalým seniorátním kurátorem Mikolášem Zoubkem³² jsme na toto téma narazili. Ačkoliv dnes již nespadá pod seniorátní správu, je vhodné věnovat tomuto orgánu krátkou podkapitolu. Na úvod je příhodné uvést definici od pana Zoubka: „*Všechny organizace mají jakousi kárnou komisi, který řešej problematiku svých členů. A v církvi se to jmenuje Pastýřská rada. Je to orgán, který řeší pochybení svých členů. V církvi byl velký tlak, aby vznikl církevní soud. Ten měl nahradit systém pastýřských rad. A nebylo málo lidí, kteří byli proti. Protože soud nalézá pravdu a rozhoduje o vině a trestu. Ale pastýřská rada je mnohem jemnější nástroj, nabízí řešení a východisko. Já byl velký stoupenec pastýřských rad, protože jsem byl v pastýřské radě. Systém pastýřských rad byl správněj. Nakonec se systém změnil, přestaly být seniorátní a začaly být oblastní. Takže zmizelo 13 rad, vznikly tři a jedna nad nimi*“³³. A z toho soudu se tam dalo to, že tam můžou právníci. Před lety se zrušil ten starý systém rad a vznikla rada s prvky soudu. Já byl deset let předseda pastýřské rady a za těch deset let jsme neřešili ani jeden případ. Ty drobné rozmišky ve sboru řeší farář a kurátor, rozmišku v seniorátu zase senior a seniorátní kurátor. Potom by se to mělo předávat k pastýřské radě. Ale to neznamenal, že jsem nepracoval. Mnohokrát mi volali faráři a konzultovali se mnou nějaké problémy, ale nikdy jsem vysloveně nikam nejel. Vždy jsem dal radu, kterou jsem považoval za teologicky správnou. Bylo to pět lidí. Tři presbyteri³⁴ a dva faráři anebo naopak. Ale nesmí být členové v seniorátním výboru. Protože rada dává jiný pohled než výbor. Ale s tou neaktivitou jsme nebyli výjimka, i v jiných seniorátech se rada moc neaktivizovala.“³⁵

Pan Zoubek popsal vše do detailu, a proto je jen pro přesnost třeba uvést několik úryvků z církevního řádu: „*Vedena svědectvím Písma i reformačních otců hledá Českobratrská církev*

³⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

³¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

³² Mikuláš Zoubek je také dlouholetý předsedou seniorátních konventů a také byl představitelem seniorátní pastýřské rady.

³³ Církevní pastýřská rada, která je nadřazena všem ostatním radám.

³⁴ Členové staršovstva.

³⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

evangelická (dále ČCE) odpovídající způsob provádění kázně, jenž by vyjadřoval odpovědnost za vyznavačskou ryze i zvěst Kristova evangelia o odpuštění a smíření. Kázeň v církvi je založena v poslušnosti víry, v následování Krista, a je tedy živena a utvářena Božím slovem, jež v církvi musí být připomínáno a dosvědčováno. To se děje různými způsoby, prostřednictvím zvěstování, vyučování a také prostřednictvím pastýřské péče, k jejímuž vzájemnému uskutečňování jsou povoláni všichni v Krista pokřtění, zvláště pak ti, jimž jsou v církvi svěřeny služby kazatelů a presbyterů, a správní orgány církve. Pastýřská péče má sloužit k nápravě toho, co je v životě ČCE a jejích členů porušeno. Pro případy, na které pastýřská péče nestačí, zřizuje ČCE pastýřské rady jako zvláštní nástroj pastýřské služby. Jejich úkolem je v duchu Kristova evangelia a podle osvědčených postupů a zásad práva usilovat o obnovení spravedlnosti. ČCE si je přitom vědoma nedokonalosti a předběžnosti každého lidského úsilí o spravedlnost.³⁶

„Zřizují se tři oblastní pastýřské rady a jedna církevní pastýřská rada. Každá pastýřská rada má pět členů a pět náhradníků.“³⁷

„Pastýřské rady jednají v duchu evangelia, s vědomím zvěsti o možnosti pokání, odpuštění, smíření a pokorné nápravy před Bohem, ale též s vědomím povinnosti dbát o vyznání a život v pravdě, poslušnosti Božích příkazů a v lásce k Bohu a k lidem. Členové pastýřské rady musí dbát důvěrnosti a pastýřské mlčenlivosti o projednávaných skutečnostech. Povinnost mlčenlivosti se nevztahuje na poskytování informací orgánům činným v trestním řízení. Pokud se řízení týká zvláště závažného provinění, může pastýřská rada poskytnout základní informace o řízení Ústřední církevní kanceláři za účelem jejich komunikace veřejnosti; při poskytování informací pastýřská rada dbá na ochranu soukromí dotčených osob, na naplňování zásady presumpce nevinoty a na to, aby zveřejněné informace neohrozily objasnění skutečností důležitých pro probíhající řízení.“³⁸

Prvotním cílem pastýřské rady je nalézt smír ve smířcím řízení. To je neformální, diskrétní a mělo by trvat do tří měsíců. Pokud smír nenastane je pastýřská rada povinna provést řízení a rozhodnutí ve věci kázně. Pokud se zjistí, že došlo ke spáchání trestného činu, jsou informace předány synodní radě a ta rozhodne, co dál – nejčastěji ale oznámí podezření orgánům činným v trestním řízení. Řízení a rozhodnutí ve věcech kázně musí vydat jasné stanovisko viny či nevinoty. Pokud pastýřská rada shledá nějakou stranu vinou, tak: „*Opatřením*

³⁶ *Řád pastýřské služby* [online]. Českobratrská církev evangelická. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czi/rps.html.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

ve věcech kázně jsou jednak výroky morální povahy, jednak omezení práv daných církevním zřízením a řády. Pastýřské rady jsou oprávněny členu církve, kterého uznají vinným, udělit: a. ústní důtku; b. písemnou důtku; c. písemnou důtku s výstrahou. Pastýřské rady mohou dále rozhodnout: a. o zbavení funkce v určitém orgánu ČCE; b. o ztrátě způsobilosti k volbě na dobu nejvýše 12 let; c. o ztrátě hlasovacího práva v ČCE na dobu nejvýše 12 let; d. o zbavení úřadu faráře nebo jáhna ve sboru; e. o ztrátě způsobilosti k ordinované službě na dobu nejvýše 12 let.³⁹ Proti rozhodnutí oblastní pastýřské rady se lze odvolat do třiceti dnů. Odvolání pak přezkoumává církevní pastýřská rada či dokonce synod.

Zde je vhodné zakončit tuto část práce, která se převážně zaměřovala na legislativní stránku seniorátu. V následujících kapitolách se bude studie zabývat převážně historickými událostmi a popisem Západočeského seniorátu.

2 Popis Západočeského seniorátu

„Tehle seniorát⁴⁰ nemůže zaujímat zvláštní místo. Protože v ČCE jsou kraje, které jsou velmi výrazné tradičně, jsou od toleranční doby. Vznikaly hned po vydání Tolerančního patentu. To jsou sbory na Valašsku, na Vysočině a v Polabí. Tam to vždycky byly evangelická centra. V západních Čechách vůbec, protože tady bylo vždycky německé obyvatelstvo a německá luterská církev. Ale nikdy se nejednalo o žádné významné místo pro ČCE, přestože zde byly velice výrazné osobnosti, jako byl Machotka, který byl také v Synodní radě v Praze.“⁴¹ Těmito slovy popsal současný senior Miroslav Hamari postavení Západočeského seniorátu v rámci celé Českobratrské církve evangelické.

Českobratrská církev má na západě Čech opravdu velice specifickou pozici. A to hned z několika důvodů. Sbory jsou buď vzniklé z přestupového hnutí, nebo byly reemigrantské. Přestupové hnutí byla akce, která vznikla těsně po založení Českobratrské církve evangelické⁴². Šlo o možnost, aby každý křesťan (pokřtěný člověk) mohl velice rychle konvertovat k Českobratrské církvi evangelické. Jednalo se tedy o sbory, ve kterých nebylo u věřících evangelictví zakořeněné. Evangelíky se lidé v těchto sborech stali často po vyslechnutí kázání evangelických farářů, které jim přišlo mnohem svěžeji či bližší, než kázání katolická. Také to byli lidé, kteří měli jakýsi odpor k rakouskému mocnářství a tím pádem i ke katolictví, které

³⁹ Řád pastýřské služby [online]. Českobratrská církev evangelická. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czi/rps.html.

⁴⁰ Myšlen Západočeský seniorát.

⁴¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

⁴² 17. prosince 1918.

bylo s monarchií spjato. Sbory z přestupového hnutí jsou například: v Plzni, v Rokycanech, Chrástu, v Domažlicích či v Sokolově.

Sbory reemigrantské měly (a stále mají) svá specifika. Jedná se o sbory, ve kterých si věřící evangelíci drželi svou víru během nuceného exilu v Německu, na Ukrajině či v Polsku. „*To my si vnitřně v seniorátu říkáme ta jižní část toho seniorátu. Ta severní část byla tvořena sbory, které byly z exulantů, z reemigrantů. Proto ten seniorát nikdy nebyl homogenní. I věroučně. Tamty sbory jsou pietistické, kdežto tyhle sbory jsou takové liberální. Tamty vznikaly po válce.*“⁴³ Jak uvedl pan senior Hamari, jedná se o sbory velmi uzavřené a poměrně konzervativní – ve srovnání se sbory přestupovými. Právě tato dualita mezi sbory Západočeského seniorátu dělá tento správní celek unikátním. Jako další definice reemigrantských sborů může sloužit toto prohlášení seniora Hamariho: „*Reemigrantské sbory vznikaly za jiných podmínek po druhé světové válce, kdežto přestupové vznikaly po první světové válce. Rozdíl jsou také kulturní. Oni vznikali z reemigrantů, kteří přišli ze Slezska nebo z Volyně, z dnešní Ukrajiny, Polska. Je tam rozdíl ve zbožnosti. Ti jižní jsou liberální. Na severu jsou pietistická, emotivní, eustiastická zbožnost.*“⁴⁴

Právě tato dualita pomohla vytvořit specifickou tvář Západočeského seniorátu⁴⁵, který se profiluje jako vnitřně velmi uzavřený: „*Na západě se ty sbory setkávají málo. Já jsem se minule při vizitaci v Teplé ptal, protože mají nejbliž Marjánky, ale tam není žádný kontakt. Ani dnes. Ani historicky. Ačkoliv k sobě mají pár kilometrů.*“⁴⁶

Samotný Západočeský seniorát vznikl až roku 1925. Nezařadil se tedy mezi senioráty, které vznikly společně s ČCE v roce 1918. Plzeň a okolí patřilo pod Pražský seniorát. Důvodem bylo nepochybně to, že v době vzniku ČCE neměl ani jeden z plzeňských sborů svůj vlastní kostel. To se změnilo právě v roce 1925, kdy v Plzni vznikl kostel Husova sboru. Údaje ze Zprávy o třetím synodu Českobratrské církve evangelické jsou prvními zprávami o vzniku Plzeňského seniorátu⁴⁷: „*Po referátu dr. Bednáře přijat jednomyslně s potleskem návrh ze seniorátu pražského ř. 6., doporučený příslušnou synodní komisí, a sice v tomto znění: 16. Synod vyhovuje přání hlasovných údů českobr. ev. sborů v Domažlicích, Královicích, Plzni*

⁴³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

⁴⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

⁴⁵ Nutno dodat, že reemigrantské sbory jsou prakticky v každém pohraničním seniorátu.

⁴⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

⁴⁷ K přejmenování seniorátu na Západočeský došlo v roce 1953

vých., Plzni západ., Přešticích, Rokycanech, Strakonících a Volyni, aby se mohli odloučiti od dosavadního seniorátu pražského, a povoluje zřízení samostatného seniorátu plzeňského, jehož obvod budou tvořiti obvody právě jmenovaných sborů. Synodní výbor se pověřuje, aby učinil další kroky, potřebné k provedení tohoto usnesení.“⁴⁸ Tehdejší nejsilnější osobností českobratrské církve v západních Čechách byl bezpochyby farář Korandova sboru Karel Machotka. Ten se stal prvním západočeským seniorem. Seniorátním kurátorem se stal Josef Pohanka.

Západočeské seniorát tvoří tyto sbory: Aš (s kazatelskými stanicemi v Hranicích v Čechách, Podhradí a v Mokřínách), Černošín (s kazatelskou stanicí v Lestkově), Dolní Bělá, Domažlice, Horní Slavkov (s kazatelskou stanicí v Novém Sedle), Cheb (s kazatelskými stanicemi ve Františkových Lázních, Hazlově, Hrzíně, Libé a Plesné), Chodov u Karlových Varů (s kazatelskou stanicí v Nové Roli), Chrást u Plzně (s kazatelskými stanicemi v Radnicích a Kralovicích), Karlovy Vary, Kdyně na Šumavě, Mariánské Lázně (s kazatelskými stanicemi v Lázně Kynžvart a ve Třech Sekerách), Merklín u Přeštic, Nejdek (s kazatelskou stanicí v Jáchymově), Ostrov, Plzeň – Korandův sbor, Plzeň – západní sbor (s kazatelskou stanicí v Nýřanech), Podbořany (s kazatelskými stanicemi v Oráčově a Valeči), Přeštice, Rokycany, Sokolov (s kazatelskými stanicemi v Kraslicích, Kynšperku na Ohří a Rotavě), Stříbro, Teplá (s kazatelskou stanicí v Toužimi).

Než se ale práce začne věnovat obsáhlejší historii seniorátu, je nutné popsat, kterými způsoby se šířilo evangelium na západě Čech.

3 Evangelizace západních Čech

K problematice šíření evangelictví na západě Čech je nutné vytvořit vlastní a svébytnou kapitolu. Evangelictví totiž nebylo nikdy v západních Čechách pořádně zakořeněno, proto je nutné, aby v této práci měl své místo popis evangelizace západních Čech. Tato kapitola bude sledovat církevní historii západních Čech od doby husitské, tedy od doby prvních velkých snah o reformu církve.

Už během husitské revoluce se ukázalo, že ačkoliv v jistý historický moment stála Plzeň na straně husitů a z Plzně pocházely významné osobnosti české reformace⁴⁹, historický vývoj vedl k tomu, že Plzeň byla katolické město „*Vzpomeňme, že – krom krátkého pobytu Jana Žižky – byla za husitských válek Plzeň oporou protihusitských sil spolu se šlechtickým protihusitským*

⁴⁸ Zpráva o třetím synodu Českobratrské církve evangelické [online]. Praha: Pražská akciová tiskárna. 1925. 74 s. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: www.ustredicce.e-cirkev.cz/ustredni-cirkevni-kancelar/agenda/archiv. Zde s 15.

⁴⁹ Václav Koranda starší a Václav Koranda mladší.

plzeňským landfrídem. Podobně za vlády husitského krále byla dočasně i sídlem horní (=pod jednou) konsistoře a oporou Zelenohorské jednoty proti králi Jiřímu a proti husitskému arcibiskupovi Janu Rokycanovi. Stala se však městem projevů humanismu a prvních knihtisků. Oproti ostatním krajinám Čech a Moravy nebylo však v západních Čechách vlivnější vrchnosti, jež by se byla zastala na veřejnosti evangelíků nebo dokonce vzala po svou ochranu a na své sídlo příslušníky Jednoty bratrské.⁵⁰ Avšak mimo Plzeň byla situace jiná. Klatovy a Domažlice se stali oporou ve vládě Jiřího z Poděbrad. Z Klatov dokonce pocházela značná část obyvatelstva, která se později podílela na založení jednoty bratrské v Kunvaldu. Dále například Jáchymov⁵¹ či Loket, v těchto místech později vznikaly evangelické sbory ovlivněné luteránstvím. Jednota bratrská měla své sbory, nejen v již zmiňovaných Klatovech a Domažlicích⁵², ale i ve Vodňanech, Nezdicích, Vřeskovicích u Přeštic či v Janovicích nad Úhlavou⁵³. Nikdy se však počet bratří nepohyboval v takových číslech jako na severovýchodě Čech.

„Bezpečněji žila v západních Čechách církev novoutrakvistická, mnohde však sama vystupovala proti Bratřím.“⁵⁴ Novoutrakvisté (někdy nazývaní čeští luteráni) měli svůj sbor například ve Žluticích. Obecně lze ale říci, že na západě Čech panoval v dobách humanismu náboženský smír. „Celkem slušné soužití příslušníků různých vyznání bylo narušeno za plzeňského faráře a arciděkana Wolfganga (z Horšovského Týna 1568 – 1580) jeho vystoupením začala v Plzni protireformace o půl století dříve než v ostatní zemi. Wolfgang nejen uplatňoval protireformační usnesení tridentského koncilu, ale využíval i podpory pražského arcibiskupa, papežského nuncia a královského podkomořího.“⁵⁵

Toto činění mělo jasné konsekvence: „Výsledkem protireformační činnosti v Plzni r. 1578 bylo, že měšťanského práva nemohl nabyt nikdo jiný než římský katolík. Zato byl téhož roku papežem opětně doplněn městský znak o štítonoše anděla, nad štít přidány dvě přílby s olivovými ratolestmi, buzikán (=vojevůdcovská hůl), halapartna, tři spojené vrchy a nad nimi

⁵⁰ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 79 – 80.

⁵¹ Zde působil Jan Mathesius, přítel Martina Luthera a spisovatel jeho životopisu.

⁵² Z Domažlic pocházel Jan Roh, tvůrce bratrského kancionálu.

⁵³ Tento sbor navštívil Lukáš Pražský a při vizitaci byl zajat Petrem Sudou z Řenče a za značné výkupné nakonec propuštěn.

⁵⁴ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 81.

⁵⁵ Tamtéž, s. 83.

zlatý kříž a nápis *In hoc signo vincet* (= v tomto znamení zvítězí).“⁵⁶ Rok po vydání tohoto nařízení byli z Plzně všichni nekatolíci vyhoštěni.

Po Bílé hoře a následném Obnoveném zřízení zemském byli evangelíci na celém našem území raritou. První jiskrou změny byla altranstädská konvence z roku 1708. Ta vznikla na nátlak Švédů a tvrdila, že se Rakousko zaváže k vrácení 120 kostelů evangelíkům – ovšem pouze ve Slezsku.

Nebylo samozřejmě možné, aby evangelictví bylo v dobách rekatolizace naprosto vymýceno, existují důkazy o tom, že se v českých zemích evangelíci tajně scházeli, zejména na Valašsku, na jižní Moravě či Polabí a na Podřipsku. Západ Čech však vypadal jinak. „*V západních Čechách začala protireformace už půl století před Bílou horou, (v Plzni 1575), byla usnadněna obnovením klášterů, po Bílé hoře osídlováním bavorských katolických kolonistů na panstvích, kde zůstalo málo vesničanů.*“⁵⁷

14. listopadu 1777 nechala Marie Terezie na radu Josefa II. vydat patent, který připouštěl „tajnou“ toleranci evangelíků. Toto je jen krok k 1. říjnu 1781 k vydání Tolerančního patentu císařem Josefem II. Patent však toleroval pouze víru augsburského⁵⁸ a helvétského⁵⁹ vyznání, nikoliv českou a bratrskou konfesi. „*Tolerančním patentem povolené pouze helvétské nebo augsburské vyznání mělo své nevýhody – i výhody. Nevýhoda byla v tom, že tajní evangelíci ani jednu povolenou konfesi neznali. Hlásili se a chtěli k té „v níž jsem byl vychován“, nebo k „víře Beránkově“, k „víře podobojí“ nebo k „husitské“ (...)* Výhoda dvou povolených konfesí byla v tom, že už dříve byly povoleny v Uhrách a že k nám směli přijít první kazatelé ze Slovenska, kde kralická „bibličtina“ byla nejen bohoslužebnou, církevní, ale i spisovnou řečí. (...) A protože jednoduchost bohoslužeb helvétského vyznání více odpovídala tradicím uchovávaným vzpomínkám na prostotu bohoslužeb Jednoty bratrské (a také i tajných bohoslužeb v době Temna), rozhodlo se více „akatolíků“ pro helvétské vyznání. Do r. 1787 bylo ze 78 000 přihlášených v Čechách a na Moravě 59 000 helvétského a 19 000 augsburského

⁵⁶ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 84.

⁵⁷ Tamtéž, s. 105.

⁵⁸ Evangelická víra na základě Lutherova učení. Právě na základě Lutherova učení sepsal Filip Melancton vyznání víry, které předložil roku 1530 císaři ke schválení. Toto vyznání předložil na směnu v Augsburgu, proto augsburské vyznání.

⁵⁹ Evangelická víra na základě Kalvínova učení. Konfese je pojmenována podle úředního názvu švýcarského státu Helvetia, proto helvétské vyznání.

vyznání. Ze 76 českých sborů mělo 53 vlastní evangelickou školu. (...) Nejpočetnější německou luterskou oblastí bylo Ašsko s 19 000 věřícími.⁶⁰

Právě Ašsko je pro sledování evangelictví v západních Čechách velice specifickou lokalitou. Už od 10. století bylo toto území vedeno jako sporné. A to jak v oblasti náboženství, tak v oblasti územní. O toto území usilovaly hned tři biskupství: Babenské, Naumburské a Řezenské. Často se zde také střídaly rody pánů z Plauen a z Neuberga. Velkým krokem ke stabilizaci byl rok 1322, ve kterém se připojilo k českému království Chebsko. Neubergové se přihlásili k českému království v roce 1331 a zajistili si Ašsko jakožto svobodné léno. Právě tato smlouva ovlivnila i náboženství v oblasti. Po Neubergerech zdědili Ašsko Zedwitzové. Jedním z nich byl Jan Zedwitz, který se zúčastnil směny ve Wormsu roku 1521. Pod vlivem řeči, kterou tam Martin Luther přednesl, se Jan rozhodl, že jeho učení bude rozšiřovat a své panství nahlásil jakožto příslušné k reformaci. Lid Ašska však nebyl novým myšlenkám příliš otevřen, proto se zde vystřídalo několik farářů. Evangelictví se však velice rychle rozšířilo po celém území.

Rekatolizace se Ašsko víceméně vyhnula, ačkoliv rekatolizační pokusy zde byly. „Zedwitzové se stále znovu odvolávají na smlouvu z r. 1331, podle níž jsou svobodným lénem království, ale jinak svrchovanými pány svého území. Konečně r. 1650 je jim Norimberskou dohodou, která v některých záležitostech upřesňovala podmínky Westfálského míru z roku 1648, jejich právo přiznáno, a tak Ašsku zaručena náboženská svoboda.“⁶¹ Proto se Ašsko stávalo častým azylem nekatolíků ze západu Čech.

„Skutečnost, že Ašsko po celou dobu protireformace a ještě dlouho později tvořilo evangelickou enklávu v katolických Čechách, si vynutila i zvláštní církevní správu. Zůstalo zachováno vzdělávání kazatelů v Lipsku a jinde v Německu, ale jinak tvořilo Ašsko samostatnou církev – Landeskirche, i když měla jen tři sbory, tj. Aš, Hranice a filiální sbor v Podhradí. Početně však tato církev nebyla tak docela malá; v době, kdy byl stavěn druhý ašský kostel (1749), měla více než 18 000 členů se 16 školami podřízenými církevní správě.“⁶² V roce 1861, kdy vyšel Císařský patent, který zaručoval náboženskou evangelíkům svobodu, byli Ašští vyzváni, aby se připojili augsburské církvi. To tak učinili až v roce 1869.

⁶⁰ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 108.

⁶¹ Tamtéž, s. 133.

⁶² Tamtéž, s. 133 – 134.

Po vzniku první republiky se ašské sbory staly součástí německé evangelické církve, následně po druhé světové válce a německém odsunu se sbory staly součástí Českobratrské církve evangelické. Bohoslužby se však (s ohledem na Němce, kteří v Aši zůstali) vedli i v německém jazyce a podle německého luteránského vzoru.

Vraťme se ale opět do kontextu celých západních Čech. „*Nevíme přesně, kdy a v jaké řeči byl v západních Čechách Toleranční patent vyhlášen. A tak západní Čechy, které už i v počátcích husitství a pak v jeho obraně, měly tak významný podíl, neměly po toleranci a po celé 19. století žádný český evangelický sbor.*“⁶³ Je také nutné zmínit, že v průběhu 19. století v jiných evangelických částech Čech, mohli být evangeličtí faráři buď z Uher anebo z řad reemigrantů.

Jak bylo uvedeno v citaci – po dobu celého 19. století nebyl v západních Čechách žádný evangelický sbor. A tak, když se ve zbytku českých zemích kvitoval patent z roku 1861, který zaručoval rovnost evangelíku s katolictvím, a následně se řešila otázka spojení obou evangelických vyznání pod jednu českobratrskou církev⁶⁴, byly západní Čechy těmito problémy takřka nedotčeny. V Plzni byl pouze německý evangelický sbor⁶⁵ a v pohraničí několik málo luteránských sborů. První české bohoslužby pro plzeňské obyvatele evangelického vyznání začaly až v roce 1880 s příchodem Svobodné reformované církve⁶⁶. Tato církev má v Plzni tradici do dnešních dní a její sborový dům stojí na Doudlevecké třídě. Největším zlomem byl však rok 1904.

V tomto roce zahájil Karel Machotka v Plzni a okolí svou evangelizační misii. Během roku si získal 230 českých evangelíků. „*Oba plzeňské sbory*⁶⁷ *byly vedeny duchem misijním, chtěly růsti a proniknouti. Už před rokem 1918 se misijně pracovalo v Klatovech, Horažďovicích, Hořovicích, Rokycanech, Čeňkově, Doudlevcích a ve Kdyni. (...) V roce 1903, kdy práce v Plzni byla zahájena, bylo v oblasti nynějšího plzeňského seniorátu (1948) asi 300 českých evangelíků, polovina v Plzni a druhá polovina v okolí. Roku 1918 bylo 939 duší, roku 1919 – 1511, roku 1920 – 3318, roku 1921 po přestupovém hnutí 15 192, roku 1922 – 17 567,*

⁶³ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 114.

⁶⁴ Proti tomuto spojení byly rakouské úřady.

⁶⁵ Číslo z roku 1898 hovoří o tom, že zde bylo 408 obyvatel hlásících se k evangelickému vyznání – národnost však není známá.

⁶⁶ Dnes Církev bratrská.

⁶⁷ Myšlen Machotkův Korandův sbor a Otterův sbor Husův.

roku 1923 – 19 927, roku 1924 – 21 614, roku 1925 při založení seniorátu 23 472, nyní asi 33 000 duší.“⁶⁸

V roce 1908 byla v Plzni založena kazatelská stanice a roku 1914 sbor⁶⁹. To už měl Karel Machotka ku pomoci Ebenezer Ottera. Tito dva evangeličtí faráři velice úzce spolupracovali a snažili se rozšiřovat evangelictví po celých západních Čechách. Brzy si každý vytvořil svůj sbor – Korandův a Husův. Machotka, který měl za vzor anglikánské lidové kazatele, jezdil po obcích, prováděl zde evangelizaci a šířil zde učení Jana Husa a Jana Ámose Komenského.

A byl to právě Karel Machotka, který navzdory celospolečenskému vývoji v podzimních dnech roku 1918 nečekal na prohlášení Prahy, ale společně s Ebenezrem Otterem vyhlásili svou vlastní církev – Českou evangelickou církev. Učinili tak 20. října 1918, tedy více než měsíc před založením Českobratrské církve evangelické⁷⁰, do které se plzeňské sbory okamžitě po jejím vzniku přidaly. *„Jedna věc byla všem od počátku jasná. Chceme-li proniknouti v národě a získati ne několik jednotlivců, ale široké vrstvy lidové pro evangelium Kristovo, musíme se spojit v jednotnou církev podle odkazu otců. Ale mně zdálo se, že jest zapotřebí něčeho dalšího. Tuto církev musíme utvořiti a prohlásiti nikoliv post festum, jak stalo se v Praze až 18. a 19. prosince, nýbrž současně s politickou revolucí popřípadě ještě dříve. Nemaje vlivu na vývoj událostí v Praze, snažil jsem se, abych podle tohoto programu postupoval alespoň v Plzni.“*⁷¹

Velikost tehdejšího evangelického entusiasmu dokazuje spontánní průvod, který Karel Machotka 8. listopadu 1918 zorganizoval. Tohoto pochodu se zúčastnilo kolem dvou set osob a jednalo se o jeden ze zásadních kroků pro evangelizaci Plzně, která tradičně evangelická nebyla. Průvod Machotka charakterizuje takto: *„Členstvo bylo seřazeno ve čtyřstupech. Ať nás bylo všech 150-200 osob. Na mohutný průvod to přece bylo jen málo. Bez jakéhosi tísnivého dojmu jsme z počátku nebyli. Také věc byla zcela nová, nevyzkoušená a nezvyklá v evangelickém životě, který již od Josefa II. byl zatlačen do zákoutí. Ale po chvíli tísnivá nálada k radosti všech byla ta tam. Byly nám všechny okolnosti příznivé. Počasí bylo pěkné. Ve všech závodech byl svátečný klid, ulice byly přeplněny lidem, který něco čekal. Žádná jiná akce na*

⁶⁸ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 163 – 164.

⁶⁹ Při svém založení měl 439 členů.

⁷⁰ Ta sdružovala obě vyznání – helvetské i augspurské. Během let se začaly rozdíly mezi konfesemi potírat.

⁷¹ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 12.

ten den stanovena nebyla, ať již to bylo nahodilé či úmyslné s ohledem na nás. A tak po chvíli průvod rychle počal mohutněti, a když jsme se blížili Smetanovými sady a Fodermayerovou ulicí k náměstí, šly s námi nepřehledné davy lidu. Byla to právě doba citově velmi vzrušená. Všichni diváci smekali klobouky. Mnozí nábožní katolíci poklekli před průvodem a křížovali se. Několik katolických kněží přihlíželo s odhalenou hlavou.“⁷²

„Tak Plzeň dostala mocný náraz ve chvílích nejpříznivějších. A když potom na základě zkušeností z Domažlicka a Strakonicka na podzim roku 1920 zahájena byla veřejná kázání na náměstí a přestupy rychle počaly v Plzni růsti, tu velmi mnozí se odvolávali na 8. listopad 1918, kdy poprvé počali přemýšlet o věcech lidského a českého svědomí.“⁷³ Po vzniku Českobratrské církve evangelické se pražské vedení seniorátu rozhodlo, že rozdělí oblast západních Čech mezi Ottera a Machotku. Otter vedl Přešticko, Rokycany, Zbirožsko, Radnicko a Stříbrsko. „Rozdělení českých evangelíků na dva houfečky v Plzni jsme do r. 1918 považovali za jakési zlo, avšak po zřízení jednotné církve zlo obrátilo se v dobro, neboť hned od počátku byli tu dva kazatelé. Když jeden konal společné bohoslužby v Plzni, mohl druhý zajeti do okolí.“⁷⁴

Obrovské náboženské vzednutí Plzně, respektive celých západních Čech, si Karel Machotka vysvětloval takto: *„Co bylo podnětem k přestupovému hnutí 1921? Napětí mezi katolickou církví s jejím politickým exponentem stranou lidovou a stranami socialistickými bylo stále veliké z důvodů zásadních i politické praxe. V Plzni, co průmyslovém městě, bylo už z předválečné doby obzvláště velmi značné. Stačila malá jiskra, aby oheň vzplanul. To se stalo v lednu 1921. Zástupce lidové strany v městské radě, jež tentokrát jednala o koupi soukromého pohřebního ústavu, zneužil důvěrnosti tohoto jednání, město předešel a koupil ústav pro lidovou stranu. V odvetu se usnesla západočeská strana sociálně demokratická, k níž se ihned připojila strana národně sociální, aby k chystanému sčítání lidu 15. února 1921 bylo vydáno heslo „Pryč od Říma!“. V Plzni a okolí byly zřízeny přestupové kanceláře. Hnutí se přeneslo do Prahy a pak do celé republiky. Útok proti církvi byl náhlý a velmi prudký. Mnoho kněží zakolísalo. Došlo leckde i k výstřednostem, které připomínají revoluční scény, zvláště v dělnických čtvrtích. V nouzových barácích u Borů ženy strhovaly se stěn náboženské odznaky, kříže a obrazy, sošky roztloukaly. Jedna žena s proklínáním hodila dřevěný krucifix do plotny, jiná jej rozdupávala na kousky, až prý v diváku, našem členu, který mi tyto výjevy líčil, stydla krev v žilách. Podobné scény byly v Holoubkově a snad i jinde. V Plzni tehdy z katolické církve vystoupila skoro*

⁷² MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 18–19.

⁷³ Tamtéž, s. 20.

⁷⁴ Tamtéž, s. 168.

polovina obyvatelstva, podobně i na Rokycansku, Kralovicku a dalších okresích. Kde naše církev od roku 1918 evangelisačně pracovala, takže lidé o českobratrských zásadách byli poučeni, tam všude povstaly nové sbory.“⁷⁵

Důkazů o evangelizaci Plzně by se jistě našlo ještě mnoho, ale je třeba se věnovat i příkladům evangelizace na jiných místech v západních Čechách. Karel Machotka uvedl ve své knize toto: „*Když jsem při politickém převratu 1918 pojal smělou myšlenku evangelisace západočeské oblasti, bylo mi jasno, že nutno postupovati podle nějakého plánu. Mohl jsem postupovati od Plzně do nejbližších obcí a pak dále a dále. Volil jsem opačný postup. Ryby se do sítě chytají tak, že se zajede daleko od břehu na hlubinu a pak se síť táhne ke břehu. Začal jsem na Domažlicku ve Kdyni, na severu v Čisté a jižním směrem jsem zabral ve Strakonících, odkudž jest malý skok do Volyně.*“⁷⁶ Právě evangelizace Volyně byla spjata s oslavou Jana Husa. Na tuto slavnost lákal fakt, že Jan Hus byl (a stále je) velice silnou historickou osobností. Na tento prvotní zájem pak navázala evangelizace. „*Husova oslava ve Volyni dne 5. července (1919) o 10. hodině v sále hotelu Na nové byla skvělá. Dostavilo se přes 1000 posluchačů. Byl přítomen i místní děkan se dvěma kaplany. Moje výklady, přes dvě hodiny trvajících, byly vyslechnuty s velkou pozorností.*“⁷⁷

Evangelizace obcí v západních Čechách však nebyla pouze jednodenní záležitostí, vždy se jednalo o týdenní program, který obsahoval besedy, při kterých se debatovalo o českobratrství, prodávali se knihy českobratrské literatury – obzvláště Komenský a podobní autoři. Příkladem týdenní evangelizace byla akce v obci Kout, při které se k ČCE přidalo 51 obyvatel. Právě v Koutu se velice cílilo na historický odkaz reformace v Čechách. Pro podporu evangelizace obce zde místní evangelíci vybudovali Husovu mohylu. Toho Karel Machotka využil a v bohoslužebném úboru si pro zdejší obyvatele připravil kázání. „*Oficiální slavnost k odhalení Husova památníku konala se již dopoledne, ale proslov slavnostního řečníka se nelíbil, poněvadž jen suchopárně líčil známou historii kostnického mučedníka. Lidé mi říkali, že více se jim líbí řeči, které je povznášejí a duchovně vzdělávají.*“⁷⁸ Toto je pravda, která se projevuje i dnes, jelikož v dnešních časech málokterý nevěřící přijde sám od sebe do kostela, avšak pokud se v kostele koná nějaká akce, která nemá primárně bohoslužebný ráz, bývá účast na těchto akcích vždy početná.

⁷⁵ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 161 – 162.

⁷⁶ Tamtéž, s. 68.

⁷⁷ Tamtéž, s. 69.

⁷⁸ Tamtéž, s. 48.

V nových sborech těsně po vzniku ČCE kázali nejprve laici. Jelikož ještě nebyl pořádně stanovený církevní řád a věrouka, docházelo častokrát k tomu, že se v obcích měnili kazatelé, jejichž kázání nebylo po chuti posluchačstvu. Nastaly poté komplikované situace, jako například ta ve Zbirohu: „*Hned v pondělí sedne k Písmu nově zřízený služebník sboru a sepíše si kázání. Nežli s ním veřejně vystoupí, navštíví předního člena sboru se žádostí o přehlédnutí a předběžný úsudek. Hned předem podotýká: „To jsem mu, totiž tomu prvnímu kazateli, zasolil, co?“ Rozšafný přední člen sboru dal úsudek nepříznivý, že jeden bratr proti druhému tak mluvit nesmí, rozhodně stál na tom, aby takové kázání promluveno nebylo, a kritická situace sborového života v té chvíli nastala. Neboť první kazatel, druhý kazatel i přední člen sboru stali se nepřáteli vespolek v ten den.*“⁷⁹

S poměrně rychlým vznikem ČCE a rozšiřování evangelictví šel v ruku v ruce fakt, že často nebyly vyřešeny mnohé formality. V době kdy ještě nebyl ustanoven jasný církevní řád a v západních Čechách teprve vznikaly evangelické sbory, nastal ne jeden okamžik, kdy museli věřící vzít náboženské úkony takzvaně „do vlastních rukou“. První evangelický pohřeb na západě Čech se konal v obci Hvozdo. Zde zemřel novorozenec z evangelické rodiny. Katolický farář odmítl pohřbit tělíčko dítěte, a tak nakonec zorganizovali evangelíci z Manětína pohřeb na místním hřbitově. Organizaci doprovázel ne jeden spor o tom, jak vést pohřeb a které písně zpívat. Ačkoliv to může vyznít morbidně, tato zkušenost ve své podstatě také popohnala evangelizaci, a to díky svobodě a nedogmaticčnosti při organizaci a provádění pohřbu – což by u katolické církve z mnohých důvodů nešlo. Když zůstaneme u problematiky pohřebnictví, stojí za zmínku událost, která se stala v Nahořanech. Nahořanští evangelíci totiž chtěli svůj hřbitov, vedení obce se ale zeptalo, co bude se hřbitovem, pokud by se ČCE rozpadla či by sbor zanikl? Toto symbolizuje nevíru v novou církev u některých katolíků.

Vraťme se ale k evangelizaci, ve 20. letech nastal obrovský „evangelizační boom“, příkladem toho mohou být sbory, které vznikly v těchto obcích: v červenci 1919 vznikl českobratrský sbor ve Kdyni. Od roku 1921 měla ČCE sbory v Chocenicích, Jarově, Nepomuku a v Blovicích. V roce 1922 vznikl sbor v Čisté u Kralovic⁸⁰. Roku 1926 vznikla v Nahořanech kazatelská stanice a v roce 1927 vznikla kazatelská stanice ve Stupně.

Z historického vývoje je jasné, že v mnohých (hlavně v menších) obcích nebylo evangelictví zakořeněno a obyvatelé těchto obcí se k evangelíkům chovali nepřívětivě.

⁷⁹ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 83.

⁸⁰ Modlitebnu sboru navrhl Hanuš Zápál.

Nemálokdy se stávalo, že dokonce muži přistěhovalí do obcí v západních Čechách museli přestoupit z evangelictví ke katolictví, aby jim zde byl umožněn sňatek s místní ženou. Velkou překážkou evangelizace byli katoličtí kněží. Ti se ve svých kázáních občas obořili na vysoké státníky nového Československa⁸¹, což mělo za následek negativní ohlasy věřících a jejich zvýšený přechod do ČCE. V obcích, ve kterých bylo katolictví silně zakořeněno, často docházelo k neúspěšným evangelizacím. Příkladem může být obec Vacov. Zde měl Karel Machotka 12. listopadu 1921 svou první přednášku, na kterou se dostavilo 300 osob. Na druhou, která se konala 26. prosince 1921, dorazilo 500 osob. Tento nárůst by mohl evokovat, že evangelizace této oblasti měla být úspěšná, avšak nikdy nedošlo k žádnému oficiálnímu založení vacovského sboru.

Přesto ale evangelizace zdárně pokračovala. Obrovskou hybnou silou v této problematice bylo kázání v přírodě. Konkrétně na místech, která byla historicky propojená s reformačním snažením. Jedním příkladem za všechny může být Bzí u Blovic, kde se konal tábor lidu⁸² už v roce 1919. 6. července roku 1921 byla na hoře Bzí zorganizována slavnost na počest Jana Husa spojená s Večeří Páně. Karel Machotka si k této události zapsal: „*Vše pod širým nebem ve stínu hlubokého lesa. Vyhlídka jest směrem k Plzni velkolepá. Kazatelnu je skála, obklopená lipami.*“⁸³ Z roku 1929 je znám i přibližný počet účastníků – dvě stě věřících. Na Domažlicku proběhl první tábor lidu 30. května 1920. A v roce 1929 se uskutečnil tábor lidu v Březině u Stupna poblíž města Rokycany. Zde se sešlo na tři sta účastníků. Takovéto akce nebyli pro náboženský život obyvatel západních Čech nijak unikátní – podobné akce pořádala i katolická církev. Rozdíl byl dle Machotky v tomto: „*Jako bych už slyšel poznámku, že se na Plzeňsku zavádějí katolické poutě. Není všechno špatné, co zavedl po staletých zkušenostech Řím. Má svůj dobrý důvod krásu duchovního života podepřítí a zmnožiti krásou božího stvoření. Dnešní člověk opět vyhledává přírodu. Nerozhoduje forma, ale duchovní náplň. Nejlépe to poznáš na rozdílu mezi sv. Vavřinečkem a Sádkiem na Domažlicku. Katolická pout' u Vavřinečka jest více světská nežli církevní slavnost, hýří folklorem a lidovým veselím, ale nábožensky tu nezískáš ničeho. Proti tomu vidím tiché a vážné shromáždění lidu Božího na kostelišti haltravském, kde konávaly se bohoslužby českobratrských Chodů. Tu lesní tišinou i*

⁸¹ Hlavně na prezidenta Masaryka, který jakožto evangelík evangelizaci podporoval.

⁸² Celodenní program spojený s procesním průvodem na místo kázání, samotné kázání pod širým nebem a další pobožnosti. Místem konání je vždy nábožensky důležité místo.

⁸³ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 76.

lidským srdcem proniká zvláštní veselí, veselí očištné a posvěcené Duchem Páně. A vůně lesních květů nám vypravuje o vůni Kristově, o vůni života k životu.“⁸⁴

Evangelictví se úspěšně rozšiřovalo, avšak čím dál početnější sbory potřebovaly prostory, ve kterých by se věřící scházeli. Častým místem byly školy, a ačkoliv si evangelíci už z principu víry nepotrpí na honosných modlitebnách, nešlo se scházet takto improvizovaně do nekonečna. Mnohé sbory si po našetření patřičné částky koupily kostely, které patřily městu a které již využívány nebyly. Často se stávalo, že město sborům budovy jednoduše darovalo. Bylo tomu tak v Mladoticích, v Hodyné, v Bukovině, Dřevci a v Burku. Kaple byly často sdíleny s Československou církví husitskou. Zastupitelstvo v Jarově bylo dokonce tak benevolentní, že dovolilo propůjčovat kapli kterékoliv církvi, která si o prostor požádá. „*Asi po roce naše pohostinství skončilo. Pod vlivem rostoucího sebevědomí strany katolické a z podnětu farního úřadu v Prádle byl podán roku 1922 proti nám protest, který prošel všemi instancemi a skončil nepříznivě, ačkoliv z počátku úřady jarovské usnesení o přátelském spoluužívání kaple schválily.*“⁸⁵ Ve Strakonících si sbor nechal od města pronajmout kapli sv. Martina. První a poslední bohoslužba se konala 12. února 1922. V ten den byla výrazně nízká teplota, která odradila věřící od dalšího používání kaple a přinutila je k návratu zpět do budovy školy. V Plzni byla snaha pořídit kostel sv. Anny, avšak neúspěšně. V Nepomuku se neúspěšně jednalo o využívání kostela sv. Jakuba pro ČCE.

To, že se ČCE přesouvala ze školních budov do kostelů, způsobilo růst hlasu opozice. Ta začala rozšiřovat pomluvy o tom, že ČCE zabírá katolíkům kostely. To se dá demonstrovat na příkladu kostelíčka sv. Rocha v Klatovech, který začal sloužit českým bratřím, protože jej nikdo po dlouhá léta nevyužíval. „*Obec klatovská dala jej podle řádného usnesení zastupitelstva do užívání církvi československé, která jest tam velmi silná, zároveň i církvi naší, takže konají se v něm bohoslužby obojí. Když horliví katolíci o rozhodnutí obce zvěděli, otevřeli si kostelík násilím a všechno zařízení mimo oltář odnesli.*“⁸⁶

Takovéto pomluvy se ale netýkaly pouze problematiky kostelů. „*Ve Zbirohu se rozhlásilo, že po veřejné schůzi na památku staroměstských poprav dne 21. června 1922 před radnicí poženou Čeští bratři útokem na katolický kostel. Pan farář si pro jistotu objednal několik četníků z Rokycan, kteří nám během přednášky dělili uniformovanou stafáž, ale ničeho se nedočkali. Alespoň si udělali malý výlet.*“⁸⁷

⁸⁴ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 78.

⁸⁵ Tamtéž, s. 107 – 108.

⁸⁶ Tamtéž, s. 106.

⁸⁷ Tamtéž, s. 110 – 111.

Kromě nedostatků kostelů se začal řešit další problém – kam ubytovat faráře? Plzeň a Rokycany takový problém řešit nemusely, sbory byly početné a na farářský byt se složily. Navíc v takto velkých městech nebyl problém byt sehnat. Jinak tomu bylo v menších městech či v obcích. Například v Přešticích byl farář ubytován v domě židovského obchodníka Eisenschimla. A stejně jako u kostelů, i v této problematice si katolická strana hledala argumenty, proč by zde nemohl evangelický farář žít. Šlo o to, že část domu, ve které měl farář bydlet, byla předtím pronajata státnímu úředníkovi a podle zákona měl být dalším nájemcem přednostně jiný úředník. Byt však farář nakonec získal, protože se zjistilo, že předchozím nájemcem v daném bytě byla pouze úředníková zesnulá dcera. To znamenalo, že se zde mohl farář nastěhovat a katolická strana argumentaci prohrála.

Bydlení farářů bylo někdy kuriózní. Ve Strakonících bydlel farář od roku 1922 v restauraci, která pronajímala pokoje. Zde žil dokud sbor nepostavil faru. V Domažlicích musel na čas bydlet farář se svou osmičlennou rodinou u rodin věřících. Situaci nakonec vyřešil nákup hostince, ze kterého se stala modlitebna a fara.

Posledním důležitým bodem, který přispěl k přechodu obyvatel západních Čech k Českobratrské církvi evangelické, byla výuka náboženství u dětí. Ve své knize *Ve znamení kalicha* si Karel Machotka posteskl, že se na hodinách náboženství nevěnovali katechetové pobožnostem. „*Sem patří především fakt, že děti z katolického náboženství si nepřinášejí ničeho anebo jen velmi málo, takže si člověk musí položit otázku, čemu se vlastně při katolickém náboženství učily. Inu, povídaly si s panem katechetou o Mikuláši, Ježíškovi, o výletu, četly si pohádky a leckde si hrály. Všechno možná dělali, jen vlastnímu cvičení v pobožnosti se vyhýbaly.*“⁸⁸

Mnozí rodiče proto začali využívat ČCE už jen kvůli tomu, aby jejich děti získaly dobré náboženské vzdělání. „*Mnohá stanice za svůj vzrůst a leckdy i za svůj vznik děkuje tomu, že v místě započato bylo s vyučováním třeba jednoho či dvou dětí. Jakmile se to dozvědí lidé nejen bez vyznání, ale i katolíci, kteří ponechaly dítky u Říma jenom proto, že nechtějí je vychováti bez víry, ihned přihlašují je do našeho vyučování, zvláště, dochází-li tam učitel schopný a pracovitý. Evangelisace na Pražském předměstí v Plzni byla provedena na podzim roku 1920 ve znamení školních dětí.*“⁸⁹ Velký vliv na přechod dětí k evangelickým učitelům náboženství mělo i to, že mnozí katoličtí faráři byli prorakouští a rodiče nechtěli, aby jejich děti učil někdo takový. I to byl někdy důvod k přestupu do ČCE – prorakouské smýšlení katolíků.

⁸⁸ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 146.

⁸⁹ Tamtéž, s. 146.

„V každém místě, kde zahájena byla evangelizační práce, ihned současně jsem začal vyučovati třeba jedno či dvě dítky. Pokud to nebylo povoleno ve škole, učil jsem je soukromě v některé domácnosti za přítomnosti rodičů, kteří se tak mohli přesvědčiti, jak s dítky pracujeme.“⁹⁰

Když zůstaneme u školské tematiky – učitelé byli jedni z „opěrných bodů“ evangelizace. Během roku 1919 se k Českobratrské církvi evangelické přidalo 80 učitelů. *„Jestliže dnes můžeme konati shromáždění ve 40 školách, tedy to bylo umožněno mimo jiné i tou okolností, že učitelstvo chovalo se vůči našemu hnutí příznivě.“⁹¹*

Dá se tedy bez nadsázky říct, že misijní evangelická činnost na západě Čech byla značná. Připočteme si k tomu fakt, že v raných letech první republiky probíhalo takzvané přestupové hnutí, díky kterému mohl přejít každý pokřtěný k Českobratrské církvi evangelické. Během přestupového hnutí byly zřízeny přestupové kanceláře, které zajišťovaly veškerou administrativu. Nové sbory či kazatelské stanice vznikaly na západě Čech takovou rychlostí, že se nestíhalo shánět faráři do těchto míst. Nebylo proto ničím neobvyklým, že Karel Machotka a Ebenezer Otter často dojížděli do těchto míst a vedli zde bohoslužbu – odborně se dá tvrdit, že tyto prázdné sbory administrovali. *„A přece právě touto obětavou službou byl dán základ i k západočeskému seniorátu, v jehož vedení se jako seniorové oba vystřídali.“⁹²*

Také je zajímavé se podívat na to, jak členové některých politických stran přistupovali k evangelictví. *„Ve městech se k nám přidávali především národní socialisté, na venkově, kde sociální demokracie ovládla polovinu obyvatelstva, to byli sociální demokraté, zčásti i komunisté (Kdyně a Volyně). Národní demokracie, jež vedla živel měšťanský, a strana agrární, jež ovládala druhou polovinu venkova, až na jednotlivé případy, se hnutí nezúčastnila.“⁹³*

Jasně stoupající křivku evangelizace západních Čech přeruší až události kolem druhé světové války. Právě ta učiní velkou přítrž všem náboženským aktivitám. *„Všechny historický zlomy, okupace jsou důležité. Protože ty faráři znamenali pro diktátory určitý riziko svobodného myšlení, takže je museli mít trochu pod pantoflem,“⁹⁴* uvedl bývalý seniorátní kurátor Josef Beneš.

⁹⁰ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 151.

⁹¹ Tamtéž, s. 153.

⁹² PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 126.

⁹³ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. Zde s. 162.

⁹⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Ing. Josefem Benešem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu), dne 27. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Veškeré snahy o evangelizaci šly stranou. Během války bylo důležité zajistit existenci sborů a kazatelských stanic. Tato snaha se vydařila, během válečných let žádný sbor ČCE nezankl, avšak oběti na životech církev měla – například v Korandově sboru zemřelo během války 116 členů. Pokud by mělo být provedeno rozdělení dějin Západočeského seniorátu, je druhá světová válka zásadní zlom. Do druhé světové války můžeme pozorovat rostoucí tendence – větší a větší počet věřících, vytváření sborů, kupování a stavění kostelů a další záležitosti, které souvisejí s prosperitou. Po druhé světové válce tato tendence ztratí na síle. Veškeré snahy ČCE půjdou do renovací a podobných aktivit. A nástupem komunistického režimu nastává nejen pro Západočeský seniorát, ale i pro celou Českobratrskou církev evangelickou úplně nová situace – snaha o udržení se v totalitním Československu.

Situaci těsně po druhé světové válce dokonale vylíčil Václav Placht ve svém Přehledu dějin křesťanství: *„Po druhé světové válce, v naději i s přáním, aby prožité hrůzy nemusela další pokolení zažít, nastal i v západočeském seniorátu nový život. Sít sborů v časovém sledu byla doplněna o sbory: Kdyně, Aš, Černošín, Cheb, Mariánské Lázně, Nejdek, Chrást u Plzně, Sokolov, Dolní Bělá, Chodov u Karlových Varů, Karlovy Vary, Nepomuk, Podbořany, Teplá u Mariánských Lázní, Horní Slavkov, Jáchymov a Stříbro. (dočasně patřila do západočeského seniorátu i Kadaň). Každý z těchto sborů má několik kazatelských stanic. Jak k tomu došlo? Rozhodnutím vítězných mocností byli z našeho státu po 2. světové válce odsunuti Němci, kteří svou zrádnou a rozvratnou politikou (ačkoliv měli menšinové právo nejen zaručené, ale i spravedlivě dodržované!) se přičinili o rozbití ČSR. Do uprázdněných měst a vesnic stěhovali se Češi z vnitrozemí, jednak ti, kteří po obsazení západních Čech Němci našli přechodný útulek ve vnitrozemí, zvaném Protektorát Čechy a Morava, jednak noví „osídlenci“, k nimž přibyli zanedlouho „navrátilci“, někteří potomci českých emigrantů a exulantů. A zase bylo třeba pro ně v novém prostředí (přišli z různorodých podmínek) vytvářet nové sbory a kazatelské stanice. Tak dosáhl západočeský seniorát počtu 24 sborů. Vznikl bez tradice doby toleranční, bez možnosti vývoje po dobu minulého století a v souvislosti s vývojem obou povolených církví, ze sborových počátků dvou obětavých pracovníků s těžkými ztrátami za 2. světové války, se změněnými podmínkami a různorodým prostředím.“*⁹⁵

⁹⁵ PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s. Zde s. 127.

4 Reemigranti

Jak už bylo řečeno, Západočeský seniorát disponuje jistou zvláštností. Sbory v tomto seniorátu se dají rozdělit na dvě části. Na sbory, které vznikly z přestupového hnutí, a na takzvané sbory reemigrantské⁹⁶. Jsou to sbory, které vznikly z českých evangelických komunit nacházející se v oblasti Německa či Polska. „*Ten Západočeský seniorát je vlastně dvojitý lid – pohraničí a Plzeň s tou diasporou kolem.*“⁹⁷ Takto popisuje Západočeský seniorát bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních MUDr. Jaroslav Kraus. Vraťme se ale k problematice reemigrace.

Komunity reemigrantů vznikaly hned po Obnoveném zřízení zemském, které důrazně tvrdilo, že všichni nekatolíci musejí buď přejít na „pravou“ víru anebo emigrovat. Mnozí se ale skrývali a potajmu prováděli nekatolické bohoslužby. Dalším důležitým bodem byla vláda pruského krále Fridricha II., který slíbil českým nekatolíkům domov na území dnešního Německa a Polska. Ačkoliv se nejednalo o cestu do země zaslíbené, jakousi svobodu mohli evangelíci zaznamenat. V rámci této práce byl veden rozhovor s kurátorem sboru ve Stříbře s panem Janem Pospíšilem, jehož rodina pochází z reemigrantského prostředí z polského Zelova⁹⁸, proto bude tato kapitola věnována převážně pohledu zelovských reemigrantů, protože ti tvoří v Západočeském seniorátu nejvíce reemigrantských sborů.

Reemigrace proběhla ve dvou vlnách. Ta první po Velké válce a Západočeského seniorátu se příliš netýkala – reemigranti šli převážně do českého Slezska, přesto bude této problematice pro úplnost věnována následující kapitola. Druhá vlna přišla po druhé světové válce. Ta už má mnohé vazby na Západočeský seniorát.

4.1 Reemigrace po první světové válce

Po vyhlášení polské samostatnosti po první světové válce se česká komunita nacházela v „menšině“, ačkoliv v oblasti Zelova byli Češi početnější. Poláci se znovuzískaným sebevědomím totiž české evangelické komunity netolerovali. „*Češi byli v Zelově stále ještě nejpočetnější národnostní skupinou, obecní správa byla česká, ale polští spoluobčané se ve svém novém sebevědomí domáhali svých práv a nutili Čechy, aby podřídili své dosavadní zvyklosti novým podmínkám. Požadovali mimo jiné naprostý pracovní klid o katolických*

⁹⁶ Pro úplnost: reemigrantské sbory jsou prakticky v jakémkoliv jiném příhraničním seniorátu.

⁹⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

⁹⁸ Město v Polsku, které čeští emigranti prakticky vystavěli, a po dlouhou dobu se jednalo o ryze české město v Polsku.

svátcích, a to nejen na polích a venku, kde by mohli pracující rušit sváteční náladu. Policie kontrolovala Čechy i v jejich domech, aby snad na svátek Božího těla nepracovali u stavů.“⁹⁹

Za takových podmínek začalo mnoho polských Čechů přemýšlet o reemigraci. Báli se mnohého, avšak největším strachem byla možná perzekuce kvůli evangelické víře ze strany katolického Polska. 21. července roku 1919 tak přišel synodnímu výboru ČCE dopis, ve kterém pisatelé žádali, aby se česko-bratrští představitelé přimluvili u nejvyšších československých úřadů pro umožnění reemigrace. Žádost byla úspěšná. Československo zřídilo speciální výbor, který se měl těmito záležitostmi zabývat. Zástupcům reemigrantů se dokonce v průběhu let podařilo získat pozvání na Stání pozemkový úřad, či dokonce na Pražský hrad, kde jednali o problematice reemigrace.

Reemigranti neměli jednoduchou cestu. Brzy se proti nim zvedla vlna kritických hlasů – zvláště od katolických politiků. Reemigranti z německých oblastí byli osočováni za tvůrce nové německé kolonizace. Navíc půda, která měla po pozemkové reformě z roku 1919 patřit bezzemkům, nebyla nekonečná, a tudíž dostali reemigranti půdu k odprodeji za běžnou tržní cenu.

Reemigranti mířili převážně na Moravu – konkrétně na Šumpersko, ale také na Lovosicko. Do Západočeského seniorátu se z první reemigrace dostalo minimum evangelíků.

4.2 Reemigrace po druhé světové válce

Během druhé světové války byli čeští evangelíci v Polsku v nezáviděníhodné situaci. Na jednu stranu si velice dobře pamatovali na nejedny ústrky od Poláků, na stranu druhou po příchodu Němců do Polska začali vnímat jakousi nostalgickou vděčnost za to, že to byl právě pruský král, který jim umožnil vznik evangelických komunit na svém území. Dalo by se říci, že s Němci měli evangeličtí Češi v Polsku více společného než s Poláky, ačkoliv si nikdo vítězství nacistického Německa nepřál.

Němci, kteří chtěli na polském území vytvořit rozpor, se k evangelickým Čechům chovali úplně jinak než Polákům či kterékoliv jiné menšině na území bývalého Polska. Češi měli větší příděly a celkově měli život snazší. Nic ale nebylo zadarmo – Češi se museli zapsat do Německé národní listiny, což znamenalo jakési potvrzení německé národnosti a zvláště pro

⁹⁹ ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Zelów: česká exulantská obec v Polsku*. Praha: Kalich. 2002. ISBN 978-80-7017-136-3. 433 s. Zde s. 171.

mladé muže službu ve vojsku. Nutno dodat, že masivní většina Čechů tuto listinu podepisovala pod nátlakem.

Klín, který byl mezi Poláky a Čechy vrážen, vytvořil kruté konsekvence na konci války. Na Čechách se Poláci mstili stejně jako na Němcích – Češi byli bití, okrádáni, častováni nadávkami. Nikoho nezajímalo, že mnozí Češi sloužili v odboji. Nikoho nezajímalo, že „výhody“, které Češi měli, byly vykoupené zastrašováním, odvážením otců a matek od rodin do totálního nasazení a že celkově Němcům nešlo o pohodlí Čechů jako spíše o šikanu Poláků. Mnohým českým rodinám bylo jasné, že budou muset Polsko opustit.

Na základě prohlášení Zdeňka Fierlingera z dubna roku 1945, ve kterém tvrdil, že: *„Vláda se bude snažit otevřít dveře všem Čechům a Slovákům, kteří jsou roztroušeni v zahraničí,“*¹⁰⁰ se mnoho Čechů rozhodlo pro návrat do vlasti. Češi byli v úplně jiné situaci než po první světové válce. Pokud po ní cítili neklid a touhu dostat se zpět do vlasti, po roce 1945 se snažili jen dostat do bezpečí. Báli se poválečného řádění Poláků¹⁰¹ a na nějaké dlouhé rozmýšlení neměli klid ani prostor. Přihlášky pro návrat do Československa byly hned po dovezení bez výjimky rozebrány, proto se mnozí čeští evangelíci rozhodli pro reemigraci na vlastní pěst. K reemigraci bylo donuceno na tisíce českých evangelíků.

Situace nebyla všude stejná. V některých polských či německých oblastech se k takovému násilí neschylovalo. Někteří evangelíci se rozhodli k návratu do vlasti na základě jiné, nenásilné motivace. Po odsunu sudetských Němců jim totiž byla nabídnuta půda. A právě rodina pana kurátora Pospíšila této nabídce využila: *„Rodina mého otce, ta odešla po válce sem do Čech. Po odsunu Němců dostali návrh, že můžou tady hospodařit, bydlet, a tak dále. Takže vlastně sem odešli. Ale odešli napřed na Tepelsko, tam se jim to moc nelíbilo. Údajně mé babičce tam byla moc velká zima. A pak ve čtyřicátém šestém roce přešli, protože ve čtyřicátém pátém roce odešli. A v tom čtyřicátém šestém přišli sem. Tady do toho Pytlova¹⁰². Byli to zemědělci, pro ně byla důležitá půda. Takže když měli půdu, tak se s ní už užívali sami. A kromě hospodaření si ještě přivydělávali tkaním na tkalcovských stavech. To byla zimní práce. Ta tradice toho tkalcovský na tom Zelovsku je pořád. I ty český rodiny jsou tam pořád. Ale už to*

¹⁰⁰ VACULÍK, Jaroslav. Reemigrace Čechů a Slováků 1945-1950. Sborník Masarykovy University v Brně. Sv. 48. 1993. 158 s. Zde s. 15.

¹⁰¹ To bylo ještě vystupňováno polskými komunisty.

¹⁰² Pan Pospíšil žije v Pytlově u Černošína.

není jako předtím. To před válkou bylo město, který čítalo klidně i osm tisíc lidí, tak bylo převážně český. I ta městská rada byla česká, kostel český, takže si to drželi.“¹⁰³

Pytlou ale nebylo jediné místo, kam se reemigranti odebrali. „*Vlastně půlka osídlení se vysídlila. Do různých míst. Na Tepelsku je jich hodně, Černošín, Pytlou, kolem Zhořce, Lestkov. Víím taky, že nějaký naši příbuzní jsou i kolem Liberecka, na Litoměřicko.*“ Pro reemigranty v Západočeském seniorátu udělal nejvíce vikář Jan Jelínek, který v té době sloužil v Kralovicích. „*A velkou pomocí byl farář Jan Jelínek, který pomáhal se sem dostat těm lidem z Polska, ale i z Ukrajiny. Staral se, aby měli všechno právně podložený a všechny dokumenty, aby se s nimi jednalo jako s normálníma lidma a ne jako s Němci, kteří odcházeli.*“¹⁰⁴

Spolupráce mezi usedlíky a nově příchozími byla více než potřebná, neboť: „*Oni vlastně přišli, vemte si to, někdo žije v nějakém společenství, na něco je zvyklej, pak ho někdo vytrhne a přijde do úplně cizí země, kde na něj koukaj jako na cizince. Na ty z Německa jako na Němce, z Polska jako na Poláky. A pro ty moje příbuzný to byli Poláci, katolíci. Ne, že by je nenáviděli, ale nekamarádili se. A když přijeli na nádraží sem do Čech. A když začali mluvit tou svou češtinou, která zůstala 200 let pozadu. A tím jak mluvili, tak oni je poznali a třeba něco proti nim měli. A i řvali na ně – to je Polák, katolík, a to nesli špatně. Oni měli dostat půdu, majetek, to bylo všechno. A to je živilo. A to jim dali a pak jim to zase sebrali. A oni tady ti Němci byli. Víím, že manželky babi vyprávěla, že přišli do nějakého domu. A tam ještě Němci byli. A tak tam spolu půl roku žili. Takže si museli tu práci rozdělit. To si nikdo nedovede představit.*“¹⁰⁵

Zajímavé také bylo, do které církve se reemigranti nakonec přidali. V Polsku spadali evangelíci pod Evangelickou reformovanou církev. „*A z týchle církve přešla většina lidí k ČCE, nebo šli k baptistům nebo jinam. Ale většina šla k ČCE a v západních Čechách tvořili páteří část členů sborů naší církve. Třeba stříbrskej sbor sborem ani nebyl, ale vznikl na základě toho, že ty rodiny se stěhovali z toho Černošína. Tam jich bylo hodně. Rodiny se stěhovaly do těch měst. A chtěli založit sbory v těch větších městech.*“¹⁰⁶

¹⁰³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁰⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁰⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁰⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Kromě záležitostí ryze praktických, reemigranti řešili i záležitosti duchovní. Zatímco ve svých městech či obcích měli kostely či modlitebny, Západočeský seniorát, ve kterém evangelictví bylo necelých padesát let, byl o tyto stavby chudší. Výjimku tvořili ti reemigranti, kteří se přestěhovali do měst a zde si buď nějaké kostely vykoupili, anebo si společnou snahou vybudovali reprezentativní modlitebnu. „*Pro ty reemigranty byl kostel něco, to byl pojem. A v Černošíně nebyl a není kostel. Tam je jenom sborový dům. A to tam bylo přes 500 členů. Jenže po čtyřicátým osmým roce se ta snaha rozplynula.*“¹⁰⁷ Snaha vybudovat si reprezentativnější a bohumilnější budovu. Pro už tak dost zkoušenou morálku reemigrantů byl rok 1948 velká rána. Ono rozplynutí náboženské snahy po roce 1948 bylo typické pro všechny sbory všech církví v Československu. A právě fakt, zda reemigranti měli pod svým sborem kostel či nikoliv, byl podle pana Pospíšila rozhodující v tom, jakým způsobem se dál odvíjela budoucnost jednotlivých reemigrantských sborů v Západočeském seniorátu.

4.3 Reemigranti dnes

V Západočeském seniorátu jsou dnes tyto reemigrantské sbory: Teplá, Černošín, Horní Slavkov, Podbořany, Sokolov, Chodov u Karlových Varů, Ostrov nad Ohří, Stříbro, Kdyně či Nejdek. Dále kazatelské stanice v Kynšperku nad Ohří, Kraslicích, Hranicích, Podhradí, Jáchymově, Toužimi či ve Třech Sekerách a Mokřínách.

Zásadní bylo zjistit, zda se dají najít rozdíly mezi sbory reemigrantskými a sbory, které vznikly z přestupového hnutí. Přece jenom se jedná o dva naprosto rozdílné původy vzniku. Reemigranti si svou víru drželi po staletí v cizí zemi, neboť v Rakousku nebyli vítáni a věřící z přestupových sborů se k evangelictví dali, protože jim katolictví nebylo blízké, anebo ho považovali za nástroj rakouského útlaku.

Dle mnohých pamětníků z řad farářů či členů Českobratrské církve evangelické, jsou už liturgické rozdíly takřka setřeny. Rozdíly v liturgii nejsou už patrné ani v polských evangelických kostelech: „*Když srovnám liturgii těch bohoslužeb v polském kostele, teda v tom českém kostele v Polsku, tak ta liturgie je podobná. Jediný rozdíl je v tom, že tam mají pěvecký sbor. To už z našich sborů mizí. Dvě tři písně byli zpívány sborem a ostatní poslouchali.*“¹⁰⁸

Jediným rozdílem je přístup ve víře. Zatímco reemigrantské evangelické rodiny jsou pietistické, snaží se u svých členů nacházet lásku k evangelictví, jakožto k víře, která po

¹⁰⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁰⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

dlouhou dobu definovala jejich rodinu, u evangelických rodin vzniklých z přestupového hnutí takové snahy nejsou. K problematice pietismu je vhodné předložit ukázkou z rozhovoru s bývalým seniorátním kurátorem Mikolášem Zoubkem, který se jako pietista cítí: *„Máme za to, že pokud člověk je křesťanem, tak to ovlivní úplně všechny složky jeho života, je to nejdůležitější a nemáme tu víru jakoby přídavek k našemu životu, ale snažíme se, aby to bylo naprostý základ našeho života, a bez víry zbývající části našeho života postrádají smysl. Ono tak je, řekněme, u všech evangelíků, jo, ale my, řekněme, akcentujeme. A jak se to konkrétně projevuje? My razíme takový heslo, že člověk by měl každý den číst Bibli. Nejenomže v neděli poslouchá kázání. Každý den se modlit a žít velmi intenzivně ve společenství věřících. A mít s Pánem Ježíšem až osobní vztah. To je náš důraz, my v tom vidíme klady, ostatní zase v tom vidí zápory. Z těch reemigranstejch se z větší části rodily probuzenecký sbory a z těch přestupových jsou klasičtí evangelíci, ale není tam rovnítka. Když jsem nastoupil do senátního výboru, tak jsem se snažil respektovat sbory v tom jejich rozpoložení víry, snažit se unifikovat, a když sbor bude trošičku jinej, tak my podporujeme to, co tam je, takže to byla naše taková obecná filozofie, když jsem nastoupil do senátního výboru.“¹⁰⁹*

I u reemigrantů se dá najít jakési opadnutí ve víře. Jak již bylo zmiňováno, podstatným faktorem pro život sboru byl kostel. Pan Pospíšil uváděl příklady o tom, že zatímco v Černošíně aktivita evangelíku klesala, v Kynžvartu (kam přišli převážně reemigranti z Německa) byla ona aktivita stále ve stejné míře. Kynžvartští evangelíci totiž získali kostel po německých luteránech. To ale nic neměnilo na tom, že doba komunistické perzekuce církvím způsobila větší odliv věřících i z reemigrantských rodin.

Pietismus, rozdílný přístup k víře, ale i k církevní historii, je tedy to, co se dá nazvat, jako hlavní rozdíl mezi reemigranty a sbory z přestupového hnutí. *„Je tam obrovský rozdíl. Přestupové sbory, to byly vlastně katolíci, které přesvědčili misijní cesty faráře Machotky a Ottera, a ta zbožnost byla spíš taková s příděchem nacionalismu. Kdežto reemigrantské sbory, to byly evangelíci z Pruska nebo ze Zelova, a ti byli pietističtí. Ti vlastně husitství nebo jednota bratrská vůbec nezajímá,“¹¹⁰* uvádí pan Mikoláš Zoubek. To dává naprostý smysl. Zvláště Karel Machotka si velice zakládal na učení Husa a Komenského. Toto uvádí ve své knize *Ve znamení kalicha*: *„Podle svých zkušeností považuji za nejúčelnější postupovati podle historického vývoje, aby z českého katolíka se stal uvědomělý český bratr. Nejprve se musí státi*

¹⁰⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikolášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹¹⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

husitou, protože Husem začíná česká reformatice. Výhoda veliká jest dána tím, že úcta k Husovi jest v našem lidu veliká a v jeho srdcích zakořeněná, třeba katolická výchova je podlamovala. Lásku k husitství nejlépe probudíš výkladem programu husitské revoluce, jak jest vyjádřen v basilejských kompaktátech, a to po stránce náboženské, národní a sociální. Husita jest pak přístupný pochopiti a přijmout českobratrství, které nejlépe se osvětlí na tom, jak Komenský ve svém Řádu jednoty českých bratří rozděluje křesťanské náboženství na věci podstatné, služebné a případné. Program českobratrský jest vyjádřen v Komenského Šesteru.“¹¹¹ A jelikož byl právě Machotka tím, kdo se nejvíce ovlivnil „nové“ evangeliky ze západu Čech, je tedy jasné, že rozdíly mezi sbory ve vnímání historie a historických osobností jsou patrné.

Současný senior pan Miroslav Hamari uvedl svou reflexi reemigrantských sborů: *„I správa těch sborů je úplně jiná, co se týče sborů z přestupového hnutí a sborů reemigrantských. Ve zbožnosti je to samozřejmě patrné na první pohled, sbory reemigrantské si pěstovali pietistickou zbožnost, tedy zbožnost jednoty bratrské z 18. století, trošku se to konzervovalo v emigraci. Přivezli si to sebou a udržovali to tady, taktéž tady je problém i ve zbožnosti a v etice, která z toho vychází, protože tam je veliký důraz na čistotu morálky. Sbory z přestupového hnutí mají katolický východiska, jsou víc otevřené veřejnosti, jsou liberálnější, více snesou, co se otevřenosti týče v projevech a ta správa vypadá podobně. Dám příklad, ve sborech reemigrantských jsme řešili problém s kouřením marihuany, což na pohled může vypadat jako problém komický, ale pro některé členy z těch sborů to byl problém zásadně etického významu, kdežto něco takového v jižní části seniorátu, tedy v těch sborech, které jsou z přestupového hnutí, se jako problém neobjevilo. Bylo to v rámci toho, jestli je to třeba odsoudit v principu takovou věc. Samozřejmě do toho spadá pití alkoholu, kouření tabáků, a to jsou věci, které pro člověka neznalého té kultury vypadají komicky, ale pro ně je to problém. Ten případ, o kterém mluvím, vyšel přímo ze sborového života, nebyla to akademická, kabinetní diskuze. A na tomto příkladu ukazují, že ty správné věci, které musí seniorátní výbor řešit, jsou v obou částech toho seniorátu jiné. Ty sbory z přestupového hnutí mají starosti jiného charakteru než ty pietistické, ač teda jejich kultura a zbožnost chladne a vyprchává s dalšími generacemi, je úžasná. Jak si to zachovali napříč generací a že byli schopni si to přenést do nového prostředí.“¹¹²*

¹¹¹ MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s. zde s. 165.

¹¹² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Na několik zajímavých postřehů z reemigrantských sborů upozornil i pan Jaroslav Řezníček, bývalý místokurátor Korandova sboru, tedy sboru, který je definicí pro přestupové hnutí na západě Čech. „Na každém konventu byl jeden farář pověřený, aby tam rozvedl nějaké téma, které je v církvi aktuální – ať už to byla pastorece v nemocnicích, u členů, ať to byla konfirmace, ať to byly křestní věci. To se totiž na konventech¹¹³ objevily sbory, které chtěli křtít dospělé. A v našem seniorátu se tomu senioři snažili zabránit, protože chtěli, aby byla církev jednotná, a to mělo vliv na totalitní vládu. A když se budeme hádat, tak se oslabíme a pomůžeme totalitě. A někde to dělali potají, že křtili až dospělé. Bylo to třeba v Nejdku, v Teplý, ve Kdyni, ... A prostě se to občas tajně tolerovalo. Reemigranti byli v uvozovkách opravdovější, zatímco se nám zdálo, že členové církve¹¹⁴ byli takoví povrchnější, liberálnější, a ta opravdovost v nich tak neleží. (...) V těch reemigrančních sborech měli i ve školách náboženství, si to tam udrželi. To v Plzni nešlo. Tady se učilo náboženství jen v kostele. Taky v těch reemigrantských sborech fungoval sborový zpěv dřív než u nás v Korandově sboru. Já bych řekl, že si drží svoji linii. Oni se tě často zeptají: „Uvěřil jsi v Pána Ježíše úplně? Celým svým tělem?“ A já na to, že jsem uvěřil, že jsem konfirmovanější, pokřtěnější, ale nepřijde mi, že bych se měl jako dospělejší někde ve vodě potopit a oni právě tohle uznávají. A myslím si, že ti reemigranti jsou v tomhle jakoby dost rigidnější, že si to drží ten starý způsob uvěření v Pána Ježíše Krista. Já jim to neberu, neposmívám se jim, oni znají Bibli, to obdivuju. A oni mají úžasné sociální citění. Je také pravda, že ty reemigrantské sbory měli mezi sebou hodně biblistů, kteří se lišili od členů z přestupovejších sborů. Nedá se to šmahem říct, protože i v Korandově sboru se našli ti, kteří tu Bibli znali dobře, snažili se studovat na ty laické kazatele.“¹¹⁵

Po celou dobu se reemigranti snažili se svými příbuznými a známými ze zbývajících českých evangelických komunit v zahraničí držet kontakt. „Je tady spolek Exulant. Vydávají dvakrát ročně časopis, který dostává každý člen. A v tom časopise jsou různé útržky, vyprávění pamětníků, jak to prožívali, různé články a tak. A jsou různá setkání, třeba valná hromada, nebo když sbor má nějaké výročí, tak jsou tam ti lidi zvaný. A spolek ten má pod patronátem spolupráci těch sborů a vlastně reprezentuje všechny český sbory. Když byly v Zelově oslavy založení kostela. Tam se angažovala i celá Českobratrská církev.“¹¹⁶ Uvedl pan Pospíšil.

¹¹³ Během komunistického režimu.

¹¹⁴ Z přestupového hnutí.

¹¹⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹¹⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Posledním tématem rozhovoru s panem Pospíšilem byla současná situace mezisborových kontaktů – tedy kontaktů mezi reemigranty s občany Polska, kteří mají emigrantské kořeny. Spolupráce dle pana Pospíšila slábne. Ztrácí se nejen zájem o víru, ale i zájem o rodinné kořeny. „*Ta vůle na nějaké velké schůze už není. Ti lidi, kteří by chtěli, tak už nemůžou a ti mladí už nemají tu vůli. Když jsem byl v Polsku se svými dcerami, tak jsem viděl, že jim to už nic neříká. Oni vědí, že jsou tam nějaký jejich bratrance, ale že by se tam samy rozjely...*“¹¹⁷

To, co se ovšem nezměnilo, je vnímání české komunity Poláky. „*I dneska, co já vím od svých příbuzných, tak ti Poláci je berou pořád jako Čechy, i když mluví polsky, chodí do polských škol, ale berou je jako Čechy. A je to zajímavý, protože ti Češi tam žijou dýl než ti Poláci, protože jejich předci založili to město. A když přijedou sem, tak je zase berou jako Poláky.*“¹¹⁸

Z vyznění celé kapitoly je patrné, že rozdíly mezi reemigrantskými sbory a sbory z přestupového hnutí jsou značné. Byl tedy nasnadě dotaz, zda někdy nepadla na církevní půdě otázka ohledně odchodu reemigrantských sborů z ČCE. Pan senior Hamari sdělil, že: „*Byly takový snahy. V devadesátkách, kdy se poprvé začalo mluvit o homosexualitě a pro ty reemigrantské sbory bylo mluvit o té tematice nesnadné. Jejich vnímání homosexuality jako hříchu úplně nekoresponduje s názorem celé ČCE, takže ty myšlenky tady nějak probleskovaly, a vůbec to byly myšlenky, když ne o odchodu z ČCE vůbec, tak o vytvoření samostatného seniorátu z těch reemigrantských sborů tady na severu v Krušnohoří nebo pod Teplou, ale nikdy nebyly tak úplně seriózní ty snahy, aby to někam vedlo. Ale ty touhy byly a myslím si, že byly způsobeny tou diskuzí o homosexualitě.*“¹¹⁹

Na závěr této kapitoly je vhodné zařadit velice zajímavou komparaci sborů z přestupového hnutí a sboru reemigrantských, kterou provedl pan Jan Esterle: „*Ty sbory z přestupového hnutí měli trochu kratší dech, protože ti, kdo to zažili a chtěli se nechat vést tou myšlenkou Pryč od Říma, a trochu pro ně ta ČCE byla dobrým východiskem, protože nechtěli ztratit církevní příslušnost, ale zároveň se neztotožňovali s postoji katolické církve, tehdejší. A to je myšlenka, která vydrží dvě generace a pak už, pokud se dál s těmi rodinami nepracovalo,*

¹¹⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹¹⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹¹⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim, (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

promyšleně a pastoračně citlivě, tak řada lidí odpadla, čili relativně rychle. Kdežto ti reemigranti, za A. jich nebylo tolik, a za B. to skutečně byli rodiny, které byly vybavené tak, že velice citlivě přistupovali k četbě Písma, tam se i v rodině konaly bohoslužby a bylo to silnější v té osobní zbožnosti a to je proneslo o dost dál a možná i pro oslovení dalších lidí to bylo silnější, protože ten osobní příklad těch lidí, kteří brali i svou práci jako službu, tak to bylo i pro okolí více transparentnější, než když se přihlásím k nějaký církvi, ale není to nakonec nijak vidět. Ti lidi o tom nemuseli mluvit, ale bylo vidět, že oni třeba mnohem víc toho dělají, nebo jsou vnímavější vůči svým spolupracovníkům na pracovišti, a to ne tím, že jim říkali veršičky z Bible, ale prostě tím, že prostě jim řekli, hele ty máš finanční problém, tak jim půjčili peníze nebo jim pomohli najít dobrou lékařskou péči, prostě všechno možný, a ti lidi se toho všimli a začli se pít po tom, kde se bere ten zdroj.“¹²⁰

Příběh reemigrace nejen z polského Zelova je nesmírně zajímavý. Pro naše téma je ale podstatné, že tvář Západočeského seniorátu byla a stále je utvářena sbory, které vznikly právě díky této reemigraci.

V následující kapitole bychom se přesunuli k dalšímu stěžejnímu bodu v dějinách Západočeského seniorátu, a to konkrétně do doby totalitní, komunistické. V ní neměla žádná církev dobrou pozici, a proto se církve snažily za každou cenu přežít. ČCE nebyla výjimkou. Nebyla výjimkou ani v tom, že se v ní, stejně jako dalších církvích, utvořila opoziční skupina, která se nebála vystoupit veřejnou s kritikou – dost často konstruktivní. Tou skupinou byla Nová orientace. A právě popisem toho, co byla Nová orientace a jaké byly její aktivity, se bude zabývat následující kapitola.

5 Nová orientace

Nová orientace byl teologický proud v ČCE během vlády komunismu. Vznikl v červenci roku 1962¹²¹. Páteř Nové orientace tvořily skupiny farářů, ale i laiků. Největší snahou tohoto proudu bylo aktivně hovořit o poměrech v tehdejší Československu a podrobovat tyto poměry kritice – samozřejmě s teologickým podtextem. Komunistické orgány, ale Novou orientaci brali jako politické hnutí, které je třeba potlačit. Byl to proud, který byl aktivní napříč celou Českobratrskou církví – Západočeský seniorát tedy nevyjímaje. A právě aktivitám Nové orientace v Západočeském seniorátu je věnována tato kapitola.

¹²⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem, (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹²¹ Avšak první aktivní vystoupení farářů a laiků ČCE začíná od roku 1953.

„Vzorem pro Novou orientaci se podle materiálů ministerstva vnitra stala tzv. vyznavačská církev v Německu¹²², která vznikla v německé evangelické církvi v době nástupu fašismu a Hitlera k moci, již kladla odpor. V NO se výrazněji angažovali farář v Chodově u Karlových Varů Alfréd Kocáb, farář ve Kdyni a tajemník NO Jakub S. Trojan, farář v Klášteře nad Dědinou, Jan Šimsa, farář v Radotíně, Milan Balabán, farář v Kutné Hoře, Ctirad Novák, farář v Šumperku, Jiří Veber, farář v Chotiněvsi, Jan Dus, farář v Litoměřicích a předseda Svazu českobratrského evangelického duchovenstva (SČED)¹²³ Vlastimil Sláma a laik Ladislav Hejdánek z Prahy. Za nejaktivnější a „nejreakčnější“ aktéry v Nové orientaci považovala Státní bezpečnost Jakuba Trojana, Alfréda Kocába a Jana Šimsu. Z počátku se NO začala projevovat kritikou v oblasti přizpůsobování názorů vedení církve tehdejší politické situaci. Později přešla na kritiku vedení církve a jejího seniora. Vytýkala jim pohodlnost, nepružnost a obviňovala je z „kolaborace pro pohodlí“. Pro svou činnost našla NO podporu na Komenského evangelické bohoslovecké fakultě v profesorech Janu Miliči Lochmanovi a Josefu Smolíkovi.“¹²⁴ Takto popisuje Novou orientaci Peter Dinuš ve své práci *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*.

Samotná StB popisovala Novou orientaci takto: „Činnost NO se hlavně odráží v čistě politickém působení v tendenčních pravicových sil. To dokazují poznatky a vypracování různých rezolucí, memorand a nátlakových dopisů, tendenčně kriticky zaměřených vůči státním orgánům, proti marxismu-leninismu, atheistickým základům státu i proti vedoucímu postavení KSC a vládě ČSSR, které NO zasílá na různé instituce, státní orgány i na nejvyšší orgán ÚV KSC. (...) Aktivita politického odporu vůči orgánům a politice socialistického zřízení se zvyšovala úměrně k tomu, jak se rozšiřovaly styky členů a představitelů NO se zahraničními církevními činiteli a církevními centry. Tyto zahraniční církevní činitelé a centra hlavně z NSR a Holandska také plně ekonomicky podporují jak jednotlivé členy NO, tak i reakční činnost

¹²² Mimo jiné to byly i myšlenky Josefa L. Hromádky, který chtěl, aby věřící přistupoval ke své víře kriticky. Nová orientace ale také vycházela z díla Emanuela Rádla, biologa a filosofa, který se velice zabýval problematikou pravdy a trváním na pravdě. Z myšlenek Dietricha Bonhoeffera, německého evangelického teologa, který zdůrazňoval nutnost dialogu mezi věřícím a nevěřícím. Z myšlenek probuzeneckého hnutí, které bylo nositelem silné osobní zbožnosti.

¹²³ Jednalo se o odborovou organizaci duchovních z ČCE. Členskou základnu tvořilo 300 členů, převážně farářů. SČED pořádal vzdělávací kurzy, poskytoval podporu pastorační činnosti a také nabízel jakési právní poradenství. Mimo všechny tyto vyjmenované aktivity se SČED snažil i o komentáře ohledně dění ve společnosti – včetně kritiky StB. Nová orientace byla se Svazem silně provázána. A mezi lety 1968 až 1969 bylo vedení Svazu ovládnuto faráři z Nové orientace. Kritická činnost Svazu byla v té době markantní – vydávaly se prohlášení, kritiky a memoranda, vždy kriticky namířené. SČED měl také až do svého zániku v roce 1972 stejnou, ne-li větší autoritu než samotná Synodní rada.

¹²⁴ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 12 – 13.

NO.¹²⁵ Nutno dodat, že komunistické orgány přisuzovaly Nové orientaci větší sílu, než ve skutečnosti měla. Obávaly se také, že Nová orientace chce nejen rozvrátit ČCE, kterou StB kontrolovala, ale i stát. Později se z pojmu Nová orientace stala jakási generalizační pomůcka Státní bezpečnosti – kdo byl z ČCE v opozici proti režimu, byl dle StB automaticky členem Nové orientace. StB se stále pokoušela Novou orientaci rozvrátit zevnitř, zdiskreditovat její členy či donutit evangelíky, aby činnost Nové orientace ignorovali.

Z teologického hlediska šlo v Nové orientaci o snahu následovat učení Ježíše Krista nejen v prostoru církve či teologické akademie, ale hlavně v celém životě. Přijmout fakt Ježíšova božího původu a nesnažit se za každou cenu z něj udělat bratra věřícího – o tento způsob pojetí víry se snažila komunistická ideologie, neboť takto mohl být Kristus mnohem lépe „uchopitelný“ pro materiální svět. Byl to právě farář Jan Šimsa, o kterém bude brzy podrobnější řeč, který v srpnu roku 1959¹²⁶ na letním kurzu SČEDu vznesl protest proti tehdejšímu pojetí Krista: „*Mluví se o Ježíši jako o kouzelníku, který věděl všechno přesně napřed.*“¹²⁷ Na základě těchto myšlenek prakticky vznikla Nová orientace¹²⁸. Je nutno poznamenat, že Nová orientace nevznikla na akademické půdě, nýbrž „z terénu“ – od obyčejných farářů, nikoliv od vysokoškolských teologů.

„*Vlastní práce na programovém textu, jak se zdá z několika verzí mně dostupných, začala na jednom společném rodinném táboře v srpnu 1961 a skončila na druhém rodinném stanovém táboře 9. – 21. 7. 1962 na Miřkově – Sedmihoří (za Horšovským Týnem). Na tomto druhém pobytu se sjeli Balabánovi, Čapkovi, Hejdánkovi, Kocábovi, Pfannovi, Šimsovi a Trojanovi. Oni také dle svědectví některých i později tvořili jádro NO.*“¹²⁹ Takto popisuje začátky Nové orientace Miroslav Pfann ve své knize *Nová orientace v Českobratrské církvi*

¹²⁵ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_2_5

¹²⁶ Za nultou činnost Nové orientace se může brát dopis z roku 1956 adresovaný ministrovi školství Kahudovi a předsedovi odboru pro církevní věci Hružovi. Pod tímto dopisem byli podepsáni všichni budoucí významní členové Nové orientace – například: J. Šimsa; J. Dus; A. Kocáb; M. Balabán; J. Heller; J. S. Trojan a další. Autoři dopisu chtěli zrušení trestu smrti, svobodu projevu a informací, jemnější kolektivizaci a možnost pracovat s mládeží.

¹²⁷ PFANN, Miroslav. „*Nová orientace*“ v *Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s. Zde s. 10.

¹²⁸ Jméno vymyslel farář Jaromír Procházka, který chtěl zdůraznit mezigenerační propojení tohoto myšlenkového směru.

¹²⁹ PFANN, Miroslav. „*Nová orientace*“ v *Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s. Zde s. 14.

evangelické. Nová orientace vytvořila sedm bodů svého programu. Následující odstavec nastíní jejich obsah:

Nová orientace velice dbala na správné a – dalo by se říci – doslovné čtení Písma. Písmo pro ně bylo svědectví o Boží cestě za člověkem. Vážně se také zabývali druhým příchodem Krista a příchodu Božího království na zem. Zdůrazňovali Kristovu solidaritu s nemocnými, vyloučenými či chudými. Evangelium byla pro Novou orientaci životní cesta. Stejně jako Nového zákona si Nová orientace vážila i zákona Starého – konkrétně příběhu o putování Izraelitů, knihy Žalmů, Písní a Přísloví. Také byl zdůrazňován Duch svatý, který má vytvářet mírumilovné společenství plné lásky, radosti a modliteb – vlastně jde o ideální představu sborového společenství. Zajímavé je také vyzdvižení nutnosti dialogu s ateisty. Sledování pokroků v technice, sociologii, filozofii, ale i v politice. Pochopení rozdílu mezi mentalitou města a venkova.

Sedmý bod programu je nejdůležitější a vystihuje vše, co později vedlo k boji se stání mocí.: *„Evangelium nás vede k odpovědnosti za hospodářskou, politickou a kulturní situaci naší země i celého světa. Proto vzhůru do práce za uskutečnění naléhavých úkolů naší doby: za odbourání studené války, mírové uspořádání vztahů mezi národy, nezištnou pomoc chudým zemím, odstraňování každé diskriminace, neustávající přemáhání nebezpečí instrumentálního chápání člověka, sblížení křesťanů a sbratřování všech lidí. Všechno lidské dílo projde ovšem ohněm Božího soudu. Věříme však pevně, že také tomuto dílu se dostane Boží milosti. S nadějí vyhlížíme lepší budoucnost světa v pokoji a spravedlnosti a konečný příchod Ježíše Krista na tuto zemi.“*¹³⁰ Jak je vidno, mnohé z těchto bodů mohli vzbudit v komunistickém vedení Československa neklid, přece jenom se jedna o témata, která chtěla mít komunistická strana pevně v rukou, a do kterých si nepřála zásah evangelické, respektive žádné církve.

Co se konkrétní činnosti Nové orientace týče: *„Činnost NO se zaměřovala na organizování schůzek svých členů a na vydávání různých prohlášení, memorand, rezolucí a dopisů zaměřených proti praktikám StB a církevních tajemníků, proti ateismu, proti monopolnímu postavení Komunistické strany Československa, církevním zákonům, proti přerušování diplomatických styků s Izraelem, sovětské okupaci, diskreditaci nevinných osob, zatýkání, politickým čistkám po roce 1970 apod. Před XV. Synodem ČCE v únoru 1966 přicházely ze seniorátů požadavky, které zdůrazňovaly potřebu zvýšit aktivitu církve a*

¹³⁰ PFANN, Miroslav. „Nová orientace“ v Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s. Zde s. 23.

podstatně zvětšit její podíl na veřejném životě. Režim se obával, že tyto požadavky, jež v mnoha bodech odpovídaly návrhům Nové orientace, převezme XV. Synod ČCE do svého usnesení. Navrhovaná opatření církevního odboru ministerstva školství a StB se proto týkala podpory Hromádkova směru a možnosti jeho využití k zajištění pro režim příznivého průběhu tohoto synodu. Snaha, aby Hromádkova koncepce převládla, stejně jako vytváření podmínek k posílení jeho vlivu ve SČED, byla neúspěšná. Hromádkův vliv v církvi dále slábl a jeho koncepci kritizovali nejen činitelé v církvi. V roce 1966 obvinili Jan Šimsa z Kláštera nad Dědinou, Jan Dus z Chotiněvsí, Jakub Trojan ze Kdyně a další členové NO příslušníky Státní bezpečnosti, že donucují evangelické duchovní ke spolupráci psychickým nátlakem a pohrůzkami použití zbraně.“¹³¹

Všechny snahy a aktivity Nové orientace byly nepříjemné nejen Státní bezpečnosti a komunistům obecně, ale také i samotné synodní radě, která v kontrastu s Novou orientací ztrácela na autoritě a začínala mít obavy, aby perfektně vybalancovaný vztah, který ČCE měla se státní mocí, nebyl právě Novou orientací zničen. Během normalizace se tedy snažila od Nové orientace distancovat – například veřejně odsuzovala některé její aktivity. Těmito kroky si však proti sobě začala poštvávat nejen ty, kteří byli v Nové orientaci, ale také ty, kteří s Novou orientací sympatizovali či chtěli obecně projevit nesouhlas s komunistickou mocí. Novou orientaci totiž nešlo zastavit, ačkoliv státní moc odebírala jejich členům funkce farářů, nepodařilo se „hlas“ Nové orientace umlčet, neboť se vždy objevil nějaký jiný farář či laik, který myšlenky Nové orientace hlásal a dostával je tak do vedení ČCE, mnohdy i do samotné synodní rady.

Nová orientace byla platforma pro teologickou diskuzi, pro otevřený rozhovor. Tam, kde se nedostalo farářům (a celkově všem věřícím) prostoru pro diskuzi, v Nové orientaci mohli evangelíci tuto potřebu uhasit. To dokazuje i úvod programu Nové orientace s názvem *Zásady nové orientace*: „*Nejde o spolek, ale o hnutí, které má být kvasem. Je zásadně otevřeno každému, kdo je bolestně zneklidněn vyznavačskou ochablostí a myšlenkovou nejasností průměru našich sborů; každému, kdo usiluje o takové pochopení evangelia, které dává odpověď na nejpálčivější otázky osobního života; každému, kdo zápasí o odpovědnost za společnost, kdo hledá odpovědi na otázky veřejného života naší doby, ať stojí v církvi nebo mimo ni.*“¹³²

¹³¹ DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 13.

¹³² PFANN, Miroslav. „*Nová orientace*“ v *Československé církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s. Zde s. 17.

Počátek růstu zájmu o Novou orientaci můžeme vidět po sepsání dopisu z 13. května roku 1964 s názvem: *Ještě do nedávna jsme se domnívali*, na kterém se podíleli faráři Šourek, Trojan, Dus či Kocáb. Byl to dopis adresovaný synodní radě a všem vedoucím členům seniorátů v Československu. „*Autoři v něm formou osobního přiznání vyjadřují svůj omyl a nedostatek odvahy, když se v církvi soustředili pouze na vnitřní život a udržování tradičních forem a nebrali vážně zaměření evangelia na ponížené, osamělé, ukřivděné, ztroskotané, diskriminované a vězněné. Přiznávají, jak dlouho nechápali, že je nutné, aby vedli ideologické rozhovory a zápasy o duchovní, kulturní a mravní orientaci společnosti.*“¹³³ Obsahem byla, kromě již výše zmiňovaného, také výzva o započetí dialogu s marxisty, všimání si porušování práva, prosazování aktivního církevního života či snaha o svobodu tisku. Dopis byl poté aktivně čten v evangelických sborech. Nová orientace tak oficiálně vstoupila do církevního veřejného života.

Ačkoliv se může zdát, že Nová orientace bylo společenství věřících, kteří se respektovali a podporovali a ve kterém nebylo sporů, i v Nové orientaci (jakožto snad v každém společenství) se občas objevily rozpory. Například to byl dialog – ne však nepřátelský – mezi laikem MUDr. Jaroslavem Krausem a farářem Janem Čapkem o tom, zda je Nová orientace anti- či pro-. Jan Čapek tvrdil, že Nová orientace je pro-, později upřesnil, že se jednalo o názor pro- stát, nikoliv pro- socialismus. Kraus ale byl názoru, že nelze být stále jen pro-, někdy je třeba být i anti-. Také se vedli polemiky o Čapkově prohlášení, že je lepší být pod komunismem, než pod fašismem. Mimo polemiky společenského rázu, také probíhaly diskuze o životě sborů, jelikož nebylo z křesťanského učení vhodné, aby se sbory zavíraly do sebe, a že sbory by měly reagovat na současné dění a problémy současná vkládat do svého církevního života. Sbor měl být dle Nové orientace místem pro rozhovor, prostorem pro ztroskotané. Nejvášnivější však byly diskuze teologické – například na téma vzkříšení Ježíše Krista. Konkrétně jak moc se musí dbát na lidskou podobu Krista a jak moc na jeho podobu boží¹³⁴. Jeden spor mezi členy nastínil i pan Řezníček: „*To muselo být před rokem 1966. Tak já si vzpomínám, že to byl konvent a na tom konventu se jednalo o volbě nového seniora po bratru faráři Otterovi a byl tam přítomnej krajskej církevní tajemník, a to byl Windl, a bratr farář Klimecký nás upozornil, abychom byli vopatrný na to, co řekneme, aby někoho nenapadlo nadávat na režim, nebo prostě nějakou*

¹³³ PFANN, Miroslav. „*Nová orientace*“ v *Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s. Zde s. 34.

¹³⁴ Jelikož nejsem příliš znalý teologie, nedovolím si toto téma příliš rozvíjet, od toho jsou povolanejší. Pro tuto práci je podstatné, že Nová orientace nebyla směr věřících s jedním názorem, ale byla platformou pro diskuzi a náboženskou disputaci.

*poznámku utrousit, aby neměli nějaký zavdávек proti nám, indicii proti nám, aby nás nemuseli perzekuovat, nebo nějakého faráře. A došlo tam takovým slovním potyčkám mezi bratrem farářem Kocábem a Trojanem a voba tam vyrukovali jako disidenti, Dus tam nebyl, Šourek tam byl. Ti dva tam splanuli proti sobě, i proti Rodrovi. Voni nemluvili o Nové orientaci jako o organizaci a bránili se proti tomu, aby farář nemohl kázat v kázání, co chce, že to jsou zákazy a příkazy z vnější a neměly by se církve dotýkat. Že farář by měl mít svobodu kázání. Samozřejmě to bylo proti systému, takovádle řeč, takže se rozběhla debata. A Windl se do toho vložil a byla to kosa na kámen.*¹³⁵

Kritika na Novou orientaci se objevovala i z vnitřní strany. Například od Pavla Filipiho, kterému se nelíbilo, že Nová orientace, její členové a její myšlenky se dostaly do popředí ČCE, aniž by k tomu měli potřebný mandát, že vlastně narušují hierarchii církve. Varoval před tím, že Nová orientace chce založit vlastní lidovou církev, která by byla mimo kontrolu synodní rady.

První velkou zkouškou Nové orientace byla situace ohledně zbavení souhlasu o výkonu povolání duchovního pro Jana Duse¹³⁶. Nová orientace se tehdy ne přímo distancovala a dle pozdější reflexe nejednala tak, jak by pravděpodobně měla. Dusovi bylo později doporučeno, aby se přesunul do sboru v Chrástu u Plzně¹³⁷. Ačkoliv Dus zprvu protestoval (nechtěl přijmout hru státní správy), nakonec místo v Chrástu přijal.

Zajímavý byl také vztah Nové orientace k německým evangelíkům. Zde hrál velkou roli Mírový odbor SČED – právě ten se mezinárodními otázkami zabýval. Nová orientace měla styky jak s východními, tak i západními Němci. Všimla si rozdílů hlavně u Němců z NDR, jejichž dogmaticčnost byla silnější než v ČCE. Byli to právě členové Nové orientace, kteří 3. března roku 1965 poslali do Bundestagu¹³⁸ dopis, ve kterém žádali, aby nebyly právně promlčeny zločiny nacismu. Také se Nová orientace angažovala ve smyslu poukázání na to, že Němci vyhnání ze Sudet nejsou ani po skoro dvaceti letech integrování do německé společnosti.

Termín Mírový odbor se bude v této práci ještě mnohokrát objevovat, proto je nutné vytvořit malou odbočku, která by tento odbor popsala. „*To byla taková úlitba tomu režimu, aby se dalo na půdě církve diskutovat o společenských otázkách, tak se to muselo nazvat mírový,*

¹³⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹³⁶ Souhlas mu byl odebrán, protože Dus podporoval důchodce v možnosti, aby poslouchali nahrané bohoslužby v domově důchodců v Liběšicích.

¹³⁷ Původně byl farářem ve sboru v Chotiněvsi.

¹³⁸ Německý spolkový sněm.

*jakože jde o mír. Já to vnímám tak, že když se něco chtělo podat tak, aby to přijali, tak to vznesl Mírový odbor. A oni mohli skrze Mírový odbor, mohli prosazovat v SČEDu nepohodlné myšlenky.*¹³⁹ Vzpomíná MUDr. Jaroslav Kraus, laický člen Nové orientace.

Bylo by vhodné popsat vztah Nové orientace k socialistickému zřízení Československa. Členové Nové orientace se drželi křesťanského učení, že jsou vlastně odpovědni za děni ve svém státě, a že nesmí být permanentně v anti- postoji. Zároveň ale chtěli, aby se víra nestala pasivní součástí věřícího socialistického člověka. Opírali se především o mladého Marxe, věřili v jeho prohlášení, že člověk se v průběhu dějin odcizil a své odcizení řešil přivlastňováním. Chtěli napravit odcizení hlavně vírou. Rozcházel se se stalinistickým řešením odcizení, tedy vyvlastnění. Oceňovali rozporuplné názory Josefa Lukla Hromádky¹⁴⁰, který se snažil interpretovat marxismus do evangelického učení. V roce 1968 se členové Nové orientace zabývali otázkou, zda by se neměla Nová orientace dostat i do politického prostředí. Nepovažovali za možné připojit se ke komunistické straně či ke straně lidové, lákal je Klub angažovaných nestraníků, ačkoliv se obávali, že zde budou růst protikomunistické tendence. Také byla na pořadu otázka vytvořit vlastní politickou iniciativu. Všechny politické plány vzaly za své po invazi sovětských vojsk v srpnu téhož roku.

Vyjádření Nové orientace¹⁴¹ k 21. srpnu dokonale ilustruje článek Jana Čapka s názvem *O dnešní perspektivy: „Jsme země obsazená cizími vojsky a musíme zachovat ustavičně výhled, že odejdou všechna vojska. Na tomto požadavku nutno trvat. Komunisty čestné, poctivé, jednající otevřeně a demokraticky chceme podporovat. Jsme povinni dbát na jednotu národa v pravdě, na jednotu obou našich národů (...) Dnešní zápas není bojem elity, nýbrž celého národa a přispět k němu může poslední stařenka ze zapadlé chaloupky.*¹⁴²

Ačkoliv bylo jasné, že s normalizací přijde ústup vlivu Nové orientace, tak se i přes tyto „překážky“ podařilo Nové orientaci získat stále určitý vliv. Konkrétně v organizaci, která se nazývala synodní zastupitelstvo. Na tento orgán vzpomínal MUDr. Kraus takto: *„To vzniklo někdy v šedesátých letech, protože se mělo za to, že doba se tak mění, že čtyři roky jsou příliš velká vzdálenost od jednoho synodu k druhému. A že by mělo něco mezi tím bejt, co ale nebude*

¹³⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁴⁰ Nová orientace s ním vedla, i přes mnohé názorové neshody, vždy velmi živé a přátelské dialogy při různých setkáních.

¹⁴¹ ČCE se k situaci vyjádřila oficiálním otevřeným dopisem s názvem „Synod svému národu.“ Tento text byl nakonec zakázán a za jeho šíření byl postih.

¹⁴² PFANN, Miroslav. „Nová orientace“ v *Česko-bratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s. Zde s. 75.

mít legislativní váhu – tam se neřešilo nic důležitého, nevolil se tam senior – tak se zřídilo tohle.“¹⁴³ A bylo to právě synodní zastupitelstvo, do kterého se podařilo Nové orientaci získat „své lidi“. „Byl to takový bastard, abych se vyjádřil obrazně, mezi dvěma synody, páč byly čtyři roky od sebe synody, tak se ještě mezi tím svolávalo synodní zastupitelstvo, to bylo původně shromáždění seniorátních seniorů a seniorátních kurátorů mezi synody. A v roce 1969 to byl synod, který se ještě odehrával, než byl donucen Dubček k abdikaci, to bylo takový doznívání, tak tam členové Nové orientace měli ještě určitéj vliv na tom synodu a navrhli, že synodní zastupitelstvo nebudou jen seniori a seniorátní kurátoři a že se jich bude zúčastňovat ještě třetí člen z řad laiků seniorátu, který bude zvlášť zvolen. A to byla novinka, která se moc nelíbila té naší věrchušce, ale synod to odhlasoval a několik let to tak běželo a já jsem byl zvolen Západočeským seniorátem jako třetí člen synodního zastupitelstva. A protože se tam diskutovalo už pochopitelně v době normalizace v těch intencích Nové orientace, tak mě s ní spojovali, ti naši páni, jakože jsem exponent Nové orientace, když oni jsou odstaveni“¹⁴⁴

V prvních letech normalizace se Nová orientace, respektive celý náboženský život stáhl do pozadí. Pro Novou orientaci přišly náročné roky. Farář Jan Dus byl souzen za rozšiřování spisu Synod svému národu¹⁴⁵. V roce 1974 přišli o státní souhlas dva nejvýznamnější členové Nové orientace faráři Alfréd Kocáb a Jakub Schwarz Trojan¹⁴⁶. A z pojmu Nová orientace se stala jakási platforma, kam režim zařazoval každého „reakčního“ evangelíka. Normalizace také umocnila strach z režimu, kterému byla Nová orientace přirozeně nepohodlná. Onen strach se převtělil v jakousi nevráživost vůči členům Nové orientace od ostatních evangelíků: „Já si pamatuju při jednom synodním zastupitelstvu, to bylo v roce 1975, tam jeden pražskej kurátor říkal, to je dráždění tygra, nakonec ho budeme dráždit, až nás zakousne, a byly názory, že synodní rada, příliš vstupuje do dění, že se snaží, aby to¹⁴⁷ nepoškodilo nějakou radikalitou církve. Dokonce tam padlo, že snad chcete, aby nám dali nad církví dozor? A já si pamatuju, že já s těmi názory vždycky polemizoval, že tohle dělat nesmíme, že je nějaká hranice spolupráce, kdy už to není spolupráce. Synodní rada pak dostávala po revoluci kritiku, že byla moc smířlivá, a že nechala některé mladé faráře padnout,“ uvádí MUDr. Jaroslav Kraus.

¹⁴³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁴⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁴⁵ Synodní rada tento případ ignorovala a nevyjadřovala se k němu, ačkoliv byl farář Dus souzen za šíření něčeho, co sama vytvořila.

¹⁴⁶ Studenti Komenského evangelické fakulty se za ně veřejně postavili dopisem na ministerstvo kultury, ale vedení fakulty je požádalo, aby byli solidární a distancovali se od členů Nové orientace.

¹⁴⁷ Myšlena Nová orientace.

Nešlo ale pouze o nevraživost. Pravda ale je, že Nová orientace vyvolávala rozporuplné pocity. Je zajímavé sledovat, jak činnost Nové orientace reflektoval někdo, kdo nebyl členem tohoto společenství. Právě tato otázka se objevila během rozhovoru s bývalým místokurátorem Korandova sboru panem Řezníčkem: „*Já jsem s tím odsuzováním těch lidí byl nahraně, já jsem je obdivoval za jejich statečnost, ale na druhou stranu jsem si říkal, že oni neohrožují nejen své děti, ale i ten sbor, který by pak přišel o své faráře. Jak se k tomu postavit, to byla otázka. A já měl tři děti a pak čtyři děti a říkal jsem si, že nevím, jak já bych na to nahlížel, kdybych byl v opozici proti státu... Spíš mi jich bylo líto. Říkal jsem si, že když mají děti, že se nedostanou na školu. A já byl v podobný situaci, protože naše sousedka byla funkcionářka tady na škole a ta nechtěla naši Danu dostat na školu, protože jsme byli evangelíci. Proto byl můj názor váhavý, takže odsuzoval... Spíš pro mě byli hrdinové. Ale bylo mi jich líto. Že se ty děti nemohli na tu školu dostat a že ten sbor mohl být osiřelej.*“¹⁴⁸

Zlom pro Novou orientaci přišel v roce 1977 – tedy v roce, ve kterém se veřejně objevilo prohlášení Charty 77¹⁴⁹. Pro Českobratrskou církev evangelickou byla tato situace přinejmenším nevhodná, neboť měl v říjnu roku 1977 proběhnout dvacátý Synod ČCE. Chartu podepsalo šest českobratrských duchovní. „*K nim se později připojilo jedenáct kazatelů v činné službě a tři laičtí členové církve. Nová orientace začala přesouvat svou aktivitu i do prostředí Charty 77 a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). Za nejaktivnější představitele NO, kteří podepsali Chartu, pokládala Státní bezpečnost L. Hejdánka, M. Rejchrt, J. Šimsu, B. Komárkovou, P. Brodského, J. Trojana, T. Biska, M. Balabána a J. Dusa.*“¹⁵⁰ Snad to bylo situací ohledně vystoupení chartistů a opětovného strachu z toho, jak velký vliv může opět mít Nová orientace, co vedlo ČCE k volbě nového Synodního seniora v podobě Miloslava Hájka¹⁵¹, na jehož činnost v padesátých letech jsou stále různé pohledy. Důležité ale je, že synodní senior Hájek vždy ostře vystupoval proti Nové orientaci – a to se také stalo. Synodní rada se snažila omezit vliv Nové orientace snahou její členy co nejvíce izolovat od církevních činností a snahou, aby Nová orientace nepůsobila na studenty teologie. „*Na úseku nekatolických církví bylo v souladu s dlouhodobým plánem u ČCE pokračováno cestou vlivové agentury v zamezení*

¹⁴⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁴⁹ Chartisté vlastně byla jedna z nejvíce nesourodých skupin té doby – evangelíci, katolíci, nevěřící, bývalí komunisté,...

¹⁵⁰ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 17.

¹⁵¹ Nutno dodat, že volby byly podmíněny i činností StB, která nejenže musela všechny kandidáty odsouhlasit, ale také se snažila o prosazení toho „nejvhodnějšího“ kandidáta. To bylo ale to jediné, co mohla pro volbu udělat. Ta probíhala tajným hlasováním, tudíž samotná volba Hájka byla z rukou ČCE, nikoliv StB.

činnosti reakčního seskupení Nové orientace (NO) a v dalším prohlubování rozporů mezi Synodní radou ČCE a představiteli NO. Vlivovými opatřeními bylo do současné doby docíleno, že NO ztratila v církvi pozici a vliv. Byly ukončeny rozhovory mezi NO a Synodní radou ČCE. Hlavní stoupenci NO přešli výhradně na politickou platformu v rámci CH-77 a VONS.“¹⁵²

Izolace Nové orientace od aktivního života v církvi se dařila do první poloviny osmdesátých let. Například během XXIII. Synodu roku 1983 nebyly hlášeny žádné opoziční snahy Nové orientace. Od druhé poloviny docházelo k postupným, pomalým změnám. „*Ve dnech 20. – 23. 11. 1985 se konal XXIV. Synod ČCE. Na něm se příznivci Nové orientace měli zaměřit na kritiku státní církevní politiky a na vyjadřování nesouhlasu s rozhodnutím státních, zákonodárných i justičních institucí, a měli se pokusit tato stanoviska prosadit do závěrečných dokumentů synodu. Nové orientaci se volbou podařilo prosadit do funkce laického člena Synodní rady Miroslava Litomiského.*“¹⁵³ Toho se pak StB snažila úplně izolovat a očerňovat jej tím, že se jedná o naprosto neschopného člena, který nedokáže vznést žádný smysluplný návrh. To ovšem nebyla tak úplně pravda, neboť se Litomelský podílel na výzvě o propuštění politických vězňů: „*Na synodu 1987 se Nové orientaci podařilo prosadit jednání o propuštění politických vězňů a celkově, aby se ČCE zapojila do úpravy zákonů – iniciátory: J. Dusa, J. Šimsu, M. Rejchrt, M. Litomiského, L. Hejdánka, J. Čapka.*“¹⁵⁴ Synod byl také důležitý proto, že se na něm, jako na každém synodu, volil nový synodní senior. StB měla jasný cíl, dosadit pohodlného Josefa Hromádku¹⁵⁵. Ten byl nakonec zvolen. Státní bezpečnosti se také podařilo zajistit, aby se do synodní rady nedostali členové Nové orientace – například farář Jan Blahoslav Šourek¹⁵⁶, toho času farář ve Vsetíně, dříve v západočeském Nejdku. I přes tyto úspěchy hodnotila StB tento synod negativně.

Obecně platilo, že Západočeský seniorát, ačkoliv na jeho území působila značná část členů Nové orientace, se vždy s jejím vlivem dokázal vypořádat. Proti Nové orientaci také bylo i celoseniorátní mínění: „*Kritika přicházela i z celého seniorátu. Já potom v osmdesátých letech, když se diskutovalo na konventu, tak jsem měl pocit, že mě moc nemají rádi, že tady přetrvává taková ta smířlivecká nálada, že padaly názory, musíme budovat krásné sbory a pak můžeme kritizovat, ale dokud je bída a neštovice, což je v Západočeském seniorátu, tak si*

¹⁵² DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 36.

¹⁵³ Tamtéž, s. 38.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 41.

¹⁵⁵ To se nakonec stalo. Zvolen byl mimo jiné i díky hlasům Pavla Pellara, Elizea Falátka či Zbyňka Laštovky – což byli představitelé Západočeského seniorátu.

¹⁵⁶ Nutno dodat, že Šourek inklinoval k letniční zbožnosti, což bylo pro liberální ČCE nepřijatelné.

*musíme tyhle radikální myšlenky odpustit. Dostával jsem se často do střetu a neměli mě moc rádi,*¹⁵⁷ uvádí MUDr. Jaroslav Kraus. Za to bylo vedení seniorátu vždy silně kritizováno, avšak dnešní pohled se značně změnil. Senioráty, ve kterých Nová orientace vždy měla silnou tradici, ležely převážně na Moravě – například Brněnský seniorát.

Na rok 1988 předpovídala Státní bezpečnost negativní vlivy od členů Nové orientace z důvodu výročí upálení Jana Palacha. Bezpečnost se zaměřovala mimo jiné také na činnost Jakuba Trojana, který vedl sbor, do kterého Palach chodil, a také Palacha pohřbíval. Jak slábnul komunistický režim, sílila Nová orientace. V roce 1989 StB konstatovala, že má Nová orientace mnohem větší vliv na studující faráře, než samotný pedagogický sbor. Režim na to reagoval vytvořením Klubu křesťanské mládeže, který byl pod kontrolou StB, ale nic se tím nezměnilo.

Nová orientace se pak velice angažovala v lednových dnech roku 1989¹⁵⁸. „*Pod tlakem Nové orientace se také protestně vyjádřil i senior Hromádka. Vlivovým působením se však STB podařilo obsah dopisu ovlivnit tak, že neměl „provokativní“, ale naopak „konstruktivní“ charakter.*“¹⁵⁹ Od 16. do 18. listopadu se pořádal XXVI. Synod. Ten byl 17. listopadu přerušen, jeho členové vyjádřili nesouhlas se zásahem SNB proti protestujícím. Synod využil situace a odsouhlasil si návrhy, jako bylo povolení nezávislého tisku či možnost odmítnout vojenskou službu pro křesťany. Synod už za vlády komunistické strany nebyl dokončen.

To by bylo obecné shrnutí dějin Nové orientace v době komunistického Československa. Následující podkapitoly se budou věnovat čtyřem mužům, kteří byly vždy mezi hlavními představiteli Nové orientace a kteří byli spjatí se Západočeským seniorátem.

5.1 Alfréd Kocáb

Farář Alfréd Kocáb působil od roku 1955 jako vikář a později jako farář ve sboru ve Zruči nad Sázavou, od roku 1960 až do roku 1969 působil v Chodově u Karlových Varů. Později i v Mladé Boleslavi. Mezi lety 1974 až 1978 měl odebrán souhlas k vykonávání činnosti jako duchovní a od roku 1989 až do roku 1996 působil jako farář v Praze 1. Tato kapitola se bude věnovat převážně jeho činnosti v Nové orientaci během jeho služby v Chodově u Karlových Varů.

¹⁵⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁵⁸ Hodí se poznamenat, že StB plánovala pro zvolení za synodního seniora Pavla Pellara faráře Korandova sboru a seniora Západočeského seniorátu.

¹⁵⁹ DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 45.

V hledáčku StB byl od roku 1962. Spisy byly ukládány pod krycí jménem „Školák“. O jeho činnosti se zajímala StB se sídlem v Plzni. Důvodem zavedení spisu bylo, že: „*Jmenovaný jest podezřelý z podvracení republiky po linii evangelické církve*“¹⁶⁰. Ačkoliv dle StB byl zprvu „pokrokovým“ farářem, v říjnu roku 1961 během konventu Západočeského seniorátu dle spisu StB prohlásil: „*Aby příští synod zaujal k mírovým snahám a otázkám takové stanovisko, že křesťan by neměl vykonávat vojenskou službu a nebrat zbraň do ruky.*“¹⁶¹ S tímto tvrzením souhlasil i Jakub Trojan, kterému bude věnována následující podkapitola.

Farář Kocáb působil rozporuplně. Zatímco se mohlo zdát, že se snažil vyhovět komunistické agendě (vedl mírový odbor SČEDu, byl dokonce po válce na rok členem komunistické strany), na druhou stranu měl osobní styky s faráři z NSR a hlavně byl aktivním – a dalo by se říci – vedoucím členem Nové orientace v Západočeském seniorátu. Snažil se členy seniorátu ovlivnit k myšlenkám Nové orientace. Jeho inklinaci k Nové orientaci, dokazuje toto tvrzení: „*Mým společenstvím je bratrstvo nové orientace. Je to bratrstvo, kde jeden druhému nediktujeme, radíme se, pomáháme si – i finančně. Kdyby mě toto bratrstvo pověřilo, půjdu do jakékoliv politické činnosti, protože v tom budu vidět boží pověření.*“¹⁶²

Alfréd Kocáb dokázal svými projevy budit rozporuplné názory mezi evangelíky. Například vikář Stanislav Kureš z Korandova sboru mu nevěřil. Báł se, že je to agent-provokatér, neboť Kocáb byl schopen prohlašovat, že atomová puma je druhý příchod Krista. Atomová bomba faráře Kocába velmi znepokojovala, protože existují protestní dopisy proti francouzským jaderným pokusům na Sahaře, které Kocáb spolu s Trojanem posílal na francouzské velvyslanectví v Praze. Rozporuplnost Alfréda Kocába dokonale vystihuje popis jeho osobnosti od profesora Milana Balabána: „*Když Alfréd mluví o Satanovi a když se nahusto obklopí démony, tu si říkám: tenhle člověk žije v druhém století po Kristu, když mluví o míru a naší politické a občanské odpovědnosti: K čertu, gentleman, tenhle člověk patří už do jedenadvacátého století!*“¹⁶³ Jedním z témat rozhovoru s panem doktorem Krausem byla i problematiku osobnosti faráře Alfréda Kocába. „*Celá věc spočívala v tom, že Kocáb byl farářem ve sboru v Chodově, který byl z velké části pietistický. A von, aby tam mohl prosazovat*

¹⁶⁰ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_1_5.

¹⁶¹ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_1_5.

¹⁶² ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_1_5.

¹⁶³ PFANN, Miroslav. „*Nová orientace*“ v *Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s. Zde s. 31 – 32.

*některé ty myšlenky Nové orientace, tak se musel chovat vstřícně k té pietistické části toho sboru¹⁶⁴. Kdysi někdo prohlásil, to už nevím kdo, voni mu nevidí do karet, von jim tam ty myšlenky podsouvá. Tehdy se v šedesátých letech vyskytl takový nový exodus do Německa, tenkrát se odstěhovalo z Karlovarska řada lidí, právě těchle pietistů a Kocáb to velice těžce nesl, že mu odešli. Duch svatý tam prý nevanul v tom Chodově, že tam¹⁶⁵ zapadnou mezi ty pietisty. Že tam bude vanout Duch svatý lépe. Trojan v té Kdyni neměl ty pietistický proudy a mohl je lépe přesvědčit na tu Novou orientaci, kdežto ten Kocáb musel být diplomatickejší, aby si zbytek sboru neotrávil.*¹⁶⁶

Roku 1963 inicioval Alfréd Kocáb dopis zaslaný ministerstvu školství, který se týkal protestu proti novému zákonu o rodině. Tento zákon hovořil o tom, že je třeba děti vychovávat v socialistickém duchu.

V roce 1964 byl Kocáb svými věřícími požádán, aby kandidoval jako poslanec do Národního shromáždění. A jelikož v mládí absolvoval politickou školu, formálně jeho kandidatura neměla být problémem. Tímto krokem si ale poškodil vztahy s ostatními věřícími z jeho okolí. O kandidaturu se pokoušel i v roce 1968, opět neúspěšně. Celkově Kocábovy akce nebyly vždy kladně přijaty, protože činily velké obtíže například seniorům, kteří museli vždy po Kocábových činech uklidňovat úřady. Rodr, farář z Rokycan a budoucí senior Západočeského seniorátu, dokonce dle spisu StB prohlásil: „Zvláště Kocáb by si měl uvědomit svou situaci, když už ho jednou stíhala STB. To je všechno krásné, že je oddán režimu, ale musí zachovávat předpisy a ne se stále hádat s církevními tajemníky. Je to i nekřesťanské a musím mu to při příští pastorálce říci.“¹⁶⁷ Farář Kocáb se také několikrát nechal slyšet, že stát a jeho instituce inklinují k sebeoslavování a k sebezbožnění a že toto chování je v úplném rozporu s tím, jak by se měl stát chovat, proto je potřeba církve, která pomůže budovat státní správu – nepopulární názor, jak pro komunisty, tak pro věřící.

„Kocáb byl jedním z hlavních představitelů NO v západočeském seniorátu a po určité době se snažil ovlivnit celý seniorát. Na základě uvedených poznatků s ním byl proveden pohovor z cílem narušit činnost NO v seniorátu a za tím účelem mu bylo KCT¹⁶⁸ pohroženo, že mu bude odejmut státní souhlas. Výsledkem byla narušena činnost Kocába a jmenovaný zažádal

¹⁶⁴ Toto jenom dokazuje rozdílnost mezi sbory vzniklé z přestupového hnutí a sbory reemigrantskými.

¹⁶⁵ Myšleno v Německu.

¹⁶⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

¹⁶⁷ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy). Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_2_5.

¹⁶⁸ Krajský církevní tajemník.

o přemístění na jiný seniorát. Vzhledem k tomu, že i podstatná část duchovních západočeského seniorátu českobratrské evangelické církve vystupovala proti tomuto směru v církvi, volil Kocáb tuto možnost a nechal se přeložit na sbor v Mladé Boleslavi.¹⁶⁹ Ačkoliv Alfréd Kocáb opustil Západočeský seniorát, činnosti v Nové orientaci se věnoval nadále. Stále byl ve styku se svým přítelem Jakubem S. Trojanem, který byl v Nové orientaci stejně aktivní. A právě působením Jakuba Trojana v Západočeském seniorátu se bude zabývat následující podkapitola.

5.2 Jakub Schwarz Trojan

Farář Jakub S. Trojan je dnes znám jako emeritní děkan Evangelické teologické fakulty v Praze. Od roku 1956 působil jako vikář, později jako farář ve sboru ve Kdyni na Šumavě. Od roku 1966 byl farářem ve sboru v Libiši¹⁷⁰. Stejně jako farář Alfréd Kocáb, byl i Trojan člen Nové orientace. StB si o něm od roku 1966 vedla spis s krycím jménem „Kazatel“. Důvodem zavedení tohoto spisu bylo údajně zneužívání náboženské funkce a ideologická diverze. „*Prověrkou bylo zjištěno, že bez povolení státních orgánů provádí náboženskou činnost v soukromých bytech a těchto kázání a pobožností se zúčastnili i děti. Obcházel bývalé členy evangelické církve a rodiče přemlouval, aby jejich děti zapsali na výuku náboženství.*“¹⁷¹ Vyjadřoval se také kriticky k veřejným otázkám: „*Je pravda, že náboženství do škol, které jsou postaveny na vědecký základ, nepatří. Ale stejně tam nepatří ani atheistická výchova, která je pavěda*“¹⁷², a údajně prováděl bohoslužby v bytech, na což neměl povolení.

Byl aktivním spolupracovníkem a blízkým přítelem Alfréda Kocába, kterého poznal ve sbory ve Kdyni¹⁷³. Společně hned po převratu socialismus kvitovali a věřili v něj – pak samozřejmě otočili. Spolu vznesli několik návrhů a kritických připomínek a dalo by se říci, že tvořili páteř Nové orientace v Západočeském seniorátu. S farářem Kocábem také vedli Mírový odbor SČED, vzájemně se myšlenkově a názorově podporovali – například v názoru, že by žádný křesťan neměl vykonávat vojenskou službu, či byli spolu s farářem Zajfartem z Karlových Varů signatáři dopisu francouzskému velvyslanectví ohledně testování atomových bomb na Sahaře. Trojan se Kocába vždy snažil zastávat, ačkoliv se jednalo o činy, které nebyly vždy věřícími kladně přijaté.

¹⁶⁹ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_1_5.

¹⁷⁰ Do tohoto sboru chodil i Jan Palach. Farař Trojan vedl později i Palachův pohřeb.

¹⁷¹ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Trojan, Jacques; Jakub (13. 5. 1927), KR_838108_MV_1_3.

¹⁷² ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_1_5.

¹⁷³ Spolu s teologem profesorem Milanem Balabánem.

Jelikož byl Trojan obviněn ze zneužívání své náboženské funkce, byl roku 1966 přeložen do sboru v Libiši. Ačkoliv to StB nezamýšlela, díky tomuto přesunutí vlastně utužila vztahy mezi Kocábem a Trojanem. Farář Kocáb byl v roce 1969 přeložen do Mladé Boleslavi – díky tomu se oba opět setkali, bylo však už na území Poděbradského seniorátu.

Roku 1974 byl Trojanovi odebrán souhlas k vykonávání činnosti jako duchovní, proto se až do sametové revoluce živil jako ekonom. Po změně režimu nastoupil jako docent na Evangelickou teologickou fakultu Univerzity Karlovy.

5.3 Jan Blahoslav Šourek

Farář Jan Šourek sloužil od roku 1964 jako vikář a později jako farář v Nejdku. I jeho jméno se objevilo ve spisech StB, která jej sledovala jakožto člena Nové orientace. Spis, který StB na Šourka založila, dostal krycí jméno „Tábor“.

Než se stal příznivcem Nové orientace, byl farář Šourek spolupracovníkem StB. Šlo o to, že během své vojenské služby organizoval vydávání takzvaných „šumperských listů“ – časopisů s teologickým obsahem, které nebyly oficiálně dovoleny, a které StB považovala za závadové. Peter Dinuš uvádí, že: „*Jan B. Šourek byl ke spolupráci s StB získán v průběhu akce KŘEŠŤAN, která spočívala v tzv. profylakticko-rozkladném opatření proti vydávání a rozšiřování těchto časopisů. Po nastoupení na místo vikáře v Mariánských Lázních konstatovala StB, že: „[...] jmenovaný je pod vlivem náboženského založení, dále organisuje náboženskou činnost mezi mládeží už jako vikář západočeského seniorátu, podléhá vlivu seniorátního výboru a hlavně svého otce Miloše Šourka, faráře z Prahy. Z tohoto důvodů s ním ukončila v roce 1961 spolupráci. Jan Blahoslav Šourek jako agent nepředal žádnou agenturní zprávu. Dne 11. 11. 1982 byl S-StB Plzeň zaveden na J. B. Šourka jako příznivce Nové orientace signální svazek s krycím jménem DUCHOVNÍ.*“¹⁷⁴

Pan Kraus popsal faráře Šourka takto: „*Toho jsem měl rád, on byl spíš pietističtější, jak byl v tom Nejdku. V rámci Nové orientace nepatřil k významným osobnostem. Byl spíš jaksi v Nové orientaci, ale nebyl radikál Husovského rázu.*“¹⁷⁵

¹⁷⁴ DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 113.

¹⁷⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

5.4 Jan Zeno Dus

Farář Jan Zeno Dus působil od roku 1957 jako vikář v Chotiněvsi, později od roku 1961 zde byl i farářem. Mezi lety 1964 až 1966 neměl státní souhlas k výkonu duchovní činnosti. A právě v roce 1966 po vrácení souhlasu nastoupil jako farář do Chrástu u Plzně. Po dlouhou dobu byl trnem v oku chrásteckým funkcionářům, kteří hledali způsoby, jak Duse přeložit jinam. Nicméně vyšší orgány veškerá obvinění administrativně neřešily – až do roku 1972. V tomto roce farář Dus opět přišel o státní souhlas, kvůli roznášení plakátů *Poselství XVI. Synodu*, které nebyly dovoleny – odsuzovaly totiž okupaci vojsky Varšavské smlouvy. Byl signatářem Charty 77 a byl mezi lety 1986 až 1987 vězněn. StB na něj vedla spis pod krycím jménem „Sud“

Jan Dus se i po odebrání souhlasu stýkal s Novou orientací – zvláště pak s Jakubem Trojanem. Byl jedním s tvůrců pokusu o zastavení novely rodinného zákona, která tvrdila, že děti by měly být vychovávány v socialistickém duchu. Aktivně psal stížnosti na nezákonné postupy státní správy, na špatné zacházení s vězni a podobně. Vždy se odvolával, že pokud se situace nezlepší, bude se obracet do zahraničí. Jan Dus vystupoval na různých schůzích vždy s kriticky laděnými projevy, které sice mnohdy nesouvisely s tématem schůze, ale vždy se snažili ukázat nekompetentnost a nespravedlnost komunistické státní správy. Dusovo pohrdání režimem může dosvědčit fakt, že od roku 1981 byl nezaměstnaný, respektive byl stipendiant univerzity v Leidenu, pro kterou psal práci na téma „Volně táhnoucí věštesbná zvířata v Izraeli a ostatních zemích“.

K osobnosti faráře Duse poskytl pan Řezníček tento komentář: „*Já jsem oceňoval tu činnost faráře Duse, kterej byl furt napadanej ze strany církevních tajemníků a byl mu brzy odebrán církevní souhlas. On měl tenkrát čtyři děti, ne-li pět. A on jim vypek, těm církevním tajemníkům. Nechal ty děti vyštudovat jazyky, udělali státní zkoušku z jazyků, tím pádem se snadno zaměstnali, protože oni je na pořádnou školu nevzali. A proto oni študovali soukromě, a pak byli platný. A myslím, že dneska dokonce i některý ten Dus je tlumočnick na ministerstvu, některý vyštudovali teologii, jeden nebo dva. Prostě se tý státní moci vzepřel tímhle způsobem, nádherným.*“¹⁷⁶

¹⁷⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

6 Západočeský seniorát kontra Státní bezpečnost

Českobratrská církev evangelická byla hned druhou církví v hledáčku Státní bezpečnosti, první církví byla samozřejmě církev katolická. Českobratrská církev byla největší protestantskou církví na území Československa. Na rozdíl od církve katolické, měla ČCE své zázemí v Praze, státní orgány tedy mohly církev mnohem lépe kontrolovat. Dalo by se říci, že největším nepřítelem StB byla činnost Nové orientace. Tato kapitola se bude zabývat činností Státní bezpečnosti v Západočeském seniorátu, která nebyla namířena přímo proti Nové orientaci, ačkoliv je nutno poznamenat, že mimo Novou orientaci, nebyla činnost Státní bezpečnosti vůči ČCE tak markantní¹⁷⁷.

6.1 Vztah Státní bezpečnosti k Českobratrské církvi evangelické

Na úvod je vhodné uvést krátký popis toho, jaký vztah měla Státní bezpečnost s Českobratrskou církví evangelickou obecně. *„Vztah církvi ke státu byl legislativně upraven zákonem o hospodářském zabezpečení církvi a náboženských společností státem (č. 218/1949 Sb.) Na zákon pak navazovaly další vládní nařízení a výnosy. Svobodnou existenci církvi významně omezily zejména vládní nařízení o bohosloveckých fakultách z července 1950, výnosy o dozoru nad vyučováním náboženství z roku 1950 a výnosy o vydání pastýřských listů, oběžníků, instrukcí, pastoračních dopisů a jiných projevů z června 1952. Prováděním církevní politiky pověřil stát po roce 1949 Státní úřad pro věci církevní (SÚC), po roce 1969 Sekretariáty pro věci církevní při federální a české vládě, při krajských a okresních národních výborech. Rozhodnutí církevních sekretariátů byla ovlivňována Státní bezpečností. Totalitní režim nad církvemi vykonával tzv. státní dozor centrálním úřadem, příslušným krajským národním výborem a okresními národními výbory prostřednictvím církevních tajemníků. V popředí pozornosti těchto tajemníků bylo zejména udělování státního souhlasu pro výkon duchovenské služby (pro každé ustanovení i přemístění faráře bylo třeba předem získat státní souhlas) a výběr posluchačů na bohosloveckou fakultu. Podrobnosti o provádění státního dozoru nebyly však zákonem č. 218 z října 1949 stanoveny, výklad a aplikace byly ponechány na vůli státních institucí. Například tím, že nebyly definovány podmínky pro udělení státního souhlasu, jeho udělení nebo odmítnutí spočívalo na blahovůli církevních tajemníků a vyplývalo především z politického posouzení osoby, pro kterou byl souhlas žádán. Církev neměla na udělení státního*

¹⁷⁷ Českobratrská církev na rozdíl od Nové orientace sama od sebe nevyvíjela politickou aktivitu, navíc byla existence ČCE zaručena zákonem. To ovšem neznamená, že režim věřící nekontroloval – stále se jednalo o skupinu lidí nevhodnou pro socialistické zřízení.

*souhlasu vliv a nemohly se pro absenci právní opory účinně bránit.*¹⁷⁸ Takto definuje vztah církvi a komunistického režimu Peter Dinuš ve své práci *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*.

Českobratrská církev byla dle Státní bezpečnosti velmi přízřusobivá, přijala bez větších výhrad církevní zákon z roku 1949, podporovala boj proti Vatikánu a podle slov profesora Josefa Lukla Hromádky mohla vzniknout koexistence mezi komunismem a protestanským křesťanstvím. To vše se změnilo po XX. sjezdu KSSS, ve kterém byl odhalen kult osobnosti, a začalo pomalé uvolňování po těžkých padesátých letech. Postupná emancipace církvi sebou přinesla i lehký nárůst věřících, a také se začaly objevovat názory, které do té doby byly naprosté tabu. Hlásnou troubou těchto názorů byla v ČCE Nová orientace. Ta, jak již bylo řečeno, byla nejvíce aktivní v šedesátých letech, zvláště pak v roce 1968. Mimochodem ČCE okupaci odsoudila a toto tvrzení nikdy nevezala zpět.

ČCE byla do roku 1972 poněkud „mimo kontrolu“ Státní bezpečnosti. Veřejně požadovala změny ve výuce náboženství, zlepšení podmínek bohoslužeb ve věznicích a nemocnicích či možnost, aby se v televizi vedly bohoslužby. Právě v roce 1972 dosáhla Státní bezpečnost úspěchu po několikaletém nátlaku a vedení ČCE se rozhodlo, že je třeba provést změny ve vztahu k socialistickému státu. Nová orientace a její názory tedy ztrácely podporu u vedení ČCE, proto se mnozí členové Nové orientace začali angažovat v Chartě 77. To Synod ČCE odsoudil, ale Novou orientaci to i přesto nezničilo.

Organizace boje Státní bezpečnosti proti církvím byla na úrovni celého Československa během let často měněna. Pro problematiku Západočeského seniorátu je ale důležité, že na úrovni krajů se nekatolickými církvemi od roku 1950 zabýval 3. referát 2. oddělení krajských velitelství StB¹⁷⁹. Státní bezpečnost se primárně zaměřovala na tyto trestné činy, které mohly členové ČCE provádět: podvracení republiky (§ 98); pobuřování (§ 100); zneužívání náboženské funkce (§ 101); poškozování zájmů republiky v cizině (§ 112); maření dozoru nad církevními a náboženskými společnostmi (§ 178). Za nejvýznamnější zbraň v boji proti ČCE považovala StB agenturu – tedy skupinu spolupracovníků, kteří se navzájem neznali, získávali pro Státní bezpečnost informace a byli jí řízeni. Agenturu měly tvořit skutečně schopné a vzdělané osoby, jelikož ČCE patřila ke společenství velmi vzdělaných lidí. ČCE neměla být rozvrácena násilím, ale postupným oslabováním náboženského přesvědčení a snižováním vlivů

¹⁷⁸ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 10.

¹⁷⁹ 1. oddělení bylo vyhrazeno katolické církvi.

farářů. Na opačné straně měla StB snahu „vychovat“ si ČCE tak, aby se stala jakousi loutkou, díky které bude moci komunistické Československo před světem vypadat, jako země, která i přes své socialistické zřízení, podporuje duchovní život. Vychovávat chtěla StB i v původním slova smyslu, obávala se totiž toho, že protestantství je samo o sobě postaveno na individualitě, tudíž potřebovala působit i na výchovu a výuku mládeže k tomu „správnému směru“.

Zajímavostí je, že kompromitovat členy ČCE nemělo dle StB velkou cenu, neboť vlivem „fanatismu ve víře“ žili evangelíci velice spořádaný rodinný život. StB se zabývala cestami členů ČCE do zahraničí, jelikož zde byla obava, že do Československa budou dovážet zakázanou náboženskou literaturu. Proto vždy před výjezdem a po příjezdu musely „zájmové osoby“ absolvovat operativní pohovor – tedy výslech o tom, co v zahraničí dělali, co viděli, s kým mluvili, a podobně. Zájmové osoby také musely absolvovat vynucené operativní pohovory, ve kterých se StB pokoušela zasít nedůvěru mezi vyslýchaného a jeho okolí, sdělit vyslýchanému dezinformace o činnosti ČCE (popřípadě Nové orientace či o činnosti jiných nekatolických církví) a celkově snížit jeho morálku – zkrátka vytvořit atmosféru nedůvěry v církevním prostředí. Neobvyklé nebylo zavádění odposlechů, sledování či čtení pošty.

Pojďme se nyní zaměřit na to, jak StB získávala spolupracovníky z řad ČCE: „*Při výběru KTS¹⁸⁰ „do báze“ laiků se StB jevilo jako nejvhodnější vytipovat vhodné osoby přímo z prostředí konkrétního sboru nebo seniorátu. Kromě osobního vztahu k některým z uvedených forem organizačního církevního uspořádání měla vytypovaná osoba splňovat předpoklady určitých teologických znalostí, schopnosti navazovat kontakty s nábožensky založenými lidmi. Důležitý byl rovněž fyzický věk KTS a jeho vztah k režimu. (...) Nejvýhodnějším motivem pro získání ke spolupráci se StB jevily „ideové a vlastenecké pohnutky“ a dobrovolný souhlas, přičemž určitou roli měla sehrávat i motivace na základě hmotných výhod, např. zvýšení různých příplatků, umožnění výjezdu do západních zemí a zajištění devizových prostředků. U duchovních bez státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti bylo takovým motivem opětné udělení tohoto souhlasu a u mladých laiků se mohlo jednat o umožnění studia na bohoslovecké fakultě doma nebo v zahraničí, případně o řadu dalších výhod souvisejících s jejich životními cíli, se zlepšením životních podmínek apod. Při získávání tajných spolupracovníků ke spolupráci uplatňovala StB rovněž metodu donucení s využíváním kompromitujících skutečností. U KTS z řad duchovních vykonávajících duchovenskou činnost využívala jejich*

¹⁸⁰ Kandidát tajné spolupráce.

porušování různých směrnic a nařízení pro duchovní a pastorační působení, směrnic upravujících způsob hospodaření s majetkem církve apod. ¹⁸¹

StB se snažila ovlivňovat vnitro-církevní jednání. Od synodů, přes jednání seniorátní po jednání sborové. Snažila se v seniorátních výborech najít alespoň jednoho „pokrokového člena“, většinou laika – faráři nešli tak lehce zmanipulovat ke spolupráci. Stejně tak se snažila zlákat alespoň jednoho člena staršovstva.

6.2 Působení StB v Západočeském seniorátu

Na úvod je potřeba říct, že většina archiválií od Státní bezpečnosti – tedy objektové svazky vedené na Českobratrskou církev – byly, až na několik výjimek, zničeny. Objektový svazek s krycím jménem „Sekty“, který byl veden na Západočeský seniorát, byl zničen 1. prosince roku 1989. Přesto se dá najít několik málo informací o působení Státní bezpečnost v Západočeském seniorátu, které nebylo zaměřené primárně na Novou orientaci.

X. Synod konaný dne 15. dubna 1950 měl význam i pro Západočeský seniorát. Státní bezpečnost totiž plánovala, že by se mohl synodním seniorem stát Jaromír Klimecký – farář z Korandova sboru v Plzni – nakonec byl ale zvolen Viktor Hájek, farář z Brna, který byl také jedním z návrhů StB. Klimecký se ale stal jedním ze členů synodní rady, a proto s ním StB udržovala stálý kontakt.

V padesátých letech vznikl úřad církevního tajemníka. Ten měl za úkol dohlížet na aktivity církví ve svém kraji, mít pevný vztah se seniory jednotlivých seniorátů a snažit se ovlivňovat veškeré volby v seniorátech ve prospěch strany.

„V r. 1963 byl Otter¹⁸² kontaktován pracovníky KS-MV Plzeň a to na základě jeho vlastní žádosti.“¹⁸³ Tímto se Otter stal později kandidátem tajné spolupráce pod krycím jménem „Jiří“. Jeho činností mělo být podávání informací o vízových cizincích¹⁸⁴. Měl zjišťovat jejich názory, chování a to, zda neovlivňují Synodní radu. Byl kontrolován tajným spolupracovníkem „Josefem“ a „Rokycanou.“ „Po schůzi SČED v srpnu 1966, na které vystoupili někteří faráři z Nové orientace (Jan Šimsa a jiní) proti získávání spolupracovníků StB z řad duchovních, byl Otter značně otřesen a další schůzky s příslušníky 9. odboru II. správy v roce 1966 odmítl.“¹⁸⁵

¹⁸¹ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování StB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 23.

¹⁸² O této jeho činnosti bude více informací v kapitole věnující se přímo Jiřímu Otterovi.

¹⁸³ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Otter, Jiří (31. 7. 1919), TS_634294_MV_1_1.

¹⁸⁴ Cizinci, kteří museli získat vízum pro návštěvu ČSSR.

¹⁸⁵ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování StB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 96.

Za rok 1965 vyhodnotilo kulturní středisko místního výboru, druhý odbor, že až na činnost Nové orientace – tedy Alfréda Kocába, Jakuba Trojana či Jana B. Šourka – byl výsledný rok kladný. I nově zvolený senior Rodr byl pro StB ucházejícím kandidátem.

Jedna z největších akcí StB v Západočeském seniorátu byla, kromě sledování členů Nové orientace, také akce „Doktor“¹⁸⁶ zaměřená proti MUDr. Jaroslavu Krausovi, který byl vysoce postaveným laikem v západočeské ČCE. Podílel se na prohlášení „Synod svému národu“, které se týkalo odsouzené sovětské okupace – a celkově působil nedobře.

Druhá akce „Ábel“ se týkala merklínského faráře Petra Čapka, člena Nové orientace, který společně s Janem Dusem rozšiřoval text „Synod svému národu“. StB se obávala, že se bude snažit rozvracet klidné poměry v církvi, jelikož se hlásil k Nové orientaci.

Třetí akcí byla akce „Kalich“ zaměřená na činnost Miroslava Rodra, faráře z Rokycan a od roku 1965 do roku 1972 seniora Západočeského seniorátu. Rodr byl členem Nové orientace. „*V rámci Západočeského seniorátu měl dle StB vytvářet „nátlaky“ na další duchovní, aby pokračovali v opoziční činnosti vůči státu a svým vystupováním se snažili donutit Synodní radu, aby neustupovala státní správě a nesnažila se o revizi minulých synodů. V roce 1973 sledovala S-StB Plzeň jeho činnost s využitím přípravy na XVIII. Synod ČCE. Dokumentací těchto informací chtěla dosáhnout odebrání státního souhlasu Rodrovi k výkonu duchovenské činnosti.*“¹⁸⁷ To se nakonec stalo a Rodr o státní souhlas přišel. Styky s Novou orientací ale nadále udržoval, což mu během života „mimo církev“ velice škodilo.

Agenturu v Západočeském seniorátu tvořili tajní spolupracovníci s krycími jmény „Jan“ a „Amos“. Tito spolupracovníci se měli zaměřovat nejen na Novou orientaci, ale také na zjištění propojenosti ČCE se zahraničními evangelíky. „Jan“ měl navíc působit v oblasti XIX. Synodu v roce 1975. Výsledku tohoto synodu se StB obávala, protože na území Západočeského seniorátu se farář Šourek s farářem Zejfartem pokoušeli v rámci Nové orientace tlačit na ostatní faráře, aby zvolili do synodní rady co nejvíce členů Nové orientace.

V roce 1975 vnikla akce „Snažista“, která byla zaměřena na Ladislava Macha – faráře v Nepomuku. „*Státní bezpečnost provedla profylaktické opatření formou připsu církevního tajemníka západočeského KNV¹⁸⁸ a ONV¹⁸⁹ Plzeň-jih. Na základě informace o rozšiřování náboženských tiskovin a „negativních“ postojů byl dne 1. 12. 1975 odebrán Ladislavu Machovi*

¹⁸⁶ Působil jako lékař v Mariánských Lázních.

¹⁸⁷ DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 61.

¹⁸⁸ Krajský národní výbor.

¹⁸⁹ Okresní národní výbor.

*státní souhlas k vykonávání duchovenské činnosti*¹⁹⁰. Mach se provinil tím, že přinesl předsedovi městského národního výboru v Nepomuku Bibli, prý ho tak chtěl ovlivňovat. Navíc byl dle StB členem Nové orientace.

Ve stejném roce vnikly akce „Brigádník“, „Kalich II“ a „Mládežník“. Akce „Brigádník“ se týkala bývalého vikáře z Kralovic Miloslava Lojka, který prosazoval názory Nové orientace v seniorátu, byl signatářem Charty 77, a také pořádal nepovolené lesní brigády pro evangelickou mládež. Akce „Mládežník“ byla zaměřena na Alfréda Milana Satkeho – faráře v Teplé. Ten rozšiřoval nedovolené církevní materiály. StB ale o tři roky později, v roce 1978, spis zavřela.

Akce „Kalich II“ byla vedena opět na Miroslava Rodra. *„Rodr měl podle informací StB vyvolávat stálé spory se státní správou, udržovat široké styky s občany kapitalistických států a dostávat větší sumy tuzexových korun a zahraniční náboženskou literaturu. „Objekt“ akce měl dále společně s dalšími členy NO vytvářet nepříznivou situaci v církvi a projevovat snahy ovlivnit složení Synodní rady a jednání XX. Synodu ČCE. “¹⁹¹ (...) V akci KALICH II měl podle StB Miroslav Rodr udržovat kontakty se signatáři Charty 77, s faráři Jiřím Vebrem a Vladimírem Kalusem, a prosazovat v Západočeském seniorátu „nátlak“ na seniorátní výbor ve směru podání Petice 31¹⁹². Své kontakty v západních státech z řad duchovních měl dále informovat o situaci v církvi u nás. (...) Cílem bylo zanést nedůvěru mezi Rodra a duchovní ČCE a narušit jeho kontakty se zahraničím. Miroslav Rodr se v roce 1981 zúčastnil letního setkání příznivců Nové orientace, které se uskutečnilo na chatě duchovního bez státního souhlasu Vebra v Senince na severní Moravě. Tam se Rodr podílel na sestavení dopisu, který byl prostřednictvím církevní mládeže zaslán na XXII. Synod ČCE, konaný v listopadu 1981. “¹⁹³*

Akce „Bratr“ započala v roce 1976 a byla zaměřena na činnosti Jiřího Zejfarta, který byl farářem v Karlových Varech. I on se stýkal s Novou orientací – konkrétně s Rodrem a Šourkem, také měl styky s cizinou. Největší pozornost měla tato akce před XX. Synodem v roce 1977. Předpokládalo se, že jej bude Zejfart negativně ovlivňovat. Díky tomu se pomocí telefonních odposlechů zjistilo, že farář Zejfart kontaktoval faráře v cizině a sděloval jim situaci v církvi před XX. Synodem. Na jeho podporu vystoupili faráři Jan Šourek, Milan Satke a

¹⁹⁰ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 62.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 63 – 64.

¹⁹² Petice 31 duchovních, kteří veřejně podpořili chartisty.

¹⁹³ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 64.

František Němec – ti se snažili přesvědčit své laické okolí, aby jej podpořili. Dokonce psali i zahraniční duchovní, avšak marně – farář Jiří Zejfart přišel o souhlas provádět činnost duchovního. „*Těmito zákroky a pomocí vlivové agentury vyvolávala Státní bezpečnost rozpory mezi jednotlivými duchovními v Západočeském seniorátu, což potvrzovaly neshody mezi Františkem Němcem, který administroval sbor v Karlových Varech, a farářem bez státního souhlasu Jiřím Zejfartem. V souvislosti s odebráním státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti některým farářům (jako Jiřímu Zejfartovi nebo Ladislavu Machovi) a přeložením duchovních mimo Západočeský kraj (jako Ondřeje Soběslavského a Františka Pavlise) si StB v rámci Západočeského seniorátu uvědomovala nutnost přijmout na neobsazené sbory mladé duchovní, kteří absolvovali KEBF v Praze.*“¹⁹⁴

Vraťme se ale zpět k roku 1977. Ten byl celkově velmi kritický kvůli Chartě 77. StB ale v seniorátu nezaznamenala přílišné nezvyklosti. Klidný průběh události přisuzovala rozkolu v Nové orientaci. Klid ale dle StB netrval dlouho. Už v roce 1979 zaznamenala opět zvýšení činnosti Nové orientace. Každopádně se podařilo Státní bezpečnosti pomoci svých agentur zajistit, aby Nová orientace neovlivnila XXI. Synod.

Kromě farářů sledovala StB také laické pracovníky. Nejvíce se zaměřovala na Jaroslava Krause, který byl již zmiňován, dále na Lubomíra Chybu a Jana Šoupala¹⁹⁵, či na Věru Uhlmanovou. Všichni byli ze sboru v Karlových Varech – ten byl považován za místo, kde se soustředila většina západočeské Nové orientace, proto Státní bezpečnost přešla k tomu, že vrátila souhlas k vykonávání duchovenské služby Zajfartovi s podmínkou, že nastoupí do Vysokého Mýta. StB tedy chtěla mít karlovarskou Novou orientaci rozštěpenou.

Na začátku 80. let si StB „pochvalovala“, že ovlivnila duchovní a laiky v Západočeském seniorátu natolik, že začali mnohdy až otevřeně vystupovat proti Nové orientaci. Na druhé straně to ale nebylo ovlivnění, co nutilo faráře a laiky proti Nové orientaci vystupovat. Byl to spíše strach a obavy z toho, jak velké nepříjemnosti může Nová orientace způsobit, proto byli členové Nové orientace čím dál méně voleni do seniorátních výborů. Samozřejmě to bylo podporováno činností Státní bezpečnosti, která si během „pohovorů“ s duchovními a laiky z ČCE snažila „vznášet nedůvěru“ mezi ně a „zájmové osoby“.

¹⁹⁴ DINUŠ, Peter. *Československá církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 65.

¹⁹⁵ Měl mít kontakty s pražským disentem a rozšiřovat chartistické materiály na Karlovarsku.

StB se zaměřovala primárně na styky „zájmových osob“ s chartisty. Nejvíce se s chartisty stýkal farář Miroslav Rodr, farářka Marie Matzenhauerová¹⁹⁶, akce na sledování její osoby nesla název „Macek“ či Zdeněk a Zvonimír Šomrovi, Pavel Pokorný a vikář Jan Matula.

Na volbu synodního seniora během XXV. Synodu ČCE, který probíhal v roce 1987, chtěla StB seniora Západočeského seniorátu Zbyňka Laštovku v případě, že by nebyl zvolen kandidát Josef Hromádka. Oba byli pro Státní bezpečnost vhodnou volbou. Nakonec, jak již bylo zmíněno, byl zvolen Josef Hromádka. Západočeský seniorát (spolu se senioráty středočeským, severočeským a severomoravským) se měl na konci osmdesátých let držet koncepce a bojoval proti Nové orientaci. StB dokonce plánovala, že v roce 1990 prakticky ukončí činnosti Nové orientace v západních Čechách. „*V podkladech ke zpracování plánu práce KS-SNB pro rok 1990 – zaslání*“ ze dne 9. 11. 1989 je vytyčen cíl *eliminovat tendence představitelů a přívrženců „bývalé“ Nové orientace, nepřipustit jejich napojení na katolickou církev, na politický život ani na církevní hnutí v dalších evropských zemích (zejména NDR)*.¹⁹⁷

V roce 1989 se StB zaměřila na aktivity chartisty Josefa Vydráře z kazatelské stanice v Tachově. Vydrář měl kritizovat činnost synodního seniora Josefa Hromádky, dokonce měl zorganizovat podpisovou akci proti vedení ČCE. „*Zásahem TS JAN k ní nedošlo*“.¹⁹⁸ Ve stejném roce také Jaroslav Kraus začal navazovat kontakty s činovníky katolické církve – například s kardinálem Františkem Tomáškem – a kladně hodnotit aktivitu katolíků proti režimu.

Poslední velkou akcí Státní bezpečnosti byla událost v plzeňském Husově sboru. Zde farář Jiří Pumr odmítl návštěvu letničně zaměřených evangelíků ze sboru ČCE v Holešovicích. Nechtěl žádné modlitební meditace. StB to považovala za úspěch pozitivního ovlivňování¹⁹⁹.

Ačkoliv bylo na začátku kapitoly řečeno, že se bude snažit sledovat zásahy Státní bezpečnosti proti nečlenům Nové orientace, stejně se zmínce o ní nelze vyhnout. Nová orientace byla velice vázaná na disent a celkově na všechny protistátní činnosti.

Tímto by se dalo uzavřít další velké téma z dějin Západočeského seniorátu. Následuje téma poslední, tedy seniorát dnes, respektive seniorát po revoluci v roce 1989.

¹⁹⁶ Nakonec emigrovala do Západního Německa v roce 1982.

¹⁹⁷ DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s. Zde s. 67.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 67.

¹⁹⁹ Pumr ale vůbec nemusel být StB ovlivněný. Prakticky žádný farář z ČCE nechtěl ve svém kostele kohokoliv z letničního hnutí.

7 Seniorát dnes

S nově nabytou demokracií a svobodou po sametové revoluci nastala pro všechny církve velká změna. Navrácení majetků, konec státního dohledu, konec cenzury, to všechno byly skvělé demokratické kroky, ale svoboda sebou přinesla také odliv věřících. Nastala možnost „žít mimo sbory“ – jezdit na dovolené, pracovat a studovat v zahraničí²⁰⁰, trávit čas v jiných organizacích a možnost najít si jiné, mladé, nové protestantské církve. Západočeský seniorát zkrátka vstup do nového tisíciletí velice pocítil a musel se nové realitě přizpůsobit. Tato kapitola bude sledovat několik témat, které sebou demokratické uvolnění přineslo. A na úplný úvod této problematiky je vhodné uvést reflexi doby od pana Jana Esterleho: *„Bylo to zvláštní, v době ty totality měli senioři starost, protože byli pořád pod kontrolou státní moci. Tady potom už je nekontrolovala vyloženě státní moc, ale celkově to narovnání těch vztahů, třeba v hospodářství, začalo přinášet tolik agendy... Vlastně paradoxně se dostali do podobný situace časově jako ti senioři před tím, a to jen protože zákony téhle země jim dávali tolik povinností, které souvisí s tím úřadem, že museli dávat pod spoustu věcí podpisy a museli vědět, proč je tam dávají, že nakonec ta sborová práce už byla někdy problematická. Nechci to soudit, nechci to odsuzovat.“*²⁰¹

7.1 Porevoluční vystřízlivění

Ačkoliv je bezesporu pravda, že pád komunistického režimu byl správný a že demokratické směřování Československa a později České republiky také, našlo se po revoluci několik nešvarů, které souviseli s demokracií, otevřenou diskuzí a hlavně s vyrovnáním církve s minulým režimem. Zde se hodí popsat příběh Nové orientace. Ten po revoluci nekončí. Naopak. Její členové se – stejně jako celé Československo – dostali do nově nabyté svobody, která sebou přinášela i prostor pro otevřenou kritiku a diskuzi. To dalo možnost zvláště mladým farářům podívat se na Novou orientaci kriticky. *„Noví faráři začali Nové orientaci vyčítat, že byla příliš vstřícná státu, taková teze byla Nové orientace. My jsme, jakožto evangelíci, socialisté, máme sociální smýšlení, které bylo v české reformaci trvale přítomno, a pokud se snažíme kritizovat stát a státní policii, tenkrát se o lidských právech moc nemluvílo, tak to děláme proto, že máme socialismus rádi. A ti mladí začali vyčítat, že jsme byli mírní, a že Hromádka byl nalevo. A paradoxně. Já jsem po sametové revoluci zůstal na pozicích Nové orientace, a zase jsem to dostával zpátky z těch pozic, že teď tady máme demokracii a svobodu*

²⁰⁰ Což pro Západočeský seniorát znamená největší úbytek věřících, protože se mnozí lidé odstěhovali do Německa za práci a přešli tam pod německé evangelické sbory.

²⁰¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem, (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

a ty tady budeš šířit, nějaké... Vlastně ta konzistence mých názorů se stávala kontraproduktivní. A někteří mě neměli rádi tenkrát a pak mě přestali mít rádi z druhé strany. Tenkrát říkat chudí a bohatí, to se mohlo. Ježíš byl chudý a byla kritika boháčů. A po sametové revoluci to téma šlo pryč – chudí a bohatí a sociální rozdíly, to se moc nechtělo slyšet. A teď já jako nepřátelská osoba kategorie C, a pak jsem byl v městské politice a mě říkali, že jsem narůžovělej,“²⁰² uvedl MUDr. Jaroslav Kraus, bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních.

Samozřejmě po tomto prohlášení nastává otázka, zda pan Kraus vnímá něco z minulého režimu, co bylo, kromě placení farářů ze státní kasy, lepší než dnes. „*To se asi tak nemůže brát. Dříve se dbalo na to, co tomu řekne církevní tajemník a dnes, jestli je to účetnický v pořádku a jestli se naše církev prezentuje dost loajálně k novému trendu. Je to trošku s obráceným znaménkem. Ta církev pod tlakem diskutovala více o teologických otázkách a to opírala o svou víru. A to se teď nedělá. Teologie je odsunuta na stranu. Zůstalo jen pár dogmat a lidská práva.*“²⁰³ Je tedy vidět, že není jednota v pohledu na dnešní dobu, což je vlastně dobře, neboť toto utváří demokratickou diskuzi, na které je nejen naše země, ale hlavně Českobratrská církev evangelická postavena.

Problematika přijetí minulosti a přijetí toho, že během komunismu nešlo být stále neutrální, byla, zvláště v devadesátých letech, velkým tématem. Svě k tomu řekl i bývalý seniorátní kurátor Josef Beneš: „*To všechno se projevilo v tom zlomu demokratizačním. Kdy ti takzvaní disidenti, kteří se takzvaně nezaprodali, tu vrstvu lidí vedení hrozně kritizovali. To personálně se ta církev hrozně vysílila. Byť jsme křesťané, měli bychom si odpouštět, měli bychom být moudří, měli bysme chápat situace těch předchůdců, takže došlo k divnejm situacím. Divnejch střetů, kdy se ty skupiny lidí, kteří byli takzvaně demokratický, se snažili najít své pozice, a byli v tom bohapusté kompetiční spory a boje o pozice v církvi, a to jí dalo hrozně zabrat. Místo, aby se moudře nadechli, poplácali se po ramenou a řekli si, kluci, vy jste to měli těžký, protože vám ti debilní komunisti vám šlapali na krk, a tak dál, chápem to. Tak pojďme to dát znovu dohromady a jedem dál. Vždyť jde o křesťanství.*“²⁰⁴

Kontrast s dobou minulou – tedy s komunistickou – a dobou demokratickou je patrný také ve věcech povinného vykazování věřících. Pan Zoubek při rozhovoru upozornil na jeden

²⁰² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁰³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁰⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Ing. Josefem Benešem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu), dne 27. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

nešvar, který se během doby jeho funkce jako seniorátního kurátora odehrával: „*Za komunistů jsme byli zvyklí, že jsme vykazovali hausnumera v počtu členů. A tenkrát nám ti faráři vysvětlovali, aby si ti komunisti mysleli, že je nás víc, než je. A když nastala revoluce, tak my jsme začali tlačit na faráře, ať jsou poctiví a přiznejme, že těch členů je polovina. Někteří faráři to akceptovali a některý ne. Já když jsem jako seniorátní kurátor jezdil po sborech, tam jsem dělal kontrolu, popovídat si a já vždycky chtěl vidět kartotéku. A to je problém. Málom který sbor ji měl. A to je velká práce ji založit. To musíte z křestních knih, oddacích knih a konfirmačních knih vybrat všechna jména, získat adresy, obeslat je, jestli žijou a tak. Protože my máme jiné členství než v jiných církvích. Pokud je někdo pokřtěnej před čtyřiceti lety, tak je pořád členem. Katolíci ty to maj nejjednodušší, ti nemají žádné kartotéky. A malý církve, nechodíš rok nebo dva, tak tě vyškrtne. Takže já jsem jednou přijel do jednoho malýho sboru, že prej mají problém sehnat lidi do staršovstva. A že se jich na bohoslužby schází pět a půl. A já na to, že v kartotéce máte dvě stě lidí, takže se vás schází dvě stě. A oni vždycky takový výmluvy. Tak jsem jim otevřel kartotéku a polovina těch lidí byla narozena v 19. století. A já na to, tady třeba Josef Novák narozen 1890, proč ho máte v kartotéce. A oni, my nevíme, jestli žije. S tou kartotékou jsem narážel v mnoha sborech. A málomdo ji má v pořádku. Jenže to se odráží v reparticih²⁰⁵, kdy sbory si stěžujou, že je mají vysoké, protože se to odvíjí od počtu členů, tak pak chci, aby si to opravili, že jich teda není 600 a pak budou mít menší repartice.“²⁰⁶ Toto je zajímavé memento minulé doby. Snaha církve a jejích členů o to, aby nezanikla – i když se mělo jednat i o lež, tedy o věc, která si přičí křesťanskému učení.*

Po sametové revoluci se musela měnit i církev v samotném základu. Musela se přizpůsobit hlavně novým ekonomickým podmínkám. Závěr této podkapitoly proto patří vyprávění od pana seniora Miroslava Hamariho: „*V devadesátkách a po roce dva tisíce to byly otázky směřování, které se promítaly do nových církevních rádu a zřízení, bylo toho potřeba změnit mnoho věcí, některé věci v našich rádech byly ještě poválečný a dřívější, takže bylo potřeba udělat spoustu aktualizací. Ta práce synodu taková spíše ideová, jak směřovat a jak to potom uchopit do těch rádu. Velká změna nastala po restituci církevního majetku, kdy současný diskuze, žel, se stáčejí vždy do oblasti ekonomických, jak zajistit chod církve v těch nových podmínkách, kdy se snižují ty restituční peníze, které přicházejí a v roce 2030 to skončí úplně, a jak se s ním mají sbory vyrovnat, aby nezanikly úplně. Zánik sboru tady v západních Čechách hrozí takovým šedesáti, sedmdesáti procent sborů. (...) A my se jako církev snažíme, aby to bylo*

²⁰⁵ V povinných sborových odvodech – jedno z kritérii, které určuje výšku repartice, je i počet členů daného sboru.

²⁰⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

vyvážený, etický, aby se do těch úvah ekonomických promítala solidarita větších s menšími, takže to není jen stroze ekonomický a vychází to z ekonomické nouze, budoucnosti.“²⁰⁷

A tímto vyjádřením se tematicky přesuneme k podkapitole zabývající se problematikou financí.

7.2 Problematika financí

Nové státní zřízení sebou přineslo i změnu majetkových poměrů. Církevní pracovníci přestali být placeni státem a Českobratrské církvi evangelické se začaly vracet majetky, se kterými se musela opět naučit hospodařit. A právě debata o financích obecně se stala velkým tématem nejen na konventních diskuzích. „Ty konventy a vůbec ta shromáždění na nejrůznější úrovni, se zabývala i teologickými problémy a to už je pryč. Ted' se o ničem jiným nemluví, než o těch prachách, jak to zajistit, jak to udělat. A na toto vůbec nedojde. A když bych to tam chtěl prezentovat, vytáhnout nějaké téma, tak to smetou ze stolu.“²⁰⁸ To tvrdí pan MUDr. Kraus a je to pochopitelné – církev by se měla zabývat církevními záležitostmi, avšak bez peněz nepřežije. Mezi věřícími tedy vzniká určitý rozpor na to, jak nyní vést církev. I sám pan Kraus si uvědomuje nelehkost situace. „Oni²⁰⁹ mají velice nesnadnou pozici, řeší uprázdněný sbory, finanční otázky se pořád řeší a ted' pořád chodí ze shora nějaký nový příkazy a směrnice jak by měl seniorát vypadat. Ale když nemáte členy, nemáte personální zálohu, tak pořád jen hasíte.“²¹⁰ Současné vedení seniorátu si pochvaloval i bývalý seniorátní kurátor Mikoláš Zoubek: „A já můžu jenom chválit, protože dělají svoji práci dobře, vlastně to dělají tak trošku podobně jako my, že tak jakoby těm sboru toho moc nemluvěj. A podporuju to, co v těch sborech je a že vidíte, že my jsme, jakoby, jeden názorový proud předal ty funkce jinýmu názorovému proudu a nikdo to ani nepozná.“²¹¹

Finance jako téma na konventech bylo předmětem rozhovoru i s panem Esterlem, který se k této problematice vyjádřil takto: „Určitou dobu měly tendenci převažovat otázky hospodářského zabezpečení církve, protože to na nás začalo tlačit. ČCE si to uvědomila brzy, a že na tom začala pracovat taky dost brzy. To, že vznikl personální fond už spoustu let zpátky, to je dobře. Ale vždycky tady byly hlasy, který říkaly, musíme se zabývat službou církve, teologií

²⁰⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁰⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁰⁹ Myšleno vedení Západočeského seniorátu.

²¹⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²¹¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

církve. Tím jak má se dobře udržovat náš boholužebnej život, že to není jedno, že bohoslužby nejsou forma, která se dál nemůže vyvíjet, takže si myslím, že to jsou prvky, které se také objevovaly. Někdy převažovaly ty, jindy ony. A řekl bych, že právě to, čím je ČCE, to uvědomění si, dostalo po roce 2000 výrazný impulzy, protože se ukázalo, že ty devadesátý léta nás hodily na tu stranu, že si můžeme opravit objekty, nikdo nás neomezuje, a pak nastalo uvědomění, že ty objekty musíme naplnit dobrou duchovenskou prací, dobrou službou tomudle světu. Je to těžká otázka, nedá se říct, že by jeden směr vítězil, a to je dobře. Je to tak, že se všechny roviny spíše prohlubují. To, že nás vnější situace nutí k tomu velmi efektivně ten náš celej systém fungování nastavovat, protože sbory zanikají nebo se slučují. To nás nutí přemýšlet, jak duchovensky sloužit v té takzvané větší diaspoře, protože to neznamena, že ta místa zaniknou. Když tam bude jeden člověk, my o něj musíme mít péči. A teď jak ho pozvat smysluplně, jak se mu věnovat smysluplně. A to se prohlubuje. Vždycky se ty konventy zabývají restrukturalizace církve, protože to jinak nejde, máme omezenej balík peněz a z něj máme vyjít, ale zároveň je tam vždycky velmi jasně řečeno, že je potřeba naše aktivity vůči lidem, jejichž sbor se stal kazatelskou stanicí nebo jsou to dokonce jednotlivci v rámci nějakého sousboří a jsou daleko, protože bohoslužby tam nelze zajistit z hlediska ekonomického, tak jak jim zvěstovat, k čemu je pozvat, protože každý člověk, když má v církvi svou osobní službu, je vždycky víc do toho dění vtažen.“²¹²

Vraťme se ale k problematice financí. S těmi totiž souvisí i otázky ohledně církevních restitucí, i ty v dnešní době vyvolává silné emoce. Tato problematika byla součástí otázek v rozhovorech s panem Krausem, Zoubkem a Hamarim: „*To co nám evangelíkům uškodilo, že jsme šli s katolíky do těch restitucí. Někteří o tom nediskutují. Někteří říkají, že to je špatně. Třeba Erazím Kohák, který se vyjádřil proti restitucím. Já to nemůžu pořád spolknout – církev, která podniká v peněžnictví, to je contradidictio in adjecto. A ty peníze, které dostáváme, jsou katolické peníze. To nejsou státní peníze. To jsou peníze katolické církve, která se uvolila, že deset procent restitucí rozdělí mezi protestantské církve a hovořil jsem o tom tak, že mnohem blíže je evangelické teologii ten systém, kterej měli komunisti. Že stát, tím že platí faráře, uznává, že církve mají ve společnosti důležitou roli. A zbytek si církev sebere ze svých zdrojů. Ale zvítězila ta druhá koncepce,*“²¹³ uvádí pan doktor Kraus.

²¹² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²¹³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Podobný názor má i od Mikoláš Zoubek: „Řeknu jednu věc, která mě osobně zabořila a dodneška to nesu jako určitou bolest. Možná, že to je i nejenom moje osobní bolest, ale že to je bolest i obecně pro církev. Asi před sedmi lety, parlament přijal na poslední chvíli zákon o odluce církve od státu. Tam se dohodlo, že církev postupně během 17 let přestane dostávat peníze na platy farářů, bude samostatná a bude dostávat peníze z církevních restitucí, a protože majetek do roku 1948 měli v převážné většině katolíci, nikoliv evangelíci, tak je to vlastně restituce katolického majetku. A evangelické církve po dohodě s katolíky se k tomu přihlásili. A tohle někteří bratři velmi těžce nesli. Já byl tenkrát členem Synodu, takže vím, že i na Synodu kolem toho byla těžká diskuze, jestli my evangelíci se máme přihlásit k restituci, která určité míry byla katolická, protože historicky – evangelíci to neměli s katolíky vždycky tak dobrý. A když se o tom hlasovalo na Synodu, jestli teda ten postup synodní rady, která v konečné fázi měla říct: „Ano, my teda ty peníze přijmeme, byť víme, že jsou katolické.“ Tak o tom hlasoval Synod a tam, pokud si dobře vzpomínám, bylo těch 65 lidí, řekněme, šest až osm proti. Já jsem tedy poslancem synodu. Hlasoval jsem spolu s většinou. Když jsem pak přišel na konvent tak na to přišla tam řeč. Několik bratří se do mě velice zle pustilo, že jsem prostě hlasoval špatně, byť s velmi zřetelnou většinou. V podstatě jsme si jenom řekli: „Ano, souhlasíme s postupem rady a pověřujeme ji, aby jednala dál, tak jak jedná.“ A když jsem se pak vrátil na nejbližší konvent, kde se to samozřejmě ještě znovu probíralo. Několik bratří se domě pustilo, mimochodem jsou to bratři, kterých si velice vážím, mám je rád, patří do toho probuzeneckého hnutí, ti se do mě velice zle a ostře pustili, že jsem zradil křesťanské ideály. Na konventu se to hlasovalo s ještě větší většinou, přes 90% procent. Dneska se o tom už nemluví, bere za to, že to je normální, už taky ty mladý možná už pozapomněli, jak to tenkrát bylo, ale já to já to prostě vnímám, jako velkou bolest pro církev.“²¹⁴

„Já jsem od začátku říkal, že to bude mít svá úskalí, což se, a nečiní mi to žádnou radost, projevílo. Především si myslím, že ten typ církve jako Českobratrská církev evangelická, teda tradiční církve, nebo, jak se někdy říká, lidové, která působí v celé společnosti, a snaží se působit v celé společnosti, by se neměla štítit od společnosti přijímat finance na svůj provoz. Takže předešlý model dotací na mzdy nebyl úplně od zlého, a dokonce to mohlo být vnímáno jako nájem státu za nevydaný majetek, to je jedno, jak bychom mu říkali, a společnost by se pozitivně stavila působení církve tím, že jí podporuje. V době, kdy to vyrovnání proběhne formou restituce, jednak církev sama se bude vzdalovat od veřejných aktivit a bude se uzavírat

²¹⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

do ghetta, a jednak si společnost nebude uvědomovat, že to, co nese církev, pro její kulturu, pro jejího ducha, pro Západního ducha je velmi důležité a bez něho bude strádat, a to pro českou společnost, velmi sekulární společnost nebude dobré.“²¹⁵ Uvedl k problematice restitucí senior Miroslav Hamari.

Kromě restitucí byly a stále jsou velkým tématem takzvané repartice. Repartice jsou povinné finanční odvody sborů do seniorátního rozpočtu. Zvláště na konventech je toto vždy velkým předmětem diskuze. *„Do té fáze, než jsem já nastoupil do funkce, tak to často byly tématem diskuze takzvané repartice. A my jsme si řekli, že musíme udělat jakoby v tom systém a ne, že se každé rok budeme na konventu hádat o repartice. Já jsem byl autorem toho teda systému, ono to vypadá, že se chlubím, ale tak to skutečně bylo. Já navrhl sedm kritérií. Tři finanční a čtyři jakoby lidský – z hlediska kapacity. Na základě ekonomického dotazníku a statistického dotazníků. Já udělal nový systém a z toho vyšli jakoby objektivní repartice. Takže vod té doby, co jsme to zavedli, a to trvalo leta, tak se o peníze nehádalo, protože si každé řekl, že to jsou objektivní kritéria. Peníze teď řešíme z jiného úhlu pohledu. Tenkrát to bylo, jestli nějaký sbor platí víc nebo míň. Dneska je to otázka, jak ty sbory přežijou, když si budou muset za 17 let platit faráře sami. Najedou je tu otázka víry. Člověk si uvědomí, že musí církvi mnohem víc platit. Proto probuzenecké hnutí je stoupencem desátků – desetinu dám církvi. Takže lidi si teď uvědomují, že tu víru budou muset vzít vážně, pokud s ní chtějí dál žít, protože v těch nových ekonomické podmínkách nepůjde. Ale kde budou lidé, kteří vezmou tu víru vážně, budou sboru pomáhat, tak to půjde. Nebudou si myslet, že stačí v neděli do kostela a církev vše ostatní zařídí.*“²¹⁶

Repartice zmínil i ve svém vzpomínání na konventy pan Řezníček, ten připojil velice kladnou informaci: *„Velice se řeší na konventech repartice a některé sbor řekl, že mají velkou obětavost, takže slabému sboru poslali nějaké peníze, třeba deset tisíc, aby se mohli ty repartice splatit.*“²¹⁷

K problematice repartic se vyjádřil i pan senior Hamari: *„Kdyby se neplatily repartice, nebo kdybychom neměli společný fond seniorátní nebo celocírkevní, bylo by nebezpečí, že by naše církev ztratila charakter synodně-presbyterního zřízení a spíše by tihla ke zřízení*

²¹⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²¹⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²¹⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

*kongregačnímu, které je uplatňováno třeba ve Spojených státech, ale nám je cizí. Ty odvoody do společných fondů jsou k tomu, abychom cítili vzájemnou solidaritu, a jsou koncipovány tak, aby menší sbory odváděly menší dávky a větší sbory dávky větší, ale aby vždycky jsme vnímaly sebe jako jeden celek. Aby žádný farní sbor se v církvi necítil extra nadřazený či zase přehlížený (...) Ono je to analogický. Ve sborech se odvádí salár, v ČCE je to dobrovolný a je to členský příspěvek, aby ten sbor mohl fungovat, sbory pak odvádí seniorátní repartice a senioráty pak odvádějí celocírkevní repartice.*²¹⁸

Ačkoliv se může jevit, že se seniorát a celkově celá církev čím dál více zaměřuje na praktické věci, jsou stále sbory, které velice dbají na duchovní stránku a snaží se na tuto stránku stále upozorňovat. A právě seniorátní konventy se stávají jejich platformou. „*Nejaktivnějším sborem na konventech je jeden z nejmenších sborů. Horní Slavkov. Ostatní sbory dávají názory spíše praktický. Prostě potřebujete vyřešit budova, potřebuje změnit řád, tak oni dávají konkrétní faktický návrh. Ten sbor Horní Slavkov vnáší do konventu jakýsi nadhled a nutí nás jít, abychom hledali naše vlastní kořeny. Dávali před pěti, šesti lety takový návrhy, o kterých jsme nevěděli, co tím chtěl básník říci. Ale šli jakoby někde ke kořeni problémů, ke kořeni naší víry. Já když už jsem byl v konventu, tak Pepík Beneš kvůli těm návrhům z Horního Slavkova, který byly takový.... Oni se nám nelíbily, byli jako často kritický. Tohle špatně, tohle špatně a bylo to, ne konkrétně kazuistika, ale šla až do hloubky. A my jsme ty jejich názory často smetli ze stolu. Ale cítili jsme, že jakoby ten problém se tím neodstranil. Pepík Beneš pak dělal několik presbyterních konferencí, což je takový setkání aktivních lidí z celého seniorátu dvakrát ročně k nějakému tématu. Právě na ta témata, který otvíral ten sbor v Horním Slavkově. Nikomu z nás moc nelíbila, ale přitom otvírali témata, která byla správná,*²¹⁹ uvádí bývalý seniorátní kurátor Mikoláš Zoubek. Nutno dodat, že Horní Slavkov patří mezi reemigrantské sbory. Je tedy jasné, že právě tyto sbory budou mít péči o to, aby seniorátní konvent nestal ryze praktickou institucí.

K Hornímu Slavkovu se vyjádřil i pan senior Hamari: „*On to je sice sbor Horní Slavkov, ale ten život sboru je v Novém Sedle, i když kostelík je v Horním Slavkově, tak ta modlitebna je v Novém Sedle. Oni vždycky přicházeli a dodnes přicházejí s docela zajímavými podněty, někdy s příliš radikálními, které se nedají otevírat, ale je dobře, že je otevírají*²²⁰

²¹⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim, (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²¹⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²²⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

7.3 Politika na půdě seniorátu

Finance nejsou jediná věc, kterou seniorát na svých konventech či zastupitelstvech řešil. Do církevních kruhů po sametové revoluci přišla problematika nejen lidských práv, která se pro dnešní církve stala jednou z nejdůležitějších otázek, ale také otázka politiky. Ta, jak je známo, dokáže rozdělit mnohá společenství, proto bylo nasnadě omezit politickou debatu. Hlavně na seniorátních konventech. „*Já jako předseda konventu velmi zřetelně tlumím tyhle pokusy vnést politickou diskuzi na církevní půdu. Tu politiku se snaží přinést bratr Kraus, ale vím, že pokud by se nesla politika na konvent, tak nás to rozdělí. Ale párkrát se tomu nešlo ubránit. Začátkem devadesátých let se rozpadala Jugoslávie. A v té době v podstatě tam byly války, drsné války. A v jednu chvíli, když tam hrozila genocida muslimů, tak tam vpadlo NATO a bombardovali Bělehrad. A byli mrtví civilisti. Tenkrát jsme svolali sjezd²²¹, co se dneska už neschází, bylo to setkání všech kurátorů a tenkrát jsme otevřeli to téma bombardování NATO. A já si uvědomil, jak strašlivý, strašlivý příkop by vznikly, kdybychom mluvili o politice v církvi. Protože mnozí byli proti tomu bombardování,*“²²² sdělil Mikoláš Zoubek.

Politika v obecných rysech byla předmětem rozhovoru i s panem seniorem Hamarim, ten měl pro tuto problematiku takovéto vysvětlení: „*Tak jak ČCE je otevřená a chce vstupovat do společnosti, tak chce vstupovat i do politiky a to různým způsobem. Někteří faráři velmi aktivně, osobně působili v politice a působí a nejen touto formou, ale i vyjadřování se k veřejným záležitostem, apelováním na poslance v různých stupních samosprávy, ČCE jsou vlastní vždy nějaké happeningy a Synod vždy připravuje vždy nějaké poselství pro společnost. To vstupování do politiky buď aktivně, anebo občanským vyjádřením je pro českobratrské evangelíky vždy zásadní, to je součástí ten českobratrské identity.*“²²³ Na otázku, zda je dobře, že se politické otázky dostávají i na seniorátní konventy, odpověděl: „*Politika se dostává i na konventy, pakliže si to zaslouží pozornost, takže pokud je nějaký konflikt válečný, nebo něco, co ve společnosti velmi výrazně vyvstalo, třeba nějaké kulturní akce, které vzbudily diskuzi ve společnosti, tak se to objevuje. Poslední době různé postoje k té epidemiologické situaci. Samozřejmě říkám, že čím více budeme mít problému ekonomických či provozních, tím menší prostor zůstává pro ty veřejné aktivity, proto si myslím, že nám to spíš uškodilo, než pomohlo*

²²¹ Jednalo se o mimořádný sjezd seniorátních kurátorů. Probíhal hlavně v devadesátých letech. Postupem času se přestal konat.

²²² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²²³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

ty restituice, protože nám zůstává méně prostoru, času i sil, abychom se angažovali tam, kde je nás třeba, kde bychom to mohli dělat z principu.“²²⁴

7.4 Faráři a laičtí pracovníci

Současným problémem není nejen nedostatek financí, ale také úbytek věřících či nedostatek farářů. Ti se navíc do Západočeského seniorátu příliš nehlásí. Toto téma otevřel Mikoláš Zoubek: „*Do Západočeského seniorátu vlastně nejdu noví kazatelé. Já to vidím duchovně. To je problém seniorátu Západočeského, Ústeckého a Jihočeského. A dle mého to souvisí s odsunem Němců. Já si myslím, že tady prostě se historicky udělali zvěrstva, hříchy. A že od té doby leží jakýsi prokletí, jakási vrstva tmy na té oblasti těch bývalých Sudet. Když si vezmete mapu všech církví, jednotlivých sborů, katolíci, evangelíci, ale i ty ostatní mají kostely evangelický mají v oblasti Sudet nejmíň věřících, nejmíň sborů. Na Moravě je to něco jiného, tam je každéj druhý věřící, ale my jsme tady samotní. Vidím tohle duchovně. A proto ty lidi dnes tady do kostela nechodí. A tím sbory tím trpí. Třeba Cheb má na starosti tři kostely po Němcích a to ty se musí starat. Já jim pořád radím, aby nepotřebné kostely prodali, převedli na obec. A vím, že na mě občas za ten názor hledí, jako když dělám svatokrádež. A ten nedostatek farářů povede k tomu, že ty sbory je už stejně chtít nebudou, protože by si je nezaplatili.*“²²⁵

Výrok o tom, zda opravdu církev cítí v západních Čechách jakousi křivdu za odsun Němců, bylo třeba konfrontovat i s dalšími pamětníky. Senior Hamari k tomu řekl, že: „*On*“²²⁶ *to tak může cítit, protože žije v Kraslicích, kde to bylo daleko bolestnější, než tady v Plzni nebo v té jižní části seniorátu, u nás určitě na Plzeňsku, Rokycansku, Domažlicku to nevnímáme.*“²²⁷ Podobný názor měl i pan Esterle: „*Možná, že Mikoláš Zoubek to vnímá intenzivnějš, protože ty Kraslice to postihlo silně, já tohoto tady v Plzni nevnímám, to Plzeň a Plzeňsko je mírné.*“²²⁸ Podotýkám, že účelem tohoto odstavce není znevažování názorů pana Zoubka, avšak jako člověka neznalého duchovní stránky života ČCE mě zajímalo, zda je tato událost, tedy německý odsun, opravdu tak silná věc, která donutí nová evangelické faráře si nezvolit západní Čechy za své působiště.

²²⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²²⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²²⁶ Myšlen Mikoláš Zoubek.

²²⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²²⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Situaci ohledně nedostatku farářů vnímá jako problém i bývalý místokurátor Korandova sboru pan Řezníček. *„Největší problém porevoluční doby byl nedostatek kazatelů, protože spousta kazatelů po roce devadesát měla důchodový věk, a sice už byla možnost, aby studovali noví, mladí bohoslovci ale nerozjelo se to tak, jak by církev potřebovala, takže si myslím, že ač za totality to bylo hodně přísný dostat se na teologickou fakultu, ale když se to po revoluci změnilo, tak to bylo někdy ještě horší, protože ti lidé mohli, ale měli obrovské možnosti studovat. Je pravda, že se otevřela ta možnost studovat na fakultě, ale nestalo se, že by se tam najednou nehrnulo sta studentů, anebo se hrnuli, vystudovali a šli mimo církevní služby. To tenkrát nešlo. Když se dnes podíváme, kolik vystudovaných se mimo církevní službu, tak to člověka až zaráží“²²⁹*

Pan senior Hamari si všímá toho, že západ Čech není pro nové faráře tak lukrativní. A proto na otázku, zda vnímá, že do Západočeského seniorátu nejde tolik nových farářů, odpověděl: *„Vnímám to. Je to pohraničí. To prostě dneska tak je a myslím si, že všechny senioráty v pohraničí mají stejné problémy jako my. Dlouhodobě neobsazený Cheb je naší velkou bolestí, protože to cítíme jako místo strategický, které by mělo být obsazené, i synodní radě se nedaří najít kandidáta, který by tam šel, protože my nemáme zřízení biskupský, ale faráři se volí, takže to je na jejich dobrovolnosti, aby sem přicházeli, a to se neděje, protože to je daleko od centra.“²³⁰*

O něco optimističtější názor má pan Esterle: *„Je pravda, že ten příliv farářů není tak velikej, ale neviděl bych to nějak zle. Bratr Zikmund přišel relativně nedávno z Prahy, je i nový bratr farář v Teplé, i Juliana Hamariová tady slouží. Takže bych to neviděl tak fatálně.“²³¹*

Panem Řezníček otevřel další problematickou otázku dnešní církve, a to konkrétně úbytek laických kazatelů: *„Hezké bylo za totality zapojení laiků v církvi, takže členové staršovstva, kteří se na to cítili, byli znalí Bible a do značné míry neměli zábrany se stát těmi ordinovanými kazateli, po té revoluci ta snaha doplnit si vzdělání upadla.“²³²*

Tento názor bylo třeba opět ověřit. Byl zapotřebí vhodný a erudovaný proti-názor seniora Hamariho, ten sdělil, že: *„S laickými kazateli je problém, oni se dělí do dvou skupin,*

²²⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²³⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²³¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²³² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

jednak jsou to laičtí kazatelé, kteří působí jako jáhni, ti sice nemohou samostatně spravovat sbory, ale působí jako kazatelé, dostávají za svou práci plat, mají nad sebou administrátora, který dohlíží na ten chod sboru, v současnosti žádného jáhna nemáme, protože synodní rada umožnila, že ti jáhni, kteří sloužili více než deset let, mohli požádat o status faráře, u nás se to stalo ve třech případech, synodní rada tomu vyhověla, takže jsou dnes řádní faráři. U laických kazatelů, kteří jsou dneska výpomocní kazatelé, tak se těm dělníkům na vinici Páně říká, to jsou laici, kteří absolvovali tříletý církevní kurz uzavřený zkouškou na synodní radě a jsou ordinovaní, tedy mohou vysluhovat večeri Páně a křtít, tak těch je dnes dvanáct a církev je využívá tam, kde je sbor neobsazený nebo farář v neschopnosti, na dovolené a podobně a oni nejsou zaměstnanci, jsou dobrovolníci. Myslím si, že v západních Čechách i vzhledem ke zbožnosti s těmito pracovníky nebyla nikdy nouze, že se nacházejí a chtějí takto působit a i v současné době běží ten tříletý kurz, na kterém spolupracujeme s Jihočeskou univerzitou a z toho kurzu vyjdou ti, kteří budou ordinovaní (...) Je to skoro až taková charakteristika tohoto seniorátu, tady vždycky byli pomocní kazatelé a nikdy o ně nebyla nouze.“²³³

Podobný názor má i pan Esterle: „*Já se teď účastním vzdělávání laiků, které se odehrává v Přešticích a schází se nás tam patnáct až dvacet, asi se všichni nebudou chtít stát laickými kazateli, nebudou usilovat o ordinaci. Ale je tam řada lidí, kteří tam jezdí s velkou touhou dozvědět se víc i něco sami o sobě, protože se tam probírají i církevní dějiny. Takže já to vidím jako povzbudivou věc, ale každopádně nějakí noví laičtí kazatelé budou, možná jich bude jen pět, ale budou.“²³⁴*

7.5 Přeshraniční spolupráce

Doba po sametové revoluci také přinesla otevření hranic a tím pádem i přeshraniční církevní spolupráci. Už byla zmíněna spolupráce v rámci spolku Emigrant, který sdružuje věřící z reemigrantských sborů s věřícími ze sborů, odkud jejich rodiny do Československa přišly, ale přeshraniční spolupráce je i jiná. I to bylo předmětem rozhovoru s panem Zoubkem: „*Jo, to je, tak že Němci se s náma chtěli kamarádit, jenže jich je dvacetkrát víc než nás. To by nás utloukli čepicemi, to bysme nedělali nic jinýho než setkání s Němcema. Takže přeshraniční spolupráce je, ale my v podstatě se omezujeme zpravidla, že každý sbor se kamarádí jenom tím jedním sborem, který je nejbliž za hranicema a všechny ostatní kontakty a pokusy o jakýsi sblížení s dalším německým sborama odmítáme. Ne, že bychom byli proti tomu, máme Němce rádi, ale*

²³³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²³⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

*nemůžeme to stihnout všechno, co bychom chtěli. Takže přeshraniční spolupráce je na úrovni sborů. Já jsem spolupracoval s Pavlem Neústupným, který se stará o to historické smíření Čechů a Němců. Párkrát jsme se s Němci sešli k modlitebnímu setkání, kdy jsme prosili za odpuštění, vyznávali hříchy. My jsme jakoby cítili, že máme zástupně vyznávat hříchy. Němci za hříchy svých, v uvozovkách, otců nacistů a my za hříchy našich otců, v uvozovkách, co jsme spáchali v roce 45, 46. Navzájem jsme si odpouštěli, a pak jsme společně chválili Pána, takže bylo někdy takových zajímavých setkání. Pak to vymizelo někdy, já nevím, tohle bylo někdy v devadesátých letech, nevím už přesně kdy. My jsme ale začali mít pocit, že ta křivda na nebi je už smazaná.*²³⁵

Spolupráce s německou stranou také vyústila v dnešní církevní česko-německou školku v Chebu. Avšak cesta k ní byla velice náročná. Prvotním projektem česko-německé spolupráce totiž neměla být škola, nýbrž nemocnice v Kraslicích. „S Libalem²³⁶ jsem v roce 1997 nebo 1998 udělali vážnou chybu, která se vyřešila až po dvaceti letech. Jde o tu školku v Chebu. Byl jsem nový seniorátní kurátor. Já měl Libala moc rád. A on měl takové široké srdce. Všechno bych chtěl, ale nemá tu racionální stránku. Tehdy v Kraslicích chátrala nemocnice. Já z toho chtěl LDNku, ale starosta, já byl tenkrát v lékařské radě, starosta mi volá, že má na tu nemocnici kupce, že tam někdo chce provozovat česko-německou nemocnici, že by to koupila nějaká Českobratrská církev evangelická. A já na to, jestli je tam podepsán nějaký farář. A starosta, že farář Libal. Libal byl tehdy podporován německou stranou, která by chtěla vytvořit česko-německý církevní projekt, a protože Libal uměl perfektně německy, stýkal se s nima. Německá bavorská církev dostala grant od spolkové vlády, která chtěla podpořit zajímavý přeshraniční projekt. No, a Libala napadlo koupit tu nemocnici, že tam budou čeští doktoři a budou se starat o německé pacienty. No, a já jsem ihned jel do Chebu, vzal jsem Libala, odvezl ho do Kraslic ukázat mu tu chátrající nemocnici. Protože Libal nabízel něco, co vlastně neviděl. Nakonec se vymyslelo, že se v Chebu postaví česko-německá křesťanská školka. Já jsem byl nejprve proti tomu, byl to nereálný plán. Za dva měsíce jsme dostali dopis od Synodní rady, seniořem byl tehdy Smetana. A tam stálo, vážení bratři ze senátního výboru. Víme, že jste napsali negativní stanovisko na projekt školky v Chebu, ale my to vidíme jinak, tak bychom si přáli, aby taková věc vznikla, tak jestli byste byli tak laskavi své vlastní stanovisko nepřehodnotili. No, a já člověk, který jsem v podstatě loajální, nechci mít konflikty, takže jsem

²³⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²³⁶ Tehdejší senior Západočeského seniorátu.

souhlasil a ten projekt vlastně vznikl dvacet let, protože německá strana měla velmi přísné požadavky, které se nám nedařily plnit. Ta školka dnes patří diakonii.“²³⁷

Přeshraniční spolupráce s německou stranou je velmi bohatá, to dokazuje i vyprávění současného seniora Hamariho či pana Esterleho, který se zabývá hlavně hudbou²³⁸ v seniorátu. Pan Hamari sdělil o přeshraniční spolupráci, že: *„Ta byla vždycky nadstandartní. Jsou sbory, které žily z prostředků partnerských sborů na druhé straně hranice a i dnes Kirchenkreise Bayreuth, který je našim spolupracujícím církevním okrskem německé evangelické církve, s námi spolupracuje velmi úzce. Jednou ročně máme pracovní setkání se sestrou biskupkou Greiner a jednou ročně máme společnou pastorálku s faráři z německé strany. A blízká spolupráce je také se sbory v Sasku, konkrétně s Plauen to se týká sborů v Aši a v Krušnohoří, takže ta spolupráce je daleko větší než v jiných seniorátech. Pořádáme společné dětské církevní dny se sborem Marktredwitz*“²³⁹

Pan Esterle během rozhovoru uvedl podstatné informace k oné hudební přeshraniční spolupráci: *„Poslední dva roky nás COVID hodně zabrzdil, před takovými sedmi lety jsme pořádali i nějaký akce, kde se setkávaly český a německý děti a muzika tam tvořila podstatnou část, i když ne hlavní, sestra Elzer ze Selbu tak s tou jsme vždycky ty věci připravovali a dokud také působili v příhraničí manželé Chamrádovi, protože ona byla Němka.*“²⁴⁰ Také se vyjádřil na téma finanční pomoci z německé strany na opravu vzácných varhan ve sboru v Hranicích u Aše: *„Jezdívám pravidelně hrát do Hranic u Aše, kde jsou velmi staré varhany v kostele, který je náš, ale je to samozřejmě luterský kostel a vybrali si na něj Němci, kteří žijí u nás. A tam odvedl hodně práce farář Kučera. A visí nad tím otazník, protože to je vyloučená lokalita, takže když se tam lidi v těch Hranicích sejdou, tak je to proto, že tam jsou ty koncerty a většinou jsou to dvě třetiny Němci, jedna třetina Češi a díky tomu můžou ty varhany fungovat.*“²⁴¹

²³⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²³⁸ Je v hudebním seniorátním odboru, který se stará hlavně o varhany v jednotlivých sborech a samozřejmě také o varhaníky.

²³⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁴⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁴¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

8 Přehled seniorů Západočeského seniorátu

Karel Machotka – 15. 10. 1925 – 31. 10. 1937

Ebenezer Otter – 1. 11. 1937 – 31. 12. 1951

Jiří Otter – 1. 1. 1952 – 31. 7. 1965

Miroslav Rodr – 1. 5. 1965 – 28. 2. 1972

Zbyněk Laštovka – 1. 3. 1973 – 31. 10. 1986

Pavel Pellar – 1. 11. 1986 – 31. 10. 1992

Lubomír Líbal – 1. 4. 1993 – 30. 6. 1999

Jiří Marvan – 1. 7. 1999 – 15. 1. 2011

Miroslav Hamari 16. 1. 2011 – současnost

9 Vzpomínky na seniory

Tato kapitola bude věnována vzpomínkám pamětníků na jednotlivé seniory. Každá podkapitola bude obsahovat několik vzpomínek na seniory. Prvním vzpomínaným bude senior Jiří Otter, jelikož již nežijí pamětníci, kteří zažili seniory Karla Machotku či Ebenezera Ottera. Dále zde nebude uvedena kapitola věnující se současnému seniorovi Miroslavu Hamarimu, z toho důvodu, že je stále ve funkci a s pamětníky jsem se shodl na tom, že není korektní hodnotit činnost někoho, kdo tuto činnost stále vykonává.

9.1 Jiří Otter

Pan Řezníček popsal seniora Ottera takto: „*Ottera jsem zažil a moc se mi zamlouval takovým empatickým přístupem k lidem. Zažil jsem ho na nějakém seniorátním setkání mládeže, myslím, že v Merklíně, vystoupila tam tehdy v takovém afektu jedna sdruženka a zhroutila se tam. Měla tam nějaké osobní svědectví a vyznání, skoro až vyznání víry. Rozplakala se a zhroutila. A Otter to ukočíroval. Moc hezky. Vzal jí na stranu. Nějaká sestra jí pak utišila a on se za ní pomodlil. A určitým způsobem to zklidnil to shromáždění a bylo to dost citově vyhocený, a přesto to dokázal uklidnit a srovnat. Otter jezdíval na ty konventy a uměl to, že uklidnil ty provokativní otázky, tak to dokázal urovnat a nerozčilovat se, když bylo nějaké vystoupení prudší, že tohle děláte a tohle neděláte. Nebyl tak radikální, možná trochu liberální.*“²⁴²

Jiří Otter je také jediný senior, jehož složka od Státní bezpečnosti je stále uchována v Archivu bezpečnostních složek. StB Ottera brala jako kandidáta tajné spolupráce, měl krycí

²⁴² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

jméno „Jiří“. Ze složky lze vyčíst stručný Otterův životopis. „Jmenovaný pochází z farářské rodiny československé církve evangelické. Ještě před okupací začal studovat na filozofické fakultě KU. V době okupace se zúčastnil odbojového hnutí proti nacistům, za což byl gestapem společně s otcem²⁴³ zatčen a odsouzen na 2 roky. Po dvouletém vězení v Německu se r. 1945 vrátil do osvobozené ČSR a dokončil studium filologie (angličtina) na filozofické fakultě KU. Současně studoval teologii jak v Praze, tak v Severním Irsku. Jako student často cestoval do zahraničí, konkrétně do Anglie, Skotska, Dánska, Francie, Německa, Švédska a Švýcarska, kde má řadu známých. Od r. 1947, kdy ukončil studium teologie, působil jako vikář v Rožnově p. Radhoštěm a pak jako farář v Mariánských Lázních, kde byl r. 1951 zvolen za seniora západočeského seniorátu. Funkci seniora vykonával až do loňského roku²⁴⁴, kdy nastoupil místo tajemníka synodní rady čsbr. církve evangelické v Praze.²⁴⁵

Dle StB byl Otter vždy veřejně činný, byl členem mnoha spolků – například Svazu protifašistických bojovníků. Byl také údajně velmi ctižádostivý, jeho cílem bylo dle StB získat místo na synodní radě.

„V r. 1963 byl Otter kontaktován KS-MV a to na základě jeho vlastní žádosti. Účelem jeho žádosti o kontakt s pracovníky bezpečnosti bylo sdělení některých, podle jmenovaného, nejasných skutečností k církevním pracovníkům z NSR. (...) S. Hruška provedl s Otterem celkem 4 pohovory, přičemž čtvrtého setkání se jmenovaným jsem, se zúčastnil také já. Jednalo se o pohovory mající obranný charakter před a po jeho příjezdu z Velké Británie a ze Skotska. Jmenovaný ochotně informoval o situaci v církvi ve Skotsku a Velké Británii, z vlastní iniciativy uváděl podrobnosti o svých stycích s osobami ze zahraničí a předal i písemně zpracovanou zprávu z této cesty.“²⁴⁶ Uvádí spis StB k činnosti Jiřího Ottera. Otter dále StB informoval o tom, co jako senior denně vykonává a odsoudil faráře Szklorze, který emigroval v roce 1965 do NSR. Poté poskytoval StB informace o činnosti synodní rady. O Nové orientaci však žádné informace neposkytl, spíše jí korektně „shodil“. „Shodli jsme se v názoru, že „nová orientace“ „něco“ chce a přitom neví co.“²⁴⁷ Uvádí podpraporčík Nitrianský ve spisu StB.

²⁴³ Předchozí senior Ebenezer Otter.

²⁴⁴ Spis byl sepsán 25. dubna roku 1966.

²⁴⁵ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Otter, Jiří (31. 7. 1919), TS_634294_MV_1_1.

²⁴⁶ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Otter, Jiří (31. 7. 1919), TS_634294_MV_1_1.

²⁴⁷ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Otter, Jiří (31. 7. 1919), TS_634294_MV_1_1.

Dle spisu StB se Otter snažil vždy o naprostou diskrétnost, pokud šlo o setkání se Státní bezpečností. Byl pod dozorem tajných spolupracovníků s krycími jmény „Josef“ a „Rokycana“.

Spolupráce Ottera s StB skončila v roce 1966. „Později bylo zjištěno, že „JIŘÍ“ svůj styk s pracovníky StB vyzradil bývalému synodnímu senioru dr. HÁJKOVI a tajemníku synodní rady VALEŠOVI. V průběhu schůzek měl výhrady, zejména ke konspirativnímu charakteru schůzek. Po schůzi SČEDu v srpnu 1966, na které vystoupili někteří evang. faráři proti metodám StB byl „JIŘÍ“ značně ořísen. Proto na schůzce se s. Nitrianským dne 16. 12. 1966 další schůzky odmítl.“²⁴⁸

9.2 Miroslav Rodr

Vzpomínku na seniora Rodra formuloval pan Řezníček: „Zdál se mi rozhodnej, líbilo se mi jeho kázání i jeho organizační schopnosti jako seniora. A by statečnej, úžasně statečnej. Vůči církevnímu dohledu se dokázal vymezit, aby nebyl propadající. Leccos si dokázal prosadit, aniž by se bál. A i když věděl, že mohou být následky, tak do toho šel. Úžasně organizoval.“²⁴⁹

Miroslav Rodr, jak už bylo patrné z předchozích kapitol, byl velmi činný v opozici proti režimu. Toto dokládají vzpomínky faráře Ondřeje Macka: „Pak někdy v těch sedmdesátý letech byl zvolenej seniorem²⁵⁰, myslím, že předtím byl seniorem Rodr, kterej nedostal souhlas kandidaturou na synodního seniora, a přesto na něj kandidoval a propadl a nebyl zvolenej vůbec a ti STBáci se mu pomstili, že mu nedali státní souhlas. A v týchle době byl zvolenej seniorem.“²⁵¹

Opoziční chování Miroslava Rodra potvrdil i dnešní senior Miroslav Hamari: „Rokycany jsou zajímavý. Tam působil Rodr, a to byl sbor takový sbor rebelantský, disidentský. Což je velmi zajímavý v tom kontextu západočeském, protože tady byla velká většina farářů, kteří byli po roce 48 posláni do pohraničí, protože byli nepohodlní režimu. A ty Rokycany nesli hodně ten prapor tohoto.“²⁵²

²⁴⁸ ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Otter, Jiří (31. 7. 1919), TS_634294_MV_1_1.

²⁴⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁵⁰ Myšlen jeho děda Zbyněk Laštovka.

²⁵¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Ondřejem Mackem, Ph.D. (farář ve sboru Brno I) dne 26. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁵² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), dne 23. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

9.3 Zbyněk Laštovka

Vzpomínek na seniora Zbyňka Laštovku jsem během práce na této studii nasbíral asi nejvíce. To díky faráři Ondřeji Mackovi z Brna, jehož dědeček byl právě Zbyněk Laštovka. Farář Macek se o život svého příbuzného velmi zajímal a dokonce po jeho smrti v roce 2010 vydal sbírku Laštovkových vzpomínek. A právě díky snaze Ondřeje Macka je možno předložit nejucelenější kapitolu ze života seniorů Západočeského seniorátu.

Zbyněk Laštovka se narodil 6. července 1922 v Kutné Hoře. Vyrůstal ale v Mostu. Pocházel z rodiny z přestupového hnutí. Původně nezamýšlel být farářem, ale vojákem, nakonec se dal během války na tajné studium teologie.

Ve vzpomínkách na svůj život, které Ondřej Macek vytvořil, vzpomínal Zbyněk Laštovka na svá studia takto: *„Vysoké školy byly zavřené. Před válkou jsem pošilhával po uniformě vojáků československé republiky či po české husitské historii a kolem mě se mluvilo o bohosloví. Hrozilo nucené nasazení do Německa. To na rok oddálil tzv. abiturientský jednoročního kurz v obchodní akademii. Synodní radě se však v té době podařilo získat povolení k jakémusi školení bohoslovců. To se ovšem nesmělo ani vzdáleně podobat dálkovému studiu, ani se na něm nesměli podílet profesori Husovy fakulty. Formálně se mělo jednat pouze o dálkové bohoslovecké kurzy. A my, jejich frekventanti jsme byli určeni farářům jako výpomocné kancelářské síly. Tehdy si leckdo musel zjišťovat nežidovský původ, a tudíž se ve farních kancelářích stále vypisovaly křestní listy. Zároveň jsme učili náboženství na školách, což byla ostatně podstatná část našeho platu (za hodinu bylo třicet korun), a později i kázali. Začínal jsem s touto prací u pana faráře Bohumila Smetánky (1902-1942) v Chrudimi. Krátce po jeho smrti jsem však poslechl synodního seniora Josefa Křenka (1885-1949) a přijal místo v Rané u Hlinska, kde se rozstonał farář Čeněk Lešetický (1878-1955) a nebyl právě nikdo, kdo by učil v několika školách náboženství a vedl kancelářskou agendu. Při tom jsem se učil ke zkouškám u synodní rady, a po složení prvních odborných zkoušek jsem mohl i sám vykonávat bohoslužby. Docent J. B. Souček (1902-1972), který byl jako tajemník Synodní rady naším „studijní otcem“, objevil, že němečtí diakoni nejsou, je-li jejich práce sociální, uvolňování pro válečné účely ze svých pracovních povinností. Proto jsme i my byli obdařeni titulem „prozatímní diakon“, německy „Subsidiardiakon“. (...) Závěrečnou zkoušku jsem vykonal koncem října 1944. Ordinován jsem byl spolu se Zdeňkem Joklem, Miloslavem Dobrkovským, Bohuslavem Otřísačem a Štěpánem Pavlincem ve vinohradské modlitebně 5. listopadu 1944. Ordinoval nás Bedřich Jerie, protože synodního seniora Křenka vypověděli Němci z Prahy.*

Dodnes si pamatuji, jak jsme si při zpěvu stoupli pod kruchty, protože Praha byla zrovna bombardována. ²⁵³

Za války byl Laštovka v odboji, ale nikdy za to nechtěl žádnou prestiž, jelikož „jen“ roznášel zprávy. Po válce sloužil do roku 1951 v Duchcově, učil na gymnáziu v Mostu a v roce 1948 byl vojenským farářem. Snažil se pomáhat Němcům v těžké situaci, a proto rozvážel mezi německé faráře peníze od švýcarské evangelické církve – nikdo jiný se totiž k takovému kroku neodvážil. Od 1. dubna 1951 byl farářem v Černošíně, v šedesátých letech byl pak v Mariánských Lázních.

Pan Macek vzpomínal: *„Za války se děda oženil, bylo to takový válečný manželství, zřejmě tu holku měl zachránit před totálním nasazením, a to manželství se po pár letech po válce rozpadlo, což nebylo obvyklé, aby se evangeličtí faráři rozváděli, a myslím si, že to byl jeden z důvodů, proč se držel potom v ústraní, v pohraničí, že možná cítil, že má takový morální škrálop.*“ ²⁵⁴

V padesátých letech bylo pravděpodobné, že se stane seniorem Západočeského seniorátu, a to z jednoho prostého důvodu – v západních Čechách neměla ČCE prakticky žádné faráře: *„Už vlastně v té době v Západočeském seniorátu byli jakoby tři faráři, takže jemu to seniorování hrozilo, když skončil jako senior Ebenezer Otter. Ale ten zařídil, že se po něm stal seniorem Jiří Otter, že po otci to vzal syn. A ty osobnosti si to u těch církevních tajemníků obšlápli, aby to vyšlo. Myslím, že můj děda o to ani nějak nestál. Ale když se podíváte na tu stavbu toho seniorátu, tam většinou byli nějaký diákon, lidi bez teologického vzdělání, nebo jáhni, tedy ti, kteří neměli farářské zkoušky. A celkově se pohlíželo na ten Západočeský seniorát, že to tam je všechno čerstvě natřený a všechno začátečnický. (...) Na ten Západočeský seniorát se pohlíželo a možná stále pohlíží skrz prsty.“* Senioremem se nakonec Laštovka stal až v roce 1973.

„Myslím si, že byl mizernej úředník. S těma církevníma tajemníkama se pokoušel dohodnout takovým laškováním, vtípkama, nadhledem a zároveň jako zdvořilým respektem. Myslím si, že byl víc loajální, než bylo třeba. Jeho představa byla taková, že bylo potřeba zachovat strukturu sboru a faráře na sborech. Měl spoustu historek, jak se mu podařilo vyjednat státní souhlas. Za jeho seniorování dostali souhlas i ti, kteří o něj přišli. Většina z nich ho

²⁵³ MACEK, Ondřej. *ThDr. Zbyněk Jan Laštovka*. Brno: Vlastním nákladem. 2010.

²⁵⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Ondřejem Mackem, Ph.D. (farář ve sboru Brno I) dne 26. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

dostávali jako vikáři, takže můj děda za něj byl odpovědný (...) Máma vzpomínala, že ho několikrát potkali, jak zvrací krev, takže ho ta státní správa zmáhala. On se tomu pořád snažil vysmívat, různě vyprávěl parodující historky, ale byl pohlcený. (...) Myslím, že česko-německý usmíření bylo jeho velký téma“²⁵⁵ Takto popisuje činnost Ondřej Macek činnost Zbyňka Laštovky v úřadu seniora.

Doktor Kraus se také vyjádřil na téma, jaký byl Zbyněk Laštovka senior: „*Ono se říkalo, on to má dobré u církevní tajemnice. Ona mu leccos poví, on to byl člověk důstojnej, kterej vzbuzoval respekt. Byl to dobrej teolog, sečtělej, ale kapánek autoritář, kterej nechtěl, aby někdo se hrabal v účetnictví, protože to nebylo v pořádku, to si musíme přiznat, protože jsme měli velké potíže najít nějaké dokumenty, ony byl hodně roztrkanej. Pochopitelně farář, kterej dělá dvě funkční období seniora, nemůže vše stačit. Dokázali jsme spolu diskutovat na historická témata, na stránku umění, což jsem nemohl s jiným, protože jsem v tom sboru trochu solitér*“²⁵⁶

Dle pana Řezníčka: „*Laštovka byl takovej trošku smířlivější a vím, že si na něj stěžoval nejvíce Jarda Kraus, že byl moc liberální, že se nedokázal prosadit proti církevní správě. Potom jako ex senior bydlel v Korandově sboru v jednom bytě, takže jsem se s ním dal občas do hovoru. On byl takovej lidovější. Jako člověk mi naprosto vyhovoval, ale jako senior byl asi slabej, to byl nejslabší z těch, co byli. Jeho Mariánské Lázně byly na výši, i za totality tam jezdilo hodně Němců a ti ten sbor udrželi finančně.*“²⁵⁷

Na otázku, jak senior Laštovka vnímal Novou orientaci, farář Macek odpověděl, že: „*Nikdy nebyl členem Nové orientace, naopak byl k nim kritickej, neměl se s nima moc rád, ale nebyla to zášť. Neměl rád to ilegální fungování církve. Myslím, že to nepochopil. Myslím, že to souvisí s tou válečnou zkušeností, kdy chtěl, aby se ta církev mohla scházet a uvést své programy otevřeně. A nepovažoval ty lidi, za ty, kteří nejsou v té práci sborové dobří. (...) Jaroslav Kraus, který byl jinej v té politické orientaci, mu dělal léta kurátora v Mariánkách a následně spolu vycházeli a i děda s ním vycházel a vlastně ho kryl, když Kraus kázal vlastní bohoslužby a děda ho kryl.*“²⁵⁸ Tuto informaci potvrdil i pan doktor Kraus: „*Já jsem musel často dělat kázání,*

²⁵⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Ondřejem Mackem, Ph.D. (farář ve sboru Brno I) dne 26. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁵⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁵⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁵⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Ondřejem Mackem, Ph.D. (farář ve sboru Brno I) dne 26. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

protože on, jakožto senior byl třeba v jiným sboru. Takže jsem musel předčítat kázání. A oni trvali na tom, že předčítatel musí vycházet jen z toho, co bylo oficiálně vydáno synodní radou – sbírka kázání – což já jsem nedělal, já si to připravoval sám. A Laštovka se tvářil, že to neví. Nikdy mezi námi nepadlo, že bych to předčítal. ²⁵⁹

Doba porevoluční sebou přinesla i otevírání tabuizovaných témat. Jedním z nich byla problematika Nové orientace, a jak se celkově lidé v církvi postavili proti totalitě. Jelikož zde padlo, že senior Laštovka s Novou orientací příliš nesympatizoval, spíše naopak, bylo zajímavé se zeptat, jestli se na něj snesla nějaká vlna kritiky ve smyslu, že se jako senior více nezasadil za významnější opozici vůči režimu. „*Myslím, že to zažil*²⁶⁰, *ale že to paměťově potlačil. Myslím z těch církevních struktur po revoluci vymizel a nějak ho to nezajímalo, dělal si svoje farářování v Mariánských Lázních. Myslím, že tohle potlačil, a že si vlastně nikdy jako to, že se rozhodl špatně nebo komplikovaně, že si to nepřipustil, nebo nechtěl připustit. Že by něco udělal špatně. Ale ten Západočeský seniorát byl i v tomhleto jinej nebo možná tolerantnější, nebo možná ty lidi tam nebyly, takže se na to nehrálo,*“²⁶¹ vyjádřil se pan farář Macek.

Závěr kapitoly patří reflexi Laštovkovi osobnosti od pana Esterleho: „*Bratr Laštovka, asi moje první kontakty byly, když byl farářem v Mariánských Lázních a byl seniorem. A já si ho vybavuju jako pevnou osobnost a protože to nebyl přímo můj farář, a tak ta jeho autorita byla všeobecná. A já byl ještě malej kluk. Nicméně bratr Laštovka se později přestěhoval do Plzně, a tak jsem ho víc poznal po té lidské stránce a následně jsem si uvědomil, že uměl vystupovat oficiálně uměřeně, alespoň jak si dokážu ve vzpomínkách vybavit, tak že to od něj byla velice promyšlená věc, protože v letech totality, navíc v letech normalizace sedmdesát tři, uměl působit tak, aby církev, seniorát, nevystavoval zbytečnému nebezpečí a zároveň, aby ty důležité hodnoty, které má církev tomu světu přinášet, byly pořád drženy. (...) A potom, když se přestěhoval do Plzně, tak tam nám biblických hodinách víc vyjevoval, co stálo za tím, za tím jeho postojem. A když měl chuť si z něčeho udělat legraci, protože to bylo absurdní, to, co se dělo, ale samozřejmě zachoval dekórum, senior.*“²⁶²

²⁵⁹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁶⁰ Nějakou nevlídnost za to, že se více nevymezoval proti režimu.

²⁶¹ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Ondřejem Mackem, Ph.D. (farář ve sboru Brno I) dne 26. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁶² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

9.4 Pavel Pellar

„S ním jsem si celkem rozuměl, ačkoliv jsme se lišili v názorech. On byl spíš, jakože se neukazovat, a když jsem něco říkal, tak bylo vidět, že se mu to moc nelíbí.“²⁶³ Sdělil svou vzpomínku na seniora Pellara pan Jaroslav Kraus.

Pan Řezníček o seniorovi Pellarovi také vyprávěl. Sám má na něj dobré vzpomínky, jelikož Pavel Pellar byl dlouholetým farářem Korandova sboru, ve kterém dělal pan Řezníček místokurátora. *„Tak Pellara jsem obdivoval, co všechno dokázal zorganizovat, protože v tom seniorátě byli také všelijaký maléry. Třeba v Kralovicích jeden farář pil. Církev ho nakonec vykázala ze služby, protože měl těch excesů víc. Problémem byly i kazatelské stanice, lidi ubývali, ubývali. Nepomuk byl sbor, pak kazatelská stanice. I ta budova se tam prodala. To potkalo právě Pellara, že se tam přestali konat bohoslužby. Administrace toho sboru, když už tam nebyl žádný člověk, kterej byl ochotnej to nějak zastávat. V Chrástu byl strašnej problém, že když tam byla Pavlosková a Pavlosek. A Pavlosek byl katolickéj kněz. Oni se vzali a stále to mezi nimi křesalo. On chtěl zavádět nějaké katolické prvky do evangelických bohoslužeb. A ta rodina Skálů, ta byla dominantní, byla velmi evangelická, a ta to nechtěla, to bylo něco nepředstavitelného.“²⁶⁴*

Stejně bohaté vzpomínky má i pan Esterle, který Pellara také pamatuje z Korandova sboru. *„Ve chvíli, kdy už jsem byl schopn trošku doprovázet, že už moje klavírní technika to dovolila, když už jsem hrál z chorálního, tak on si mě sebou bral do kazatelských stanic. Vždycky jsme jeli spolu. Už jen ta cesta autem byla milá, protože on byl člověk, který měl ohromný pastorační cit. Takže vždycky při té cestě se mě vyptal na spoustu věcí, jak ve škole, jak se daří tátovi – protože byl dlouhodobě nemocnej – ale nechtěl znát jen ty věcný věci, ale nějakým způsobem ze mě vytáhl i můj názor. Vždy řekl, co on si o něčem myslí, a tak nějak mě podnítil k tomu, abych řekl i já, co si o tom myslím. On byl vždy pro všechno nasazeněj, jak pro ty Třicátníky, tak pro „Mládež“, tak i o věci okolo. Pak už ten čas tolik neměl, on se stal, nevím v jakém roce, seniorem Západočeského seniorátu. Za jeho působení byl seniorátním kurátorem náš člen Elizeus Falátek. Bratr Pellar chodil mimo jiné na návštěvy do nemocnic, prostě to jeho farářský portfolio vykonával svědomitě. Taky ti chci říct, že jsem měl možnost na těch kazatelskejch stanicích jej sledovat hodně zblízka. On nemíval kázání slovo od slova. On měl body. Vždycky říkal, že pro něj je to takhle lepší, protože opravdu v tu chvíli říká to, co si myslí,*

²⁶³ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁶⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

že nepapouškuje nějaký text, čili je tam nějaký osobní zaujetí tou věcí, kterou zrovna vykládá. Vždycky to bylo ohromným způsobem logicky vystavěný a bylo to i písmácky dobře propojený. Používal odkazy, který často v Bibli najdeš. On ale uměl vybrat ty podstatný odkazy, který mají co říct nebo dokážou vnést do toho textu nějaký podstatný světlo a to bylo úžasný, protože někdy se kázání stává trochu filozofickou přednáškou, samozřejmě také i teologickou. Ale tohle byla praktická biblistika. To bylo u bratra faráře Pellara úžasný a myslím, že hodně lidí na něj právě vzpomíná jako na velmi srozumitelnýho kazatele. Nikoliv však srozumitelnýho za každou cenu, ale jako tak, že i když říkal důležité věci, tak se člověk mohl držet té nitě, té logiky, kterou on měl v těch poznámkách.²⁶⁵“ Tuto vzpomínku jsem uváděl již ve své bakalářské práci, nicméně po rozhovoru s panem Esterlem, při kterém jsem mu tuto jeho vzpomínku ukázal, mi od něj bylo řečeno, že by na své výpovědi nic neměnil, a že by si dnes pana faráře Pellara takto popsal.

Pan Esterle dodal, že: „Už se dostal do období, kdy přišla sametová revoluce, tak on dokázal reagovat na to, co přineslo to uvolnění a zároveň si uvědomoval to, že to přináší větší otevření i toho sboru, a že i on už má věk, kdy on potřebuje menší společenství, aby těm výzvám dokázal dostát, proto potom odchází z Plzně²⁶⁶“²⁶⁷ Na otázku, jaký byl senior Pellar před revolucí se pan Esterle vyjádřil takto: „Bratr farář Pellar byl zastáncem zbytečně nedráždit a dělat při tom smysluplný věci, nevím, strašně nerad soudím, vím, že někdo neměl takové postoje rád, z těch radikálních kruhů.“²⁶⁸

9.5 Lubomír Líbal

Pan Zoubek k osobnosti Lubomíra Líbala řekl toto: „Byl moc fajn, velmi jsem si toho vážil, ale byl v Cibulkových seznamech²⁶⁹. Dobrá. Ale jinak to bylo moc fajn chebský farář a senior. Nic proti tomu. Dobrý člověk.“²⁷⁰

„Na Bratra Líbala vzpomínám. To byl člověk nesmírně nabitéj energií. Když jsem ho viděl prvně, tak jsem si myslel, že je to takový přísný pán. Ale když jsem se s ním setkával osobněji, protože jsem v té době působil jako vedoucí hudebního poradního odboru v Západočeském seniorátu, takže jsem viděl, že je to neuvěřitelně lidský člověk. Že to co na

²⁶⁵ Rozhovor Lukáše VYDRY (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem, (člen sboru v Chrástu), dne 5. listopadu 2019. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁶⁶ Konkrétně do sboru v Rokycanech

²⁶⁷ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁶⁸ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁶⁹ Tuto informaci jsem si ověřil a je pravdivá, avšak Archiv bezpečnostních složek nemá ve svém fondu žádné archiválie, které by se týkaly jména Lubomír Líbal.

²⁷⁰ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

*první pohled působí jako přísnost, to je jen jeden střípek z té jeho nesmírně emotivní osobnosti. A ono se to později projevilo, protože on byl ochoten se vším pomoci, byl by se rozkrájel. Ovšem možná právě pro tu svou oddanost k té věci, tak vznikly ty problémy v Chebu, když se stavěla ta škola²⁷¹. On důvěřoval. Velice důvěřoval. Jak Pánu Bohu, tak lidem. A ono se ukázalo, že ti lidé nejsou Pán Bůh a to, co dělají je podlehnutí pokušení a on to třeba v tu chvíli moc nerozpoznal. A to neříkám vůči jeho osobě, jsme všichni lidé, i on to o sobě vyznával, takže se to stát může. Pro mě to byla nesmírně plastická osoba,*²⁷² uvedl pan Esterle vzpomínku na pana seniora Líbala.

9.6 Jiří Marván

„Ten mi byl asi nejbližší, protože jednak, jsem s ním jakoby sloužil současně v tom seniorátním výboru, jednak protože máme stejnou teologickou krevní skupinu²⁷³.“²⁷⁴ Uvádí Mikoláš Zoubek, který byl v době služby Jiřího Marvána jako seniora jeho seniorátním kurátorem.

Své vzpomínky na dobu, kdy farář Marván byl seniorem, připojil i současný senior Miroslav Hamari: *„Protože jsme působili v rámci seniorátního výboru, když on byl senior a já byl členem seniorátního výboru, takže jsme vycházeli vždy velmi dobře, a já si myslím, že jeho působení v tandemu s Mikulášem Zoubkem bylo velmi zdařilé, protože se velmi doplňovali. Zatímco jeden byl muž velké zbožnosti a druhý velmi byl prakticky zaměřený člověk znalý všech nařízení a řádů, takže byli schopni ten seniorát jako dvojka, jako kurátor a senior byli velmi schopni ten seniorát vést. Je třeba říct, že Jan Marván s Mikulášem Zoubkem udělali pro seniorát ohromný kus práce i v době, kdy se děla ta restituce církevního majetku, takže těm patří poděkování“²⁷⁵*

Pan Esterle na seniora Marvána vzpomíná takto: *„Zase byl trošku představitelem jiného typu zbožnosti. Žil v Černošíně mezi těmi reemigranty a ono to samozřejmě mělo vliv. Ale zároveň si myslím, že v rovině vedení seniorátu uměl ten příklon k určitýmu typu zbožnosti korigovat. Že to nebylo tak, že by chtěl ovlivnit tím celý ten seniorát. Ano, když bylo potřeba vnést nějaký teologický problém do debat, to, že nemáme myslet jen ekonomicky, že je třeba myslet i pastoračně, to do toho vnesl, ale nikdy to, lidově řečeno neválcovál. On pochází*

²⁷¹ Tuto problematiku jsem již popsal v předchozí kapitole.

²⁷² Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁷³ Myšleno je probuzenecké hnutí.

²⁷⁴ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

²⁷⁵ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim, (současný senior Západočeského seniorátu), dne 17. března 2022. Rozhovory jsou uloženy v soukromém archivu autora.

*z jižních Čech, a tam si přinesl vnímání inspirované exilovou jednotou bratrskou, že ono to tam v jižních Čechách trochu žije. Že ten základ, ačkoliv on v té době nežil, že tak Českobratrská církev evangelická v té oblasti jižních Čech je ovlivněná. Takže i ta jeho zbožnost, která je velmi vázaná na studium Písma, který ho vlastně přivedlo k dalšímu studiu teologie, protože pokud vím, tak on je inženýr. Takže on vystudoval exaktní vědu, ale to Písmo ho oslovovalo tak, že potom studoval dál teologii. Takže když šel do západních Čech sloužit, tak to podhoubí bylo podpořeno tou reemigrantskou zbožností.*²⁷⁶

Závěr

Cílem této studie bylo zaměření se na vybrané kapitoly z dějin Západočeského seniorátu. Věřím, že se tento cíl podařilo splnit. Je ovšem nutno přiznat, že se nejedná o kompletní historickou analýzu Západočeského seniorátu. Takováto práce by byla rozsahově, ale hlavně odborně náročnější. Každopádně v rozsahu diplomové práce je tato studie dostatečná.

Tato práce se zabývala nejen historií, ale také i problematikou legislativní, neboť v první kapitole je vytvořen popis seniorátu jako právně-administrativního celku. Bylo podstatné popsat meritum seniorátu, jelikož v jeho liniích se práce odehrává. Celá kapitola není jen kusé popisování řádů, ale je zde i vyjádřením nejpovolanějších pamětníků – současného seniora Miroslava Hamariho a bývalých seniorátních kurátorů Josefa Beneše a Mikoláše Zoubka.

Dále se práce zabývala popisem Západočeského seniorátu. Kapitola slouží pro bližší seznámení čtenáře se seniorátem jako takovým. Kdy vznikl, jaké má postavení v rámci ČCE a hlavně je zde uvedena jedna ze specifických všech pohraničních seniorátů, problematika reemigrace. Té je věnována samostatná kapitola.

Ačkoliv se tato práce soustředí na dějiny 20. a 21. století, ve třetí kapitole, která je věnována evangelizaci západních Čech, je historická sonda až k dějinám husitské reformace. Právě od husitských válek je sledován vývoj evangelictví. Primárním zdrojem k vypracování této kapitoly bylo dílo profesora Václava Plachta s názvem: *Přehled dějin křesťanství a životopisná kniha Karla Machotky s názvem: Ve znamení kalicha*. Z kapitoly vyplývá jedna zásadní informace – až na pár výjimek (Ašsko a několik tajných evangelíků na Plzeňsku) se evangelictví v západních Čechách příliš nerozvíjelo. Toto se ovšem změnilo s příchodem Karla Machotky na počátku 20. století. Tento farář a pozdější senior dokázal svým charismatem, entusiasmem a znalostí historie a teologie probudit v tradičně katolickém kraji chuť po

²⁷⁶ Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem (člen sboru v Chrástu), dne 17. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

evangelictví. Nebylo to však evangelictví, které kráčelo po linii, kterou nastavili takové osobnosti, jako byl Martin Luther či Jan Kalvín, bylo to evangelictví jiné, přestupové. A právě rozdíl mezi evangelíky, kteří evangelictví přijali během takzvaného přestupového hnutí, a evangelíky, kteří svou víru hájili v emigraci na území dnešního Německa a Polska, byla věnována čtvrtá kapitola.

Ta se zabývala problematikou reemigrace. Tedy návratu evangelických českých rodin, kteří opustili před mnoha staletími českou zemi, aby mohli svou víru praktikovat bez strachu z katolické perzekuce od rakouských úřadů. Reemigranti se do Západočeského seniorátu dostali převážně po druhé světové válce, aby zabrali vysídlené nemovitosti a půdu po odsunutých Němcích. Kromě popisu samotné reemigrace jsou sledovány rozdíly mezi zbožnostmi. Mezi zbožností pietistickou, blízkou reemigrantům, a zbožností liberálnějšího charakteru, tedy tou, která je blízká sborům vzniklých z přestupového hnutí. Jelikož nejsem členem Českobratrské církve evangelické, mohl jsem nestraně naslouchat oběma proudům. V této kapitole jsem se snažil, abych vyváženě a citlivě popsal tyto rozdílnosti. Sledování této tematické linie bylo nesmírně zajímavé. Bylo pozoruhodné zjištění, že Západočeský seniorát není v přístupu k víře homogenní, a i přesto je a byl (a na pár výjimek) celistvý. Také rozhovory s pamětníky byly zajímavé, jelikož se k problematice vyjadřovali nejen věřící z reemigrantských sborů – s kurátorem sboru ve stříbře Jan Pospíšil, jehož rodina byla reemigrantská či Mikuláš Zoubek, bývalý seniorátní kurátor – tak ale i věřícími ze sborů, které vznikly z přestupového hnutí – bývalý místokurátor Korandova sboru Jaroslav Řezníčkem či s bývalým kurátorem mariánskolázeňského sboru MUDr. Jaroslav Krause.

Pátá kapitola byla zasvěcena problematice Nové orientace. Jakési opoziční organizaci vůči komunistickému režimu. Ačkoliv slovo opoziční není příliš vhodné. Nová orientace totiž následovala křesťanské učení v tom, že každý křesťan je odpovědný i za svůj stát a má se snažit jej zlepšit. Nová orientace se proto z duchovního hlediska snažila primárně o zlepšení situace v socialistickém Československu. Nechtěla pád režimu (mnozí čeští bratři se totiž za socialisty nebojí označit), chtěla pouze zlepšení podmínek a nebála se o tom diskutovat či veřejně vystupovat se svými názory. Státní bezpečnosti a celému stranickému aparátu byla samozřejmě takováto organizace přítěží, a proto se tehdejší režim pokoušel Novou orientaci umlčet. Ačkoliv se to režimu během normalizace dařilo, nikdy se mu to nepodařilo zcela. Do této kapitoly patří i čtyři podkapitoly. Jsou to medailonky čtyř nejvýznamnějších farářů, kteří utvářeli Novou orientaci a kteří působili v Západočeském seniorátu. Právě období jejich působení v západních Čechách práce sleduje. Toto téma bylo zpracováváno na základě publikace od Miroslava

Pfanna „*Nová orientace*“ v *Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968* a Petera Dinuše *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Velkou oporou byly archiválie z Archivu bezpečnostních složek. Své místo měla v této kapitole i orální historie. Hlavně ze vzpomínky MUDr. Jaroslava Krause, který byl laickým členem *Nové orientace*, ale také například vzpomínky Jaroslava Řezníčka.

Šestá kapitola patřila činnosti StB v Západočeském seniorátu. Konkrétně té činnosti, která se nezaměřovala na sledování členů *Nové orientace*. To ovšem nebylo tak jednoduché, neboť Státní bezpečnost svou pozornost věnovala primárně *Nové orientaci*, tudíž se v této kapitole pojem *Nová orientace* objevil několikrát. Podstatná je především první podkapitola, ve které je popis vztahu Státní bezpečnosti k ČCE, včetně tajných spolupracovníků, které StB využívala. Velkou oporou opět byla práce od Petera Dinuše.

V sedmé kapitole se práce zaměřuje na nejnovější dějiny Západočeského seniorátu. Avšak problémy, které seniorát po sametové revoluci po roce 1989 řešil, byly i problémy, které se dotýkaly celé církve – vyrovnání se z minulosti, vstup politiky do církevního života a problémy nejen finanční, ale i personální. Své místo má i zaměření na přeshraniční spolupráci s německou stranou, která je pro Západočeský seniorát typická. Tato kapitola je vystavěna až novinářským stylem. Hlavní snahou při zpracování bylo prohlášení pamětníků mezi sebou konfrontovat, snažil jsem se, aby zde nebyl pouze jeden názor. Jsem si vědom problematičnosti popisu dějin, které ještě nejsou tak vzdálené, a věřím, že se mi tato činnost povedla. Tato kapitola se snaží o objektivní a o netendenční pohled na tuto problematiku. Celá tato kapitola stojí na orální historii.

Podobně je tomu tak i u kapitoly deváté, která se zaměřuje na vzpomínky pamětníků na jednotlivé seniory. Této kapitole předchází osmá kapitola, což je seznam seniorů Západočeského seniorátu.

V deváté kapitole se práce věnuje vzpomínkám pamětníků na seniory Jiřího Ottera, Miroslava Rodra, Zbyňka Laštovku, Pavla Pellara a Jiřího Marvána. Senioři Karel Machotka a Ebenezer Otter byli vynecháni, protože již nežijí pamětníci, kteří by si na ně pamatovali a jelikož senior Miroslav Hamari je stále v činné službě, bylo nekorektní hodnotit jeho činnost. Opět zde byla snaha jednotlivé vzpomínky o sebe opírat a vystavět tak objektivní pohledy na jednotlivé seniory. Nutno poznamenat, že nejkompexnější pohled je vytvořen na Zbyňka Laštovku, a to díky Ondřeji Mackovi, jeho vnukovi, který o svém dědečkovi sepsal memorandum. I podkapitola věnována Jiřímu Otterovi je specifická tím, že jsou v ní použity

archiválie z Archivu bezpečnostní složek – Otter je jediný západočeský senior, na kterého jsou složky StB dohledatelné.

Jak už bylo několikrát uvedeno, primární metodou této práce byla orální historie. Rozhovory s pamětníky byly polostrukturované. Na každý rozhovor byla připravena sada otázek, ale pokud se hovor o daném tématu odvíjel jinam, nechtěl jsem pamětníky zatěžovat přesně danou strukturou otázek, už jen kvůli věku pamětníků – jednalo se převážně o muže důchodového věku. Během rozhovoru byl veden poznámkový aparát s doplňujícími otázkami, které se týkali aktuálně probíraného tématu.

Západočeský seniorát je velice specifická oblast ČCE, která je tvořena dvěma typy sborů, sborů reemigrantských a sborů vzniklých z přestupového hnutí, přičemž každý typ jinak přistupuje k víře a ke zbožnosti celkově. Západní Čechy jsou oblast, kde evangelictví nemělo téměř žádné kořeny a díky kvalitní misijní práci faráře Karla Machotky a Ebenezera Ottera se podařilo zde vytvořit půdu pro „evangelický kvas“, je to prostor, kde se „rodila“ Nová orientace, ona velice specifická organizace, kterou se Státní bezpečnost snažila neúspěšně zadupat. Západočeský seniorát možná není výkladní skříň Českobratrské církve evangelické, avšak ukrývá v sobě příběh, který by měl být zveřejněn. A pokud se mi podařilo být jen v minimu tento příběh vynést na světlo, splnila tato práce cíl, který jsem si předsevzal.

Summary

The document describes chosen chapters of West Bohemia Seniority's history. The main sources used for this document were memories of the witnesses. Oral history is the primary method used for this document. Primary and secondary literature was also used, as well as the archival material from Security Forces Archive in Prague.

The first chapter describes the Seniority as the administrative authority of Evangelical Church of Czech Brethren, this chapter is essential for understanding the Seniority as an institution. The second chapter follows up the first and focuses on general description of West Bohemian Seniority. It also describes its status within Evangelical Church of Czech Brethren.

The third chapter describes spreading evangelism among West Bohemia. The chapter follows up spreading evangelism from Hussite Revolution, that is from the first Czech Reformation. The main discovery is that evangelism wasn't popular at first in West Bohemia. The spreading of evangelism properly began when Karel Machotka (the founder of Koranda congregation) and Ebenezer Otter (the founder of Hus' congregation) arrived to Pilsen at the beginning of the 20th century.

The fourth chapter is dedicated to reemigration, which means that evangelical families started returning to Czechoslovakia. These families originally emigrated to Germany, Poland or Ukraine because of strict catholicism' in Czech Lands. The return took place in two waves – after the WW I. and after the WW II. West Bohemia Seniority was involved mostly during and after the second wave. Reemigrants are holders of the traditional evangelical religiousness whereas the rest of the Seniority were people who accepted evangelism from Karel Machotka and Ebenezer Otter at the beginning of the 20th century. It means that the Seniority contains two churches that approach faith differently. The method of using oral history is used for the first time in this chapter.

The fifth chapter follows up the activity of the New Orientation – a group of priests and believers who weren't afraid to step up and spread their beliefs during the communist era. This led to following and persecution of the members of the New Orientation by the Czechoslovakian secret police and the pastors weren't usually able to carry out the pastor activities. The New Orientation had a background in the West Bohemia Seniority. The lives of four of the main pastors from the New Orientation are shortly described in the chapter as well.

The sixth chapter is dedicated to the activities of the Czechoslovakian secret police in West Bohemia – specifically the activities focused on those who weren't members of the New Orientation. The secret police considered every problematic evangelical to be a member of the New Orientation so the chapters blends into the previous one.

The seventh chapter describes the present activities of the Seniority. The oral history has the largest space here. The interviews with the witnesses are used here, as well as their opinions on politics, finances, international cooperation with Germany, the lack of priests and coping with the communism. The chapter is focusing on opinions and the counter-opinions. The document is trying to be as objective as possible.

The eighth and ninth chapter is focused on the seniors of the West Bohemia Seniority. The oral history is also used here. Witnesses' memories of the seniors are contained in chapter nine.

The document creates an overview of the most important points in West Bohemia Seniority's history. Because the West Bohemia isn't traditionally evangelical, the Seniority is very specific among Evangelical Church of Czech Brethren.

Prameny a literatura

Archivní prameny

Archiv Bezpečnostních složek

, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_1_5.

ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Kocáb, Alfréd (28. 6. 1925), KR_830042_MV_2_5.

ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Otter, Jiří (31. 7. 1919), TS_634294_MV_1_1.

ABS, fond: Operativní a vyšetřovací agenda bývalých státně-bezpečnostních složek (fondy tzv. svazkové agendy), Trojan, Jacques; Jakub (13. 5. 1927), KR_838108_MV_1_3.

Ústní prameny

Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Ing. Josefem Benešem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 27. srpna 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Rozhovory Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Esterlem, (člen sboru v Chrástu) ve dnech 5. listopadu 2019 a 17. března 2022. Rozhovory jsou uloženy v soukromém archivu autora.

Rozhovory Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Miroslavem Hamarim (současný senior Západočeského seniorátu), ve dnech 23. srpna 2021 a 17. března 2022. Rozhovory jsou uloženy v soukromém archivu autora.

Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Jaroslavem Krausem (bývalý kurátor sboru v Mariánských Lázních) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Mgr. Ondřejem Mackem, Ph.D. (farář ve sboru Brno I) dne 26. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Janem Pospíšilem (kurátor sboru ve Stříbře) dne 16. listopadu 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s Jaroslavem Řezníčkem (bývalý místokurátor Korandova sboru) dne 9. března 2022. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Rozhovor Lukáše Vydry (student Západočeské univerzity v Plzni) s MUDr. Mikulášem Zoubkem (bývalý kurátor Západočeského seniorátu) dne 4. prosince 2021. Rozhovor je uložen v soukromém archivu autora.

Literatura

DINUŠ, Peter. *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu. 2004. ISBN 80-86621-08-1. 135 s.

BROŽ, Miroslav. *Církev v proměnách času 1969-1999*. Praha: Kalich. 2002. 416 s. ISBN 80-7017-697-0.

DOBŠOVÁ, Lenka - VOŽENÍLKOVÁ, Monika - kolektiv autorů. *Církev v proměnách času 2000–2017*. Praha: Kalich. 2019. 520 s. ISBN 978-80-7017-259-9.

Edice knih: Kolektiv autorů. *CESTA CÍRKVE I-IX*. Praha: ČCE. 2009-2019. ISBN 978-80-87098-13-4.

Kolektiv autorů. *Církev v proměnách času: 1918-1968*. Praha: Kalich. 1969. 316 s.

MACEK, Ondřej. *ThDr. Zbyněk Jan Laštovka*. Brno: Vlastním nákladem. 2010.

MACHOTKA, Karel. *Ve znamení kalicha – před 30 lety: Rozsévání evangelia v Plzni a okolí v letech 1918–1921*. Plzeň: Českobratrský evangelický východní sbor. 1949. 172 s.

PFANN, Miroslav. „*Nová orientace*“ v Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: *malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů*. Středokluky: Zdeněk Susa. 1998. ISBN 80-86057-05-4. 91 s.

PLACHT, Václav. *Přehled dějin křesťanství naší vlasti (s ohledem na Plzeň a Západočeský seniorát)*. Plzeň: Západočeský seniorát českobratrské církve evangelické. 1988. 134 s.

ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Zelów: česká exulantská obec v Polsku*. Praha: Kalich. 2002. ISBN 978-80-7017-136-3. 433 s.

VACULÍK, Jaroslav. *Reemigrace Čechů a Slováků 1945-1950*. Sborník Masarykovy Univerzity v Brně. Sv. 48. 1993. 158 s.

Internetové zdroje

Církevní zřízení [online]. Českobratrská církev evangelická. 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.html#P26.

PIŠTOROVÁ, Alice. *Seniorát ochranovský* [online]. Evangnet. 2019 [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://evangelnet.cz/cce/seniorat/ochranovsky>.

Řád pastýřské služby [online]. Českobratrská církev evangelická, 2021 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/rps.html.

Řád o správě církve [online]. Českobratrská církev evangelická. 2008 [cit. 2022-03-30]. Dostupné z: www.evangelnet.cz/cce/czr/verze/czr_32-4/rsc.html#C35.

Zpráva o třetím synodu Českobratrské církve evangelické [online]. Praha: Pražská akciová tiskárna. 1925. 74 s. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: www.ustredicce.e-cirkev.cz/ustredni-cirkevni-kancelar/agenda/archiv.